

บทที่ 5

หนังสือคุยกับผู้ชมวิทยุ : มุมมองจากผู้เกี่ยวข้องและแนวทางการส่งเสริม

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่อาศัยเครื่องมือในการวิจัยทั้งการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อาศัยการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งมาจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของข้อมูลให้มากขึ้น ดังนั้น ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มศิลปิน กลุ่มผู้ชมอาวุโส และกลุ่มผู้ชมวิทยุ เกี่ยวกับประเด็นความนิยมหนังสือของวิทยุในจังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เปรียบเทียบว่าแต่ละกลุ่มนั้นมองว่าสาเหตุที่ทำให้วิทยุขาดความนิยมหนังสือเล่มนั้นเกิดจากปัจจัยอะไรบ้าง
2. นำทัศนคติจากกลุ่มต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาไปเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงของวิทยุ
3. แสวงหาแนวทางที่เหมาะสม สำหรับการสร้างความนิยมหนังสือสู่กลุ่มวิทยุในจังหวัดสงขลาได้ในอนาคต

ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นจากทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ได้ 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. สาเหตุที่ทำให้วิทยุขาดความนิยมหนังสือ
2. การปรับตัวของวิทยุสำหรับกลุ่มวิทยุ
3. แนวทางการส่งเสริมวิทยุสู่กลุ่มผู้รับสารวิทยุ

1. สาเหตุที่ทำให้วิทยุขาดความนิยมหนังสือ

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและการสังเกตการแสดงสด หนังสือวิทยุผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มมีทัศนคติเกี่ยวกับการขาดความนิยมหนังสือของวิทยุในจังหวัดสงขลาโดยรวมแล้วนั้นเกิดจากปัจจัยหลักๆ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยภายในตัวสื่อ S-M-C-R
2. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยภายนอกตัวสื่อ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนะจากผู้เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- ทัศนะกลุ่มนักวิชาการ
- ทัศนะกลุ่มศิลปิน
- ทัศนะกลุ่มผู้ชมอาวุโส
- ทัศนะกลุ่มวัยรุ่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลตามประเภทของสาเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายในตัวสื่อ SMCR

สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นขาดความนิยมหนังตะลุงเมื่อพิจารณาจากปัจจัยภายในตัวสื่อ ตามกระบวนการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender-S) เนื้อหา (Message-M) ช่องทาง/สื่อ (Channel-C) และผู้รับสาร (Receiver-R) สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากองค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร (Sender-S)

สำหรับสาเหตุที่เกิดจากผู้ส่งสารของหนังตะลุงนั้น ในที่นี้หมายถึงปัญหาที่เกิดจากนายหนังหรือศิลปินหนังตะลุงที่มีต่อการถ่ายทอดหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้ชม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1 ศิลปินขาดความขยัน ขาดความพยายามในการแสวงหาความรู้ที่จะถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้ชมหนังตะลุง ดังทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ดังนี้

ทัศนะจากกลุ่มศิลปิน

ศิลปินบางกลุ่มโดยเฉพาะศิลปินอาวุโสมองว่า ศิลปินรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยที่ขาดความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้ ขาดความขยันในการที่จะนำความรู้ จากเหตุการณ์ต่างๆ มาสอดแทรกเพื่อถ่ายทอดสู่ผู้ชม โดยเฉพาะนายหนังรุ่นใหม่ที่เพิ่งผ่านเวทีการแสดงมาไม่มากพอ นิยมนำผลงานของนายหนังรุ่นเก่าๆ มาเล่นซ้ำอีก ทำให้ผู้ชมไม่อดทนติดตาม เพราะบางเรื่องอาจผ่านการชมมาบ้างแล้ว เมื่อดูอีกครั้งก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ยิ่งถ้าเป็นหนังที่แสดงโดยไม่มีการเพิ่มความรู้ เพิ่มมุขตลกอย่างอื่นเข้าไปเลย ไม่ว่าผู้ชมรุ่นไหนๆ ก็ไม่อดทนติดตามชม ดังที่ หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์ ศิลปินแห่งชาติสาขาการแสดงประจำปี 2532 ซึ่ง เป็นนายหนังที่นิยมแสดงหนังตะลุงแนวอนุรักษ์ กล่าววว่า

นายหนังปัจจุบันไม่มีของแปลกใหม่ เล่นแล้วเล่นเล่า เล่นเหลย¹ โรงที่เขาเก่งๆ เขาก็อยู่ได้ นายหนังส่วนใหญ่ขาดความขยัน ในการแสวงหาความรู้

¹ เล่นเล่า เล่นเหลย คือ เล่นซ้ำซาก

เพิ่มเติม แต่แรก² เล่นดีไม่ดีก็ทำงานได้ ไม่มีสิ่งอื่นมาแทรกแซง หนึ่งตะลุงเราต้องดีจริงๆ ถึงอยู่ได้ ถ้านายหนังขยันจริงๆ หนึ่งสามารถยืนหยัดอยู่ได้ในอยู่³ เป็นช่วงที่ฝึกง่ายแต่ได้เล่นยาก มีตำราที่เขียนไว้เสร็จแล้ว ใครมาขอก็ให้ อย่างของฉัน ฉันก็ให้ สมัยฉันหัดยากจริงๆ ไม่มีให้เลย คม⁴ จริงๆ คั่นคว่าเขาเองจริงๆ แต่สมัยนี้ที่เขียนสำเร็จแล้วมีลู่⁵ ลูกศิษย์ผมหลายคนที่มาไม่ค่อยสนใจเปิดอ่านตำรา หยิบๆ วางๆ แล้วก็กลับกันทั้งนั้นไม่เห็นใครจะสนใจจริงจังคน (หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ นายหนังนครินทร์ ขาทอง นายหนังที่แสดงแนวผสมผสาน ยังกล่าวในประเด็นเดียวกันว่า “นายหนังในปัจจุบันสักแต่ว่าเล่นเป็นเท่านั้น ไม่หาความรู้เพิ่มเติม ทำตัวเหมือนน้ำล้นแก้ว อยู่ไม่ได้” (นครินทร์ ขาทอง, สัมภาษณ์)

ศิลปินอาวุโสได้ดำหนิในการแสดงหนังตะลุงของศิลปินในปัจจุบัน ที่ขาดความพยายาม ซึ่งหากเปรียบเทียบกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันกับในอดีตแล้วนั้น หนังตะลุงในปัจจุบันน่าจะแสดงได้ดีกว่าในอดีต เนื่องจากมีความสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูล การแสวงหาความรู้ และมีเทคนิคต่างๆ ช่วยได้มากกว่าในอดีต แต่เนื่องจากศิลปินในปัจจุบันขาดความพยายาม และไม่ได้ทุ่มเทให้ถึงที่สุด ผลงานที่ออกมาจึงไม่ประทับใจผู้ชม

ทัศนะของผู้ชมวัยรุ่น

วัยรุ่นบางกลุ่มมองว่า นายหนังบางคนะยังขาดทักษะด้านลีลาการเชิด และการพากย์เสียงที่ไม่สมจริงอยู่อีกมาก ซึ่งมักเป็นหนังตะลุงที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียง นานๆ จะเข้ามาแสดงสักครั้ง ดังที่วินัย บุตรน้อย และ ประวิทย์ วงศ์ชนะ กล่าวว่า

นายหนังบางคนเขาเชิดหนังเราดูเฉยๆ เป็นแค่การทำให้ตัวหนังเคลื่อนไหว แต่ถ้าเป็นหนังอาจารย์ณรงค์ เวลาเขาเชิดตัวหนัง ผมรู้สึกเคลิ้มตามไปด้วย เหมือนกับมันมีอะไรบางอย่างมาสะกดจิตเราให้เป็นไปตามจังหวะลีลาการเคลื่อนไหวของตัวละครแต่ละตัว บนจอหนังตะลุง (วินัย บุตรน้อย, สัมภาษณ์)

² แต่แรก คือ อดีต

³ ในอยู่ คือ ปัจจุบัน

⁴ คม คือ เด่า

⁵ ลู่ คือ เยอะ

การที่กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นดังกล่าว พูดว่า “เหมือนมีบางอย่างมาสะกดจิต” นั้นสามารถกล่าวได้ว่า นายหนังสามารถแสดงหนังตะลุงจนสามารถทำให้ผู้ชมสามารถจินตนาการตามสิ่งที่นายหนังกำลังสื่อสารออกมาได้ ถือว่าศิลปินสามารถดึงให้ผู้ชมหันมาสนใจหนังตะลุงได้

1.2 ศิลปินขาดทักษะในการวิเคราะห์ผู้รับสาร เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การที่นายหนังจำนวนไม่น้อยยังคงยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ โดยไม่สนใจสังคม ไม่สนใจผู้ชม ว่าความต้องการด้านความบันเทิงของผู้ชมโดยเฉพาะวัยรุ่นนั้นได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัยเช่นกัน เนื่องจากอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อหนุน เช่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านเวลา และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ทำให้ตัวเลือกด้านความบันเทิงมากขึ้น

ดังนั้นการแสดงศิลปะพื้นบ้านหลายๆ ประเภทรวมทั้งหนังตะลุง จึงมักสวนทางกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ จึงเป็นสาเหตุให้คนรุ่นใหม่เมินเฉยต่อสื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะแตกต่างกับสังคมในอดีตที่ปัญหาดังกล่าวนี้อาจไม่ได้เกิดขึ้น เนื่องจากสังคมสมัยก่อนเป็นชุมชนขนาดเล็ก อยู่อาศัยกันในวงแคบ ความบันเทิง ความรื่นเริงอย่างอื่นเข้าไปมีอิทธิพลกับชุมชนน้อยมาก

ทักษะของศิลปิน

ศิลปินที่มีชื่อเสียงและผ่านเวทีการแสดงหนังตะลุงมามากนิยมให้ความสำคัญกับเรื่องทักษะการสื่อสารของศิลปิน โดยเฉพาะทักษะด้านการวิเคราะห์ผู้รับสาร ดังที่นางอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต กล่าวว่า

“นายหนังต้องศึกษาผู้บริโภคว่าต้องการอะไร แล้วปรับการแสดงให้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้ชม หนังตะลุงก็จะเป็นที่นิยมเอง” (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

ในการแสดงทักษะเกี่ยวกับปัญหาจากศิลปินในฐานะผู้ส่งสารนั้น จะเป็นการแสดงทักษะจากกลุ่มศิลปินด้วยกันเองมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าศิลปินมองเห็นจุดด้อยที่เกิดจากตัวศิลปินได้ชัดเจนกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่วนหนึ่งนั้นศิลปินต้องช่วยกันแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดจากตัวศิลปินเอง เช่น การขาดความขยัน ขาดความพยายามในการแสดง ซึ่งเป็นปัญหาส่วนบุคคลไม่ใช่ นายหนังทั้งหมดจะมีปัญหาเช่นนี้ ในขณะเดียวกันกลุ่มวัยรุ่นเองก็ได้แสดงทักษะถึงการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นที่เกิดจากองค์ประกอบด้านผู้ส่งสารเช่นกัน แต่เป็นการแสดงทักษะด้านการขาดทักษะของนายหนัง ดังนั้น จากทักษะของทั้งสองกลุ่ม คือผู้ส่งสารและผู้รับสารก็สามารถตีความหมายได้ว่า ปัญหาการขาดความนิยมหนังตะลุงของผู้ชมวัยรุ่นในจังหวัดสงขลานั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้ส่งสาร (S) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. สาเหตุจากองค์ประกอบด้านเนื้อหา (Message-M)

ในส่วนของเนื้อหาหนึ่งตะลุงในที่นี้ได้ครอบคลุมถึงลักษณะการแสดงของหนึ่งตะลุง ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบในการแสดง การเชิดรูป การพากย์เสียง เครื่องดนตรี ฯลฯ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

2.1 หนึ่งตะลุงนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยของผู้ชม หนึ่งตะลุงนำเสนอเนื้อหาที่อยู่นอกเหนือจากค่านิยมของกลุ่มวัยรุ่น เนื้อหาที่นายหนึ่งจำนวนมากนำเสนอเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยทันสมัย วัยรุ่นจึงไม่เห็นคุณค่าที่จะได้รับจากหนึ่งตะลุง โดยเปรียบเทียบกับ การเปิดรับสื่ออื่นๆ อาทิ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่คิดว่าได้รับประโยชน์มากกว่า ใกล้เคียงและเข้าถึงได้ง่ายกว่า

ทัศนะจากศิลปิน

จากทัศนะของนายหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมวัยรุ่นและผู้ชมวัยอื่นๆ ค่อนข้างสูง อย่างเช่น หนึ่งอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ซึ่งเป็นนายหนึ่งที่นิยมแสดงแนวปรับประยุกต์ กล่าวว่า “การนำเสนอหนึ่งตะลุงสำหรับวัยรุ่นนั้น ต้องปรับเปลี่ยนให้ตรงกับสมัยนิยมของวัยรุ่นด้วย เช่น การที่จะนำเสนอเรื่องสุภาษิตสอนหญิงให้กับวัยรุ่นในปัจจุบันคงไม่ได้ผลแล้ว เพราะไม่รู้ว่าเด็กไปถึงไหนต่อไหนกันแล้ว หนึ่งตะลุงเองก็ควรนำเสนอสิ่งที่เป็นไปได้ว่าเด็กน่าจะเอาไปคิดตามได้”

ศิลปินคนดังกล่าวนี้สามารถวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสาร (Audience Analysis) ได้ดี โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น โดยศิลปินได้ศึกษาความต้องการของกลุ่มวัยรุ่นจากการแสดงในแต่ละครั้ง ประกอบกับการนำประสบการณ์ในการเป็นครูมาก่อนมาผสมผสานเพื่อการนำเสนอหนึ่งตะลุง จึงทำให้ลักษณะการแสดงหนึ่งตะลุงเป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่นิยมของวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

ทัศนะจากผู้ชมวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยอย่าง อัฐพร ตันพันธ์ และแอนนา คงห้อยศิริ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้กล่าวถึงเนื้อหาที่นายหนึ่งควรนำเสนอสำหรับกลุ่มวัยรุ่น ดังนี้

“หนึ่งตะลุงควรนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น เช่น เรื่องแฟชั่น การแต่งกาย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของวัยรุ่น ไม่ใช่เอาแต่เรื่องของคนแก่ที่วัยรุ่นไม่อยากจะมานำเสนอ” (อัฐพร ตันพันธ์ และ แอนนา คงห้อยศิริ, สัมภาษณ์)

หากหนึ่งตะลุงมีการนำเสนอแต่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ ไม่ได้สนใจที่จะผลิตเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัยรุ่น ก็ย่อมไม่แปลกที่วัยรุ่นจะตีตัวออกห่างจากหนึ่งตะลุงไป เพราะทำ

ให้กลุ่มวัยรุ่นรู้สึกว่าการไปชมหนังตะลุงไม่ได้ตอบสนองในด้านอรรถประโยชน์ทั้งหลาย จึงไม่เลือกที่จะชมหนังตะลุง

2.2 หนังตะลุงมีข้อจำกัดในตัวเอง เนื่องจากหนังตะลุงมีข้อจำกัดมากกว่าสื่อสมัยใหม่ กล่าวคือ หนังตะลุงเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในตัวเองในด้านการเคลื่อนไหว ความน่าตื่นตาด้าน และ ความเสมือนจริงน้อยกว่าสื่อสมัยใหม่ ดังนั้นวิธีการลดข้อจำกัดของหนังตะลุงให้ได้นั้น กล่าวได้ว่า ศิลปินคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากต่อการดึงให้ผู้ชมหันมาสนใจหนังตะลุง โดยการใช้ความสามารถต่างๆของนายหนังประยุกต์เข้ากับลีลาการแสดงด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลีลาการเชิด การขับบท การพากย์เสียง ซึ่งศิลปินต้องทุ่มเทในด้านการแสดง สวมวิญญาณของการเป็นศิลปินจะทำให้ผลงานที่ออกมาในแต่ละค่ำคืนมีอรรถรสขึ้น

ทัศนะของนักวิชาการ

นักวิชาการสายคติชนวิทยาอย่าง จรูญ หนูทอง ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องข้อจำกัดของหนังตะลุงที่นายหนังต้องเพิ่มความสามารถเป็นพิเศษว่า

นายหนังที่เป็นหนังนั้น ในการพากย์เสียง ต้องพากย์เสียงจนให้ผู้ชมรู้สึกว่าเป็นเสียงของตัวละครนั้นๆไม่ใช่เป็นเสียงของนายหนัง เช่นหนังอาจารย์ณรงค์ ต้องพากย์เสียงตัวตลกจนผู้ชมรู้สึกว่านั้นคือเสียง “อ้ายเปี้ยก”⁶ ไม่ใช่เป็นเสียงอาจารย์ณรงค์ จึงถือว่าประสบความสำเร็จในการแสดงหนังคืนนั้น (จรูญ หนูทอง, สัมภาษณ์)

ทัศนะของศิลปิน

หนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต นายหนังที่นิยมแสดงหนังตะลุงแนวปรับประยุกต์ กล่าวว่า

หนังตะลุงเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในตัวเอง ที่ว่า ตาก็ไม่กริบ⁷ หูกก็ติ๊ก⁸ไม่ได้ แต่การแสดงอื่นๆ มันคือคนจริงๆ คนมีชีวิต ดังนั้น ถ้านายหนังไม่เล่นให้ดี ไม่มีลีลาในการเชิด หรือไม่หัดให้เสียงให้ดี คงสู้เขาไม่ได้ เวลาเชิดต้องเชิดให้ผู้ชมรู้สึกว่ตัวหนังนั้นมีชีวิตจริงๆ (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

⁶ ตัวตลกในการแสดงหนังตะลุง ที่คณะหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิตได้คิดขึ้นให้เป็นตลกประจำคณะ

⁷ กริบ คือ กระพริบ

⁸ ติ๊ก คือ กระติ๊ก, ลั่น

ซึ่งนายหนังคนดังกล่าวนี้สามารถเข้าใจถึงคุณลักษณะของหนังตะลุงได้เมื่อจะไปเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่นที่เป็นสื่อใหม่ อาทิ โทรศัพท์ ซึ่งเป็นสื่อเชิงรุกและมีเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยในการแสดงและตัวละครก็เป็นคนจริงๆ ก็จะเห็นข้อจำกัดของสื่อเก่าอย่างหนังตะลุง ซึ่งเป็นจุดด้อยอย่างชัดเจนถ้าไม่ใส่ลีลาการแสดงอย่างเต็มที่ ก็ไม่สามารถดึงดูดผู้ชมได้

นอกจากนี้ นนิงครินทร์ ขาทอง นายหนังที่นิยมแสดงหนังตะลุงแนวผสมผสาน ยังกล่าวเพิ่มเติมในประเด็นด้านเนื้อหาในทำนองเดียวกันว่า “ในส่วนของกำกับการขับกลอน ต้องมีลีลา มีเอื้อนทำคำเพื่อให้เกิดความไพเราะมากขึ้น และให้เสียงสูง ต่ำให้เหมาะสม ใช้คำที่เป็นภาษาได้จริงๆ” (นครินทร์ ขาทอง, สัมภาษณ์)

การขับกลอนเป็นจุดสำคัญอย่างหนึ่งของหนังตะลุงที่สามารถแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของหนังตะลุงได้ชัดเจน โดยเฉพาะการใช้ภาษาได้ที่จะสร้างความตระหนักและความห่วงแหนให้กับกลุ่มผู้ชมในฐานะที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นปักษ์ใต้

ทัศนะของกลุ่มวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นจำนวนมากเห็นว่าหนังตะลุงอยู่นิ่งไม่น่าดึงดูดใจ อาทิ รูปหนังที่ไม่มีสีสัน ไม่น่าชมมอง จึงไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจจากผู้ชม วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยบางส่วนไม่ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของรูปหนังตะลุงไปบ้างแล้ว เนื่องจากว่าไม่ได้ติดตามชมหนังตะลุงอย่างต่อเนื่อง จึงยังคงยึดติดอยู่กับประสบการณ์เดิมๆ ที่เคยดูหนังตะลุงในช่วงเวลาที่ผ่านมานานแล้ว ดังเช่น สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา กล่าวว่า

“ตัวหนังตะลุงน่าจะมีการระบายสี ให้มีสีสัน สวยงาม เป็นที่ดึงดูดใจ ไม่ใช่มีแต่สีดำ” (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ในอดีตรูปหนังตะลุงจะระบายสีหลักเพียงสามสี คือสีดำ สีเขียว และสีแดงเท่านั้น ถ้าเป็นตัวตลกก็จะระบายสีดำล้วนๆ แต่หากเป็นตัวพระ ตัวนางก็จะมีสีแดงบ้าง ส่วนสีเขียวนั้นจะใช้ติดกับสีดำเท่านั้นไม่ได้ใช้ระบายมากนัก (สรรเสริญ ศรีทวีกุล, สัมภาษณ์) ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ชมวัยรุ่นที่เคยเห็นการแสดงของหนังตะลุงรู้สึกตัวหนังตะลุงไม่มีสีสัน ไม่น่าชมเหมือนกับการแสดงจากสื่อใหม่ๆ ในปัจจุบัน

จากการสังเกตของผู้วิจัยในการแสดงหนังตะลุงพบว่า ในปัจจุบันนี้มีการปรับตัวรูปหนังตะลุง โดยได้มีการเพิ่มจำนวนสีเข้าไปเพื่อให้เกิดความหลากหลายและเกิดสีสัน เช่น เพิ่มสีเหลือง สีม่วง แต่ก็มักจะเพิ่มการระบายสีให้กับตัวพระ และตัวนางเหมือนเดิม อย่างเช่น ตัวหนังที่แสดงเป็นพระราชา หนังของอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต จะมีสีแดงเป็นหลัก สีเหลือง สีเขียว สีดำ และสีม่วง

2.3 หนังตะลุงถ่ายทอดเนื้อหาที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ยาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการมีข้อจำกัดในตัวเองของหนังตะลุง ดังนั้น ในการแสดงหนังตะลุงแต่ละครั้งนั้นมีความจำเป็นที่นายหนังต้องอาศัยทั้งลีลาการพากย์เสียง และการเชิดรูปให้ไปด้วยกันได้ ซึ่งต้องมีบทกลอน บทพากย์ จากนายหนัง บางครั้งอาจทำให้ผู้ชมสับสนหรือไม่เข้าใจได้ ถ้าหากไม่มีความรู้และไม่เข้าใจลักษณะการแสดงของหนังตะลุงมาก่อน

ทัศนะจากกลุ่มวัยรุ่น

วัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้บางคนไม่ชอบหนังตะลุงเพราะไม่สามารถถอดรหัสความหมายจากการเชิดหนังตะลุงได้ อย่างเช่น ทักซิณา หมานระเด็น นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ผู้ที่ไม่นิยมชมหนังตะลุง กล่าวว่า

ภาษาของหนังตะลุงมันแปลกๆ ฟังแล้วไม่เข้าใจ สิ่งที่ไม่เข้าใจ⁹ คือ เงาหนัง และไม่เป็น ยกหน้า ยกหลัง บางทีฉันก็ยังไม่รู้ว่าหนังชื่ออะไร รู้สึกมันขัดหูตา

หนังในที่ที่เราแลได้เพราะมันเป็นปากคน แต่หนังตะลุงปากเชิดอยู่เราไม่รู้ว่าหนังมันแหง¹⁰ ไหร¹¹ เหมือนกันกับหนังฝรั่ง ถ้าเราแลการขยับปากเราก็ไม่เข้าใจเหมือนกัน เพราะปากที่ขยับไม่เหมือนภาษาของเรา หนังตะลุงไม่สามารถบอกความแตกต่างของตัวหนังได้ บางทีตัวหนังมันคล้ายกันแต่แสดงคนละบทบาท ตอนแรกเป็นคนนี้พอออกอีกทีเป็นคนอื่นอีกแล้ว แต่ถ้าเป็นคนจริงๆ เราสามารถแยกออกได้คนนี้ตัวดำ คนนั้นตัวขาว ถ้าเป็นหนังตะลุงคน คงจะน่าสนใจมากกว่าเพราะว่าเป็นคนมาแสดง แต่ถ้าเป็นตัวหนังมันไม่มีชีวิตชีวา ถึงแม้จะพยายามให้เห็นการเคลื่อนไหวแต่ก็ไม่ค่อยเห็นอยู่ดี (ทักซิณา หมานระเด็น, สัมภาษณ์)

จากกรณีวัยรุ่นตัวอย่างดังกล่าวนี้สามารถกล่าวได้ว่า การที่วัยรุ่นไม่สามารถถอดรหัสความหมายของหนังตะลุงที่สื่อออกมาได้นั้น สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากเนื้อหาของหนังตะลุงที่ไม่น่าสนใจ แต่สาเหตุอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ผู้ชมไม่มีความรู้ และไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหนังตะลุง เนื่องจากขาดการติดตามและไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร

⁹ หรอย คือ สุนัข

¹⁰ แหรง คือ พูต

¹¹ ไหร คือ อะไร

2.4 หนังตะลุงใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม เช่น คำคำที่รุนแรง หนังตะลุงบางคนจะแสดงไม่เหมาะสม อาทิ การใช้มุขตลกที่หยาบคายเกินความจำเป็น หรือการให้ตัวละครด่ากันโดยใช้คำพูดที่รุนแรง

ทัศนะจากผู้ชมอาวุโส

ดังทัศนะของผู้ใหญ่บางคน กล่าวว่า

เด็กสมัยนี้ที่มาแลหนังจะมีหลายวัย เด็กเล็กๆ จะมากับพ่อแม่ ส่วนวัยรุ่นก็จะมากันเอง แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจมาดูหนัง มาเวียนรถแป็บๆ ถ้าหนังสนุกก็หยุดแลสักพัก แต่ถ้าหนังเล่นเถๆ¹² เกินไปเด็กก็จะกลับ เด็กมันมาง่ายกลับง่ายเพราะส่วนใหญ่จะเอารถเครื่องกันมา ถ้าหนังเล่นหยาบเด็กก็ไม่ค่อยแล แต่เด็กมันจะชอบหนังที่เล่นล้อๆ¹³ (ถาวร เทพกุล, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ที่ได้แสดงถึงสาเหตุการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นนั้น ทุกกลุ่มได้มองว่าองค์ประกอบด้านเนื้อหา (M) ของหนังตะลุงเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้ชมวัยรุ่นไม่สนใจหนังตะลุง โดยเฉพาะทัศนะจากกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากด้านเนื้อหา มากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยที่หลายๆ กลุ่มต่างก็เห็นพ้องกันว่า การที่หนังตะลุงมีคุณสมบัติที่เป็นข้อจำกัดในตัวเอง เช่น ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนตัวละครทั่วๆ ไปในสื่อมวลชน การพากย์เสียงด้วยนายหนังคนเดียว ทำให้ตัวหนังไม่มีชีวิตชีวา ไม่สามารถดึงดูดใจผู้ชมได้ จึงเป็นข้อด้อยที่สำคัญที่ทำให้วัยรุ่นไม่สนใจหนังตะลุง

3. สาเหตุจากองค์ประกอบด้านช่องทาง/ สื่อ (Channel)

ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้กล่าวถึงสาเหตุการขาดความนิยมหนังตะลุงของวัยรุ่นจากองค์ประกอบด้านช่องทางนี้ เป็นทัศนะที่กล่าวถึงช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างหนังตะลุงกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น ที่ทำให้ผู้ชมวัยรุ่นมีโอกาสเข้าถึงหนังตะลุงน้อย จึงส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลาในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การขาดเวทีในการแสดงของศิลปินรุ่นใหม่ ศิลปินรุ่นใหม่ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่อยากแสดงออกสูง รวมทั้งมีความสามารถในการสื่อสารกับกลุ่มวัยรุ่นด้วยกันได้ง่าย เนื่องจากเข้าใจธรรมชาติของคนรุ่นเดียวกันได้ดี จึงเลือกนำเสนอในสิ่งที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการได้

¹² เถๆ คือ การแสดงอาการหรือคำพูดที่ไม่เหมาะสม ในที่นี้หมายถึงการพูดหยาบคายเกี่ยวกับเรื่องเพศ

¹³ ล้อๆ คือ ตลก

ดังนั้นผู้ส่งสารที่เป็นวัยรุ่นจึงมีโอกาสดึงผู้รับสารวัยรุ่นด้วยกันมาหน้าเวทีการแสดงได้มากกว่าวัยรุ่นอื่น แต่ปัจจุบันยังไม่มีใครจะได้รับการส่งเสริมมากนัก

ทัศนะของศิลปิน

หนังปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์ ศิลปินรุ่นใหม่ที่นิยมแสดงหนังตะลุงแนวปรับประยุกต์ และเป็นลูกคู่ให้กับคณะหนังตะลุงทั่วไป โดยที่ขณะนี้ยังเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา กล่าวว่า

หนังใหม่อย่างผมยังไม่ค่อยได้แสดง ซึ่งคนแก่เขายังไม่ค่อยได้ยินชื่อ เขาเลยไม่กล้ารับไปแสดง เราหนังเด็กๆ ยังไม่มีขา ไม่มีพรรคมีพวก ไม่รู้จะไปเข้าทางไหน หน่วยงานไหน เลยตั้งเองดีกว่า ไม่ขึ้นกับใคร ผู้ใหญ่บางกลุ่มก็ไม่ค่อยฟังเสียงพวกเรา เพราะเห็นว่าเป็นเด็กไม่มีประสบการณ์ เคยเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มหนังตะลุงที่มีหนังตะลุงอาวุโส กลุ่มผมได้นำเสนอเกี่ยวกับการแสดงหนังตามสไตล์ของเราแบบยุคใหม่ กลุ่มเหล่านั้นก็ไม่ยอมรับ เราเป็นเสียงข้างน้อยจึงสู้กับเขาไม่ได้ เดียวนี้จึงเป็นลูกคู่ให้กับหนังคณะอื่นมากกว่าที่จะออกแสดงเป็นนายหนังเอง (ปิยะศักดิ์ นวลจริง, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับทัศนะของนายหนังอาวุโส อย่าง หนังนครินทร์ ขาทอง ที่มองว่าสังคมยังไม่เปิดโอกาสให้กับหนังรุ่นใหม่ และไม่ยอมรับกับความสามารถของหนังรุ่นใหม่มากเท่าที่ควร ดังที่กล่าวว่า

อันที่จริงแล้วงานวัฒนธรรมได้ทำหน้าที่เพียงแต่การผลิต การสร้าง แต่ขาดเวทีในการนำเสนอ ขาดการสนับสนุนด้านการแสดงของคนรุ่นใหม่ ที่จะกลายเป็นพลังสำคัญของชาติต่อไป เท่าที่ผ่านมาในจังหวัดสงขลานั้นมีหลายฝ่ายที่มองว่าถ้าเด็กไปแสดงในงานต่างๆ งานจะกร่อย และคิดว่าคงไม่มีใครอยากชมการแสดงของเด็ก หรือถ้าให้มีการแสดงของเด็กรวมอยู่บ้างก็มักจัดให้อยู่ในที่ที่คนเข้าไปดูได้ยาก ซึ่งน่าเสียดายจริงๆ (นครินทร์ ขาทอง, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนายหนังข้างต้นมองว่าหนังรุ่นใหม่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนหลายๆ กลุ่ม เนื่องจากยังไม่มีฝีมือในการแสดงหนังตะลุง

3.2 หนังตะลุงหาดูได้ยาก โดยเฉพาะในตัวเมืองที่ไม่ค่อยได้ยินข่าวการแสดงหนังตะลุง ดังนั้น ผู้ชมวัยรุ่นจำนวนมากจึงไม่เกิดการซึมซับหนังตะลุง โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสถานศึกษาดังอยู่ในพื้นที่เขตเมือง เช่น อ. เมืองสงขลา อ. หาดใหญ่ กลุ่มวัยรุ่นในสถานศึกษาดังกล่าวนี จะไม่ค่อยมีโอกาสได้ชมหนังตะลุงซึ่งแตกต่าง

จากการอาศัยอยู่ในเขตชนบทที่จะเห็นการแสดงได้ง่ายกว่า เนื่องจากว่าคนในชนบทจะรับหนังตะลุงมาแสดงในงานกำนัน หรือในวัดที่จัดงานประเพณีก็มักจะมีหนังตะลุง

สำหรับโอกาสที่วัยรุ่นในสถานศึกษาสามารถจะได้ชมหนังตะลุงบ้าง ก็จะเป็นงานวัฒนธรรมประจำปี เช่น งานวัฒนธรรมที่จัดขึ้นโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา ดังนั้น วัยรุ่นที่ได้เข้าไปศึกษาในเมืองจึงมีโอกาสในการชมหนังตะลุงน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในชนบท แต่ที่ว่าวัยรุ่นโดยส่วนใหญ่ในสถานศึกษาต่างก็เคยผ่านการชมหนังตะลุงมาก่อนจากที่เคยอาศัยกับครอบครัวในชนบท ไม่ว่าจะเป็นการชมการแสดงสด การชมจากการถ่ายทอดจากโทรทัศน์ช่อง 11 หาดใหญ่ พังงาวิทยุ หรือคูวีซีดี เป็นต้น

ทัศนะของผู้ชมวัยรุ่น

สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นคนหนึ่ง กล่าวว่า

“ได้ดูหนังตะลุงครั้งล่าสุดก็คือการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ไปกับเพื่อนๆ ตอนที่มียานวัฒนธรรมที่ราชภัฏ สนุกดีเหมือนกัน ซึ่งเคยดูมาก่อนหน้านี้ที่บ้าน พอเข้ามาเรียนก็หยุดไปนาน” (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ในทำนองเดียวกันกับทัศนะของผู้ชมอาวุโสที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเมืองอย่าง ป่าลิบ จิราอนุกรม ก็ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการขาดโอกาสในการดูหนังตะลุงในปัจจุบันเช่นเดียวกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในเมืองว่า

“ความนิยมหนังตะลุงที่น้อยในปัจจุบันเป็นเพราะไม่ค่อยมีหนังให้ดู ในอนาคตหนังจะอยู่ได้หรือไม่ได้ก็ขึ้นอยู่กับตัวนายหนัง ถ้าหนังเล่นดีหนังก็อยู่ได้” (ลิบ จิราอนุกรม, สัมภาษณ์)

หากเปรียบเทียบความถี่ของการแสดงหนังตะลุงในเมืองกับในชนบทนั้น จากการสังเกตของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ในชนบทนั้นมีหนังตะลุงแสดงมากกว่าในเมือง เนื่องจากเจ้าภาพยังรับหนังตะลุงเพื่อใช้ในการกำนันในงานต่างๆ อยู่ เช่นงานบวช งานทำบุญกระดูก งานเฉลิมฉลอง ฯลฯ ส่วนในเมืองสามารถดูหนังตะลุงได้เมื่อมีงานวัฒนธรรมหรืองานประจำปีเท่านั้น ซึ่งวัยรุ่นส่วนใหญ่ของจังหวัดสงขลา มักจะรวมตัวกันอยู่ในเขตเมืองสงขลา และหาดใหญ่ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ย้ายถิ่นเข้าไปเพื่อการศึกษา เมื่อหนังตะลุงมีให้นดูน้อย ผู้ชมจึงมีโอกาสดูหนังตะลุงน้อยตามกันไป

3.3 ช่วงเวลาในการแสดงดึกเกินไป ในอดีตหนังตะลุงเริ่มแสดงดึกๆ ประมาณ 3-4 ทุ่ม แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เริ่มเร็วขึ้นบ้างบางคณะและบางโอกาส แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่าบางครั้งหนังตะลุงยังต้องแสดงดึกอยู่ เนื่องจากหลายครั้งที่หนังตะลุงแสดงในงานต่างๆ จะรอให้เสร็จพิธีกรรมอย่างอื่นก่อนถึงจะเริ่มแสดงได้ เช่น จากการสังเกตการณ์ในงานทอดกฐินที่วัดบางदान ต.บางदान อ.เมือง จ.สงขลา (วันที่ 4 พฤศจิกายน 2548) หนังตะลุงจะแสดงได้นั้นจะต้องรอให้เสร็จพิธีกรรมทางศาสนา ก่อนซึ่งก็ประมาณ 2 ทุ่ม โดยที่การแสดงประเภทอื่น อาทิเช่น การแสดงแดนเซอร์ของวัยรุ่นที่มักขอคิวการแสดงก่อนการแสดงหนังตะลุงเสมอ ในงานต่างๆ ไม่ค่อยนิยมแสดงหนังตะลุงพร้อมกับการแสดงอื่นๆ ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน เพราะจะเป็นการทำลายสมาธิของกันและกันและหนังตะลุงต้องเลื่อนการแสดงออกไปถึงประมาณ 4 ทุ่มครึ่ง

นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยในพื้นที่ วัดชะแม ต. ดินหลวง อ. สทิงพระ จ. สงขลา (5 พฤศจิกายน 2548) ซึ่งเป็นการแสดงหนังตะลุงของคณะอ๊อดน้อย ทุ่งรวงทองหนังจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้เริ่มแสดงหนังตะลุงก่อนที่การแสดงอื่นๆ จะยุติ จนทำให้เกิดความไม่พอใจเกิดขึ้นจากฝ่ายของการแสดงอื่นๆ โดยประสงค์จะให้หนังตะลุงเลื่อนเวลาการเล่นออกไป เป็นต้น

เหล่านี้เป็นความเคยชินของกลุ่มผู้แสดงประเภทอื่นและผู้ชมในอดีต ที่มักกำหนดให้หนังตะลุงต้องแสดงเป็นรายการสุดท้ายของงาน ดังนั้น เมื่อมีการแสดงดึกเกินไปและเลิกใกล้สว่าง ทำให้วัยรุ่นบางกลุ่มไม่ได้ติดตามชมเนื้อเรื่องที่สำคัญของหนังตะลุง เพราะหนังตะลุงบางคณะจะชมวดเรื่องราวทั้งหมดไว้ที่ตอนจบ ซึ่งจะเป็นช่วงที่ใกล้สว่าง วัยรุ่นจึงมักจะเบื่อนในการรอเพื่อติดตามเนื้อเรื่องทั้งหมด

ทัศนคติของนักวิชาการ

สำหรับวัยรุ่นบางกลุ่มที่อยู่นอกระบบการศึกษา ออกไปประกอบอาชีพ เช่น ทำงานในโรงงาน ก็มักไม่ค่อยมีเวลามาติดตามดูหนังตะลุงในรูปแบบการแสดงสด เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกฎของบริษัทที่ต้องตอกบัตรตามเวลา ถ้าหากต้องติดตามดูหนังตะลุงอาจทำให้เสียงานได้ ดังนั้น วัยรุ่นจึงเลือกที่จะประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มากกว่าการแสวงหาความบันเทิงในรูปแบบนี้ โดยมีการกล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้จาก ประเสริฐ รักช่วงศ์ นักวิชาการที่เป็นนายหนังด้วย ดังนี้

เมื่อโรงงานเข้ามาในสงขลาวิถีชีวิตของคนก็เปลี่ยนไป วัยรุ่นบางกลุ่มเข้าทำงานในโรงงาน ตอนเช้าต้องตอกบัตร ถ้าตามดูหนังตะลุงจนดึกดื่น

ตื่นไม่ทันก็ทำให้เสียงานได้ ดังนั้น บางครั้งวัยรุ่นเขาก็เลือกที่จะทำงานมากกว่าที่จะไปดูหนังตะลุง (ประเสริฐ รักษ์วงศ์, สัมภาษณ์)

ทัศนะของกลุ่มวัยรุ่น

วัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่ชอบการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว อย่างเช่น วินัย ได้แสดงความคิดเห็นว่า “หนังตะลุงเลิกตึกเกินไป บางทีผมก็ต้องกลับก่อนถ้ามีเรียนในวันถัดไป ก็เสียตายที่ไม่ได้ดูตอนจบของหนัง” (วินัย บุตรน้อย, สัมภาษณ์)

3.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุง จึงทำให้วัยรุ่นบางกลุ่มที่สนใจหนังตะลุง ไม่ทราบกำหนดการ วันเวลาและสถานที่ในการแสดง และไม่สามารถติดตามไปชมการแสดงหรือเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุงได้ แต่ถ้าหากเป็นงานประจำปีในสถานศึกษา ก็สามารถดึงดูดผู้ชมวัยรุ่นเข้ามาได้ เนื่องจากการบอกกล่าวต่อกัน ปากต่อปากจะทำให้ได้รับข้อมูลง่ายและเร็วขึ้น เช่น งานวัฒนธรรมประจำปีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ แต่ถ้าหากเป็นการแสดงในหมู่บ้าน ในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ในพื้นที่จำกัด โอกาสที่คนรุ่นใหม่จะทราบข่าวหรือเข้าไปชมก็มีน้อย ถึงแม้บางครั้งจะเป็นการแสดงของคณะที่มีชื่อเสียงก็ตาม

ทัศนะของกลุ่มวัยรุ่น

สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา กล่าวว่า

หนังตะลุงยังมีการประชาสัมพันธ์น้อย หนังตะลุงน่าจะมีการโปรโมทเหมือนการโปรโมทหนังเข้าใหม่อย่างแอริพอดเตอร์ อาจจะติดโปสเตอร์ ทำให้อลังการ เด็กจะสนใจ ให้ทำตามหลักของการโฆษณา ติดป้ายประกาศ การโปรโมทในมหาวิทยาลัยก็น่าจะเป็นไปได้ เหมือนการโปรโมทหนังอย่างที่มีมหาวิทยาลัยทักษิณสงขลาทำอยู่ มีฉายหนังทุกวันพุธ แต่ในมหาวิทยาลัยโปรโมทไม่ค่อยน่าสนใจ มีแค่กระดาดเซ 4 ถ้าโปรโมทให้น่าสนใจ น่าจะดูใจ แทนที่จะเดินผ่านไปก็อาจหยุดอ่านได้ (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการขาดช่องทาง (C) ของหนังตะลุงที่ไม่สามารถจะดึงให้วัยรุ่นเข้ามาสนใจหนังตะลุงได้นั้น กล่าวได้ว่า ในมุมมองของผู้ชมนั้นสะท้อนว่าปัญหาที่เกิดกับกลุ่มวัยรุ่นสำหรับการศึกษารุ่นนี้ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากการไม่มีโอกาสเข้าไปดูหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น โดยมีสาเหตุหลักคือการไม่มีหนังตะลุงให้ดู และการไม่มีช่วงเวลา สถานที่ ที่เหมาะสมในการไปดูหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น ส่วนสาเหตุอื่นๆ นั้นเมื่อพิจารณา

จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า เป็นผลสืบเนื่องจากการขาดโอกาสได้ชมหนังตะลุงของวัยรุ่นนั่นเอง

4. สาเหตุจากองค์ประกอบด้านผู้ชม (Receiver-R)

สำหรับองค์ประกอบด้านผู้ชมในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้ชมหนังตะลุงที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา เนื่องจากลักษณะทางธรรมชาติของวัยรุ่นที่ค่อนข้างแตกต่างจากผู้ชมวัยอื่นๆ อาทิ สนใจสิ่งแปลกใหม่ อยากเป็นผู้นำ อยากเด่นในสายตาคนรอบข้าง และเป็นกลุ่มที่กล้าแสดงออก ซึ่งคุณลักษณะบางประการของวัยรุ่นดังที่กล่าวมานี้ บางส่วนก็แตกต่างกับธรรมชาติของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้แสดงทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากผู้ชมวัยรุ่นดังต่อไปนี้

1.1 การขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังตะลุงของคนรุ่นใหม่ การแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ในปัจจุบัน อย่างเช่น หนังตะลุง ได้ทำหน้าที่ด้านความบันเทิงให้กับผู้ชมบางกลุ่ม เช่น ผู้ชมอาวุโส จะได้รับความบันเทิงมากกว่าผู้ชมกลุ่มอื่นๆ เพราะระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงหรือการถอดรหัสความหมายระหว่างผู้ส่งสาร คือ นายหนัง และผู้รับสาร คือ ผู้ชมอาวุโส เกิดขึ้นได้ง่ายกว่ากลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นเมื่อ ผู้ชมวัยรุ่นไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจมากพอเกี่ยวกับหนังตะลุง ทำให้ดูหนังตะลุงไม่สนุก ไม่เพลิดเพลิน ดังการแสดงทัศนะของนักวิชาการและศิลปินต่อไปนี้

ทัศนะของนักวิชาการ

นักวิชาการ มองว่า สาเหตุที่วัยรุ่นไม่สนใจหนังตะลุงนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากตัววัยรุ่นที่ไม่สนใจหนังตะลุง แต่ทว่าที่มาของความไม่สนใจหนังตะลุงของวัยรุ่นนั้นก็คือการขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังตะลุง ถ้าหากยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจใดๆ โอกาสที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความชื่นชอบ ความผูกพันนั้นคงเป็นไปได้น้อย ดังเช่นทัศนะของนักวิชาการที่เป็นนายหนังด้วยอย่าง ประเสริฐ รัชชวงศ์ กล่าวว่

“ถ้าหากยังไม่มี การติดตั้งความรู้ใดๆ เกี่ยวกับหนังตะลุงให้กับผู้ชม ผู้ชมจะไม่เข้าใจ รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการแสดง จึงเป็นการยากยิ่งนักที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความรัก ความซาบซึ้ง ทันทีที่เห็นการแสดง” (ประเสริฐ รัชชวงศ์, สัมภาษณ์)

และตัวอย่างความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นเดียวกันของนักวิชาการอย่างพิทยา บุษรารัตน์ ที่ว่า

เด็กรุ่นใหม่เริ่มห่างไกลกับภาคใต้ ห่างไกลกับวัฒนธรรม ถ้าพูดถึงหนังตะลุง ผู้ชมลดน้อยลง แม้กระทั่งกลุ่มร่วมสมัยก็น้อยลง ยิ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่น ขาดโอกาส ไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้สึกร่วม ไม่มีความคุ้นเคยเกี่ยวกับหนังตะลุง

เนื่องจากในชีวิตประจำวันของวัยรุ่นในปัจจุบันมีความห่างไกลจากสื่อ
พื้นบ้าน โอกาสที่จะได้สัมผัสกับหนังตะลุงมีน้อย เนื่องจากมีสื่ออื่นๆ ที่ทำ
ให้พวกเขาเปิดรับได้ง่ายกว่า (พิทยา บุชรารัตน์, สัมภาษณ์)

ทัศนะของศิลปิน ตามทัศนะของนายหนังที่แสดงแนวสมัยใหม่ที่มีประสบการณ์
ในการแสดงหนังตะลุงมาก อย่างหนึ่งอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต แต่อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตจาก
กลุ่มตัวอย่างด้วยเรื่องความหลากหลายของผู้รับสารวัยรุ่น (Heterophily) ดังที่กล่าวว่า

“ผู้ชมวัยรุ่นมีหลายกลุ่มหลายระดับสำหรับกลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจ เมื่อชม
หนังตะลุงก็จะได้รับประโยชน์จากการชมหนังตะลุงในแต่ละครั้ง จะรู้จักการวิเคราะห์ว่าสิ่งไหนควร
เอาอย่าง สิ่งไหนควรละเว้น แต่วัยรุ่นกลุ่มอื่นยังต้องได้รับการพัฒนาด้านความรู้เพิ่มเติมอีก”
(ณรงค์ จันทรพุ่ม, สัมภาษณ์) ในประเด็นเรื่องการขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังตะลุงของ
กลุ่มวัยรุ่นนั้นทั้งกลุ่มศิลปินและกลุ่มนักวิชาการมองเห็นว่าเป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับกลุ่มวัยรุ่น
ในจังหวัดสงขลา ซึ่งในปัจจุบันในจังหวัดสงขลา มีการเสริมสร้างความรู้ให้แก่กลุ่มคนรุ่นใหม่
มากขึ้น เช่น การกำหนดหนังตะลุงเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งชมรมหนังตะลุง ทั้งนี้เพื่อการ
สร้างความรู้ในขั้นต้นให้แก่ผู้เรียน จึงเริ่มเห็นหนังตะลุงเยาวชนเกิดขึ้นในจังหวัดสงขลามากกว่า
ในอดีตแต่ระดับความนิยมของผู้ชมวัยรุ่นก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก

2.2 ผู้ชมวัยรุ่นขาดความสำนึกรักและมองข้ามคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม
เนื่องจากวิถีชีวิตของวัยรุ่นได้มีโอกาสสัมผัสกับหนังตะลุงน้อย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการศึกษา
หรือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่จะทำให้ปัจจัยดังกล่าวแย่งพื้นที่ความนิยมในสื่อพื้นบ้านจากผู้ชม
วัยรุ่นไป โดยเฉพาะปัจจัยด้านการศึกษา ซึ่งระบบการศึกษาทำให้วัยรุ่นมองข้ามความสามารถ
ของศิลปินและเมินเฉยต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยที่กลุ่มวัยรุ่นแยกระบบการศึกษาออกจากระบบ
สังคมและวัฒนธรรมโดยสิ้นเชิง

ทัศนะของศิลปิน โดยเฉพาะศิลปินอาวุโสที่นิยมการแสดงแนวอนุรักษ์ มองถึง
การขาดความตระหนักในคุณค่าของหนังตะลุงจากกลุ่มวัยรุ่นดังนี้

คนแก่ๆ นั่งแลหนังกันเงียบ ตั้งหน้าตั้งตาแล เพราะเขาแลเป็น แลเข้าใจ
แต่กลุ่มอื่นๆ ที่มักเข้ามาก่อความวุ่นวายหน้าโรงหนัง นั่งกินเหล้าบ้าง
ส่งเสียงดังโวยวายบ้าง ถ้าคนแบบนี้ไม่มาแลหนังฉัน ฉันก็ไม่เสียใจ ถึงแม้มี
คนแลน้อย แต่แลเป็น แลแบบเงียบๆ คนเล่นก็เล่นแบบสบายใจ ยังดีเสีย
กว่า (หนังจิ้น ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์)

การที่ศิลปินคนดังกล่าวได้แสดงความรู้สึกออกมาเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมที่
ไม่เหมาะสมของผู้ชมหน้าโรงหนังตะลุงนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปินได้แสดงถึงความรู้สึกดีศรีของ

ลือพื้นบ้าน ศักดิ์ศรีของศิลปิน ซึ่งหนังตะลุงนั้นไม่ใช่สิ่งน่าลบหลู่ หนังตะลุงคู่ควรกับกลุ่มผู้ชมที่เห็นคุณค่าและได้รับประโยชน์จากหนังตะลุงอย่างแท้จริงเท่านั้น

ทัศนะของนักวิชาการ

จรูญ หยุทอง นักวิชาการด้านคติชนวิทยา อธิบายว่า ผู้ชมวัยรุ่นในปัจจุบันไม่สนใจหนังตะลุง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากตัววัยรุ่นเอง ประกอบกับปัจจัยแวดล้อม เช่น ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจที่เป็นเป้าหมายให้วัยรุ่นเมินเฉยต่อหนังตะลุง

ความเชื่อต่างๆ ถูกท้าทายโดยคนรุ่นใหม่ ไม่มีรากเหง้า ล้วนเป็นผลิตผลของทุนนิยม มักมองวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่เฉพาะแค่หนังตะลุงอย่างอื่นก็เช่นเดียวกัน วิธีการคิด การบริโภคมันเปลี่ยนไป ไม่ซ้ำกับอะไรทั้งสิ้น วัยรุ่นรับเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาโดยขาดการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสม ไม่ค่อยมีเกี่ยวกับจิตใจหรือสุนทรีย์ะ จึงไม่แปลกที่คนรุ่นใหม่จะไม่เห็นคุณค่าของอารยธรรม บางครั้งยังมองคนเฒ่า คนแก่ว่าเป็นสิ่งชำรุดในบ้าน ระบบราชการและระบบการศึกษา เป็นสิ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป และเป็นปฏิปักษ์กับบรรพบุรุษของตัวเอง ยิ่งศึกษาสูงยิ่งปฏิเสธความเป็นท้องถิ่น ความบันเทิงที่เสพก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง (จรูญ หยุทอง, สัมภาษณ์)

ในขณะที่บางมุมมองของวัยรุ่นนั้นกลับมองเห็นคุณค่าจากการศึกษาและสถานศึกษาที่ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสได้สัมผัสกับหนังตะลุงจนเห็นคุณค่า ประโยชน์ที่จะได้รับจากหนังตะลุง ดังที่วัยรุ่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กล่าวว่า

“เมื่อก่อนไม่เคยได้สัมผัสกับหนังตะลุง แต่เมื่อมีโอกาสเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีการจัดงานวัฒนธรรมทุกปี มีโอกาสได้ดูหนังตะลุง ซึ่งทำให้ผมเกิดความสนใจและติดตามชมหนังตะลุงมาจนถึงปัจจุบัน” (วินัย บุตรน้อย, สัมภาษณ์)

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งมองว่าวัยรุ่นได้มองข้ามภูมิปัญญาท้องถิ่นระบบการศึกษาจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำลายความสำนึก ความหวงแหนหนังตะลุงต่อกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากผู้ชมอาวุโสมักมองว่าวัยรุ่นที่มีการศึกษาสูงมักจะเหยียดหยามความสามารถของนายหนังที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า จึงไม่ต้องการที่จะแสวงหาความรู้จากหนังตะลุง

ลุงสอง แก้วชนะ ผู้ชมการแสดงสดหนังตะลุงที่วัดเขากลอย ต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา กล่าวว่า

เด็กในปัจจุบันไม่ค่อยเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ไม่เชื่อเรื่องพระเดช พระบุญ และ พระคุณ นิสัยของเด็กแตกต่างจากในอดีตมากหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว
 ลุงเองยังรู้สึกเหนื่อยใจกับเด็กในปัจจุบัน ยิ่งถ้าพูดถึงการจะดึงให้เด็กมาแล
 หนึ่งตะลุงนั้น พูดได้เลยว่าน้อยมากประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น เพราะ
 เด็กมันคิดว่าหนึ่งตะลุงก็เป็นแค่หนึ่งตัวเท่านั้น จะเก่งอะไรนักหนา มองว่าโง่
 คนสมัยก่อนโง่จึงแลหนึ่งลุงได้ คนโง่สอนคนโง่จึงไม่แปลก เด็กสมัยนี้จบ
 การศึกษาสูงๆ กันลุนๆ ทั้ง ปวช. ปวส. ป.ตรี มีเป็นกองๆ เด็กเหล่านี้ถือว่ามี
 การศึกษาสูงจึงไม่เชื่อว่าหนึ่งเก่ง จึงมองข้ามศิลปะประเภทนี้ไป นอกจากนี้
 แล้วเด็กยังขาดการสัมผัสกับความลำบากต่างๆ จากวิถีชีวิตในปัจจุบัน
 เพราะพ่อ แม่เตรียมไว้ให้แล้ว ไม่ต้องกรียดยาง ไม่ต้องบุกโคลน ไม่ต้องทำนา
 ทุกอย่างจึงได้มาโดยง่าย จึงมองสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างฉาบฉวย (สอง
 แก้วชนะ, สัมภาษณ์)

การที่ผู้อาวุโสแสดงทัศนะเชิงตำหนิวัยรุ่นที่ละเลยหนึ่งตะลุงนั้น เนื่องจากผู้ชม
 อาวุโสมีความรัก ความหวงแหนต่อหนึ่งตะลุง และเคารพยกย่องในศักดิ์ศรีของสื่อพื้นบ้านแทน
 ศิลปิน เนื่องจากเคยเป็นสื่อที่มีคุณูปการต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชนในอดีตมาก แต่เมื่อ
 เปรียบเทียบกับกลุ่มวัยรุ่นสมัยนี้ที่มองเห็นคุณค่าจากหนึ่งตะลุงน้อยมาก จึงรู้สึกไม่พอใจกับ
 พฤติกรรมของวัยรุ่นสมัยนี้ที่มองไม่เห็นสิ่งที่มีคุณค่าดังกล่าว

ทัศนะของวัยรุ่น

วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าหนึ่งตะลุงเป็นการแสดงที่เชย ล้าสมัย หากเข้าไป
 นั่งชมเกรงว่าเพื่อนที่ผ่านมามีเห็นจะล้อ ว่าตนเองสนใจในสิ่งที่ล้าสมัย ถ้าหากไปนั่งดูก็ไม่อยากให้
 เพื่อนผ่านมามีเห็นเพราะจะรู้สึกอาย หรือไม่ก็อยากให้มีเพื่อนไปนั่งดูด้วยกันหลายคนจะได้รู้สึกอุ่นใจ
 ซึ่งจะเป็นความรู้สึกที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการที่ได้เจอเพื่อนที่โรงภาพยนตร์ วัยรุ่นจะรู้สึกว่า
 อยากให้มีคนเห็น อยากเจอเพื่อนๆ ในโรงภาพยนตร์ เพราะจะได้รู้ว่าตนเองก็เป็นกลุ่มนำสมัย
 ทำตามกระแสสังคมแม้จะไปเพียงลำพังก็ไม่อายต่อสายตาของผู้ที่มาพบเห็น ดังที่ อรุณชา
 ราชยอด นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา กล่าวว่า

ถ้าหากมีเวลาว่างก็จะไปเที่ยวหาคนใหญ่ ชื่อของหรือเสื้อผ้า และดูหนัง
 แต่ไม่ใช่หนึ่งตะลุงนะ ถ้าหากจะชวนเพื่อนไปดูหนึ่งตะลุง แม้ว่าจะไม่มีใครไป
 ดูแน่ ไปแรวบๆ ได้แต่ถ้าให้ไปนั่งเฉยไม่เอา เวลาเพื่อนมาเห็นเรานั่งแล
 หนึ่งตะลุงนี้ (หัวเราะและไม่กล้าพูดต่อ) ถึงแม้จะรู้ว่าดูหนึ่งตะลุงมันเป็นสิ่ง
 ไม่ผิดนะ แต่ก็รู้ว่าทำไมถึงไม่กล้าเข้าไปดู (อรุณชา ราชยอด, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับ จรัญ ขอบงาม นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่ ซึ่งได้เปรียบเทียบความนิยมหนังตะลุงกับสื่อสมัยใหม่ว่า

วัยรุ่นที่สนใจหนังตะลุงอาจมีอยู่บ้างแต่น้อย ส่วนผมไม่เลยนะ ไม่เข้าไปเลย เพราะไม่ชอบ มันมีสื่ออย่างอื่นมาแทนมากกว่า โลกมันยิ่งกว้างไกล ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีเยอะ หนังตะลุงมันต้องอยู่ในพิพิธภัณฑ์หรือไม่ก็นำไปสอนให้กับเด็กๆ รุ่นใหม่เพื่อการปลูกฝัง (จรัญ ขอบงาม, สัมภาษณ์)

ความรู้สึกอาย รู้สึกว่าหนังตะลุง เหย และเป็นการแสดงที่ล้าสมัยนั้น สาเหตุหนึ่งเกิดจากการสร้างกรอบของบุคคลรอบข้างของวัยรุ่นและตัววัยรุ่นเอง เมื่อเข้าสู่สังคมใหม่ เช่น การเข้ามาศึกษาในเมือง วัยรุ่นจะให้ความหมายและคุณค่าความเป็นเมืองว่าต้องประกอบด้วยสิ่งที่ทันสมัย ต้องหาสิ่งใหม่ที่แตกต่างจากที่เคยสัมผัสในชุมชน เช่น การออกไปเดินเที่ยวห้างสรรพสินค้า หรือการไปดูหนังในโรงภาพยนตร์ ดังนั้น หนังตะลุงซึ่งเป็นสื่อคู่กับชุมชนและท้องถิ่น จึงกลายเป็นสื่อเก่าที่ไม่ทันสมัย วัยรุ่นบางกลุ่มที่เคยสัมผัสกับหนังตะลุงแต่ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม จึงไม่ใคร่แสดงออกถึงความชื่นชอบ ความหวงแหนต่อสื่อเก่า จึงพยายามหลีกเลี่ยงสื่อเก่าและแสวงหาสื่อใหม่เข้ามาแทนที่ อาทิ การไปเสพความบันเทิงจากโรงภาพยนตร์

3.3 รสนิยมและความสนใจส่วนบุคคลของวัยรุ่น เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีความชื่นชอบและความสนใจหนังตะลุงแตกต่างกัน ดังนั้นก็จะมีวัยรุ่นบางกลุ่มที่ชอบและบางกลุ่มที่ไม่ชอบหนังตะลุง

ทัศนคติของกลุ่มวัยรุ่น

ผู้ชมวัยรุ่นที่ไม่ประทับใจกับการชมหนังตะลุงในครั้งที่ผ่านมา จึงไม่นิยมชมหนังตะลุง อย่างเช่น ทักษิณา همانาระเด็น นักศึกษาลสถาบันทักษิณ สงขลา กล่าวว่า

หนังตะลุงนี้ไม่แล ไม่ชอบ เป็นมาตั้งแต่เด็กๆ ไม่มีใครปลูกฝังนะ เคยฟังวิทยุตอนหัวรุ่ง¹⁴ ได้ยินเสียงหนังตะลุงออกมาชัด¹⁵ วิทยุไปไกลเลยนะกลัวมากเลย เสียงไม่เพราะ¹⁶ เลยหนังตะลุง ต้องไปให้ไกล หรือไม่ก็ปิดเสียง ชอบอะไรที่เป็นคนจริง ได้เห็นอาการของคน หนังลุงเป็นเพียงเขาเชิด จะชอบในรามากกว่าหนังลุง เพราะในร่ายังเห็นคนจริงๆ มากกว่า

¹⁴ หัวรุ่ง คือ เช้ามืด

¹⁵ ชัด คือ เขวี้ยง

¹⁶ เพราะ คือ ไพเราะ

และ ศาสนาและพ่อ แม่ ไม่ได้ปลูกฝังเลย รู้สึกเอาเอง ที่บ้านเราไม่ได้แหงเลยเรื่องลิกเกตุ¹⁷ แต่เราชอบเอง ลิกเกตุที่บ้านก็ไม่มีแสดงที่แถวบ้านเพิ่งมาเห็นที่สงขลา ที่งาน ว.ค.¹⁸ (ทักษิณา همانระเด็น, สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาถึงการแสดงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ในด้านผู้รับสาร (R) ที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นนั้น พบว่า ประเด็นเรื่องการขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือของผู้ชมวัยรุ่น เป็นปัญหาที่สำคัญกว่าประเด็นอื่น เนื่องจากเมื่อผู้ชมไม่เกิดการเรียนรู้ ไม่ซาบซึ้ง โอกาสที่จะให้ชื่นชอบ หวงแหนหนังสือนั้นก็คงเป็นไปได้ยาก

โดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงการแสดงทัศนคติของกลุ่มต่างๆ ต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นจากปัจจัยภายในตัวสื่อซึ่งประกอบด้วย SMCR นั้น พบว่า ปัจจัยด้านการขาดช่องทาง (C) ในการนำเสนอหนังสือ เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นหันเหไปจากการชมหนังสือมากกว่าปัจจัยอื่น

ปัจจัยภายนอกตัวสื่อ

ทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลานั้นนอกจากปัจจัยภายในตัวสื่อ SMCR ที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีปัจจัยภายนอกตัวสื่ออื่นๆ ที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งจะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ทำให้วัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ เนื่องจากในโครงสร้างทางสังคมที่ทุกระบบในสังคมมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ดังนั้น ถ้าหากระบบใดระบบหนึ่งของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลกระทบต่อระบบอื่นๆ ของสังคมด้วย เช่นการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา จากปัจจัยเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้หลายฝ่ายมองว่ามีผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นได้

¹⁷ ลิกเกตุ มาจากคำว่า ซีเกอร์ หมายถึง การอ่านทำนองเสนาะ ฮูลู แปลว่า ได้หรือทิดได้ รวมแล้วหมายถึง การขับบทกลอนเป็นทำนองเสนาะจากทางใต้ (เรณู โกศินานนท์, "การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย," 2537 อ้างถึงใน <http://www.moradokthai.com>, 20 ธันวาคม 2548)

¹⁸ ว.ค. คือ วิทยาลัยครู ซึ่งในปัจจุบัน หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ทัศนะของนักวิชาการ

สมาชิกในสังคมหันไปให้ความสำคัญกับระบบทุนนิยมมากขึ้น ตั้งแต่หน่วยงานระดับสูง คือ หน่วยงานรัฐตลอดจนกลุ่มบุคคล ที่ได้ให้ความสำคัญในเชิงธุรกิจมากกว่าด้านจิตใจ เช่น งานกาชาด งานวัฒนธรรมประจำปี หรืองานประเพณีต่างๆ ที่ในปัจจุบันมักจะมีกลุ่มผู้รับเหมาการแสดงเพียงรายเดียว ผู้รับเหมาดังกล่าวจะเป็นผู้บริหารและจัดสรรการแสดง ของเล่นต่างๆ มาประดับในงานครั้งนั้น ดังนั้น หากกลุ่มผู้รับเหมาขาดความตระหนักและขาดความนิยมในศิลปวัฒนธรรม ก็มักมองข้ามการแสดงพื้นบ้านต่างๆ อาทิ หนังตะลุงหรือมโนห์รา จึงมักจะจัดการแสดงดังกล่าวไว้เป็นเพียงไม้ประดับของงานเท่านั้น อาทิ งานกาชาดประจำปีของ จ.ตรังที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ในช่วงวันที่ 4-15 ธันวาคม 2548

จากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า ในงานจะจัดพื้นที่ให้หนังตะลุงและมโนห์ราอยู่ในแถวหลังสุดของงานใกล้บริเวณทางออกของงาน โดยที่ด้านหน้ามีขั้วการแสดงงานอื่นๆ ปิดทางไม่สามารถเห็นโรงหนังตะลุงได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ถ้าหากผู้ที่เข้าร่วมงานดังกล่าวไม่ใช่กลุ่มผู้สนใจหนังตะลุงอย่างแท้จริง ก็ไม่มีโอกาสได้สัมผัสหรือได้รู้จักกับศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ได้เลย ปรากฏการณ์เหล่านี้ต่างก็เป็นการละเลยและการขาดความตระหนักของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมที่มีส่วนผลักดัน แต่กลับไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ยังได้เกิดขึ้นจริงในหลายพื้นที่ของ จังหวัดสงขลา และ จังหวัดอื่นๆ ที่ใกล้เคียง อาทิ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังที่ บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ นักวิชาการที่เป็นนายหนังด้วย ได้พูดถึงความเปลี่ยนแปลงด้านความนิยมในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นภาคใต้ว่า

“ในเทศกาลสำคัญ เช่น งานประเพณีเดือนสิบ ที่หน่วยงานรัฐเอาทุนนิยมเข้ามาครอง เอาศิลปินจากค่ายต่างๆ มาเปิดตัวในงานดังกล่าว ส่วนเรื่องจารีตไม่เอา ถือว่างมง่าย” (บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ, สัมภาษณ์) จากทัศนะของนักวิชาการที่เป็นนายหนังข้างต้นนั้น ไม่เห็นด้วยกับการปรับทัศนะในการทำงานจากหน่วยงานของรัฐบางแห่ง ที่เข้ามาบริหารจัดการงานด้านวัฒนธรรมที่ทำให้มีรูปแบบแตกต่างจากในอดีตโดยมีการเปลี่ยนเอารูปแบบความสมัยใหม่เข้ามาแทนที่สื่อเก่ามากขึ้น ทำให้คุณค่าของวัฒนธรรมเดิมๆ เริ่มหายไปจากสังคม

ทัศนะของศิลปิน

เมื่อวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ระบบความสัมพันธ์ของผู้ชมก็มีน้อยลง โอกาสที่จะสร้างความผูกพันต่อกันในสังคม หรือแม้กระทั่งในครอบครัวก็เกิดขึ้นน้อยตามกันไป ดังนั้นโอกาสที่จะดึงให้วัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมกับครอบครัวมีน้อยลง ดังนั้น จึงไม่แปลกที่คนในครอบครัวไม่สามารถนั่งชมหนังตะลุงอยู่ด้วยกัน ดังทัศนะของ หนิงนครินทร์ ชาทอง กล่าวว่า

สถาบันครอบครัวไม่ได้มีความเป็นองค์กรรวม โอกาสที่จะมากินข้าวพร้อมหน้ากันมีน้อย ชุมชนก็ต่างคนต่างอยู่ อย่างหนึ่งเล่นบ้านนี้ บ้านตรงข้ามก็ไม่มาแลเสียแล้ว มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว ประเพณีลงแขกที่จะเหมือนเมื่อก่อนก็หาแทบไม่เจอ ลักษณะการเอื้ออาทรที่แสดงถึงความมีบุญคุณหมดไปจากสังคม ในปัจจุบันมีแต่บุญเงิน คนหายใจเป็นเงิน (นครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เนื่องจากหนึ่งตระกูลเป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งของระบบสังคมในชุมชน เมื่อโครงสร้างส่วนใดส่วนหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ได้หรือทำได้ไม่เต็มที่ก็จะส่งผลกระทบต่อกonstrukส่วนอื่นๆ ซึ่งมีความเชื่อมต่อนสัมพันธ์กันเป็นระบบใหญ่ อาทิ ความสามัคคีของคนในชุมชนที่มีน้อยลง ความสัมพันธ์แบบเครือญาติไม่มี การที่จะดึง ชักชวนให้คนรอบข้างมาดูหนึ่งตระกูลก็เป็นการยากเพราะสายสัมพันธ์ของสังคมเริ่มขาดวิน ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องมานั่งพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันหน้าโรงหนังอีกต่อไป แต่ละครอบครัวอยู่กันตามลำพัง มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องภายในครอบครัวเท่านั้น ประเด็นทางด้านสังคม และวัฒนธรรมไว้ที่หลัง

ทัศนะจากผู้ชมอาวูโต

ผู้อาวูโตมองว่า ภาครัฐกิจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านวัฒนธรรม มักเน้นเคยต่อการส่งเสริมหนึ่งตระกูลสู่กลุ่มวัยรุ่น เช่น กลุ่มผู้รับเหมางานในเทศกาลต่างๆ หรืองานประเพณี มักจะไม่สนใจถึงการได้เข้าถึงหรือได้สัมผัสกับหนึ่งตระกูลของกลุ่มวัยรุ่นแต่จะให้ความสำคัญในเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า เช่น การกำหนดพื้นที่ในการแสดงสื่อพื้นบ้านให้ห่างไกลจากสายตาของผู้ชม

ดังที่ผู้ชมอาวูโต พริบ ชำนาญยุทธ ได้กล่าวว่า

งานวัฒนธรรมปัจจุบันนี้จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับคนๆ เดียวที่รับเหมา ถ้าเขาจัดดีงานก็ดี จัดให้เด็กวัยรุ่นเข้ามาดูเห็นหนึ่งตระกูลเลยก็ทำให้เด็กได้เห็น ได้รู้จักหนึ่งตระกูล เพราะงานประจำปีเด็กวัยรุ่นมามาก แต่เนื่อหนึ่งตระกูลไปไว้ในที่อับลับตาคน เด็กก็ไปหาลำบาก อย่างว่าแต่เด็กเลย ลุงเองก็หาไม่ค่อยจะเจอ ถ้าไม่ชอบจริง หรือไม่รุ่มาก่อนว่ามีหนึ่งเล่นก็คงไม่ได้ดูแน่นอน คนรับเหมาดีแต่จะเรียกเก็บค่าประตูเท่านั้น (พริบ ชำนาญยุทธ, สัมภาษณ์)

หากพิจารณาทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งนักวิชาการ ศิลปิน และผู้ชมอาวูโต ล้วนแต่มองว่าปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบความคิด ความเชื่อของกลุ่มวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นรับเอาหนึ่งตระกูลเข้ามาในวิถีชีวิตน้อยลง แต่ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นเองนั้นกลับไม่ได้แสดงทัศนะใดๆ จากปัจจัยดังกล่าวนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ได้มองว่าการที่กลุ่มตนเองไม่สนใจหนึ่งตระกูลนั้นจะเกิดจากปัจจัยภายนอกดังกล่าว

2. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลางไม่ได้ให้ความสำคัญกับทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจัง มักจะรับไว้พิจารณาแต่ไม่ได้มีการลงมือทำ เมื่อหน่วยงานระดับสูงไม่สนับสนุน ทำให้งานด้านวัฒนธรรมก็เป็นรูปเป็นร่างได้ยาก เพราะหน่วยงานของรัฐนอกจากจะเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแล้วนั้น ยังถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อการสร้างเครือข่ายที่สำคัญให้กับกลุ่มผู้ร่วมงานต่างๆ เนื่องจากว่า หากเมื่อใดก็ตามที่มีการกล่าวขานกันว่าได้เข้าร่วมงานกับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ผู้เข้าร่วมจะรู้สึกว่ามีคุณค่าและภาคภูมิใจสามารถชักชวนให้กลุ่มอื่นๆ เข้าร่วมได้ง่ายขึ้น

ทัศนะของนักวิชาการ

ผู้บริหารในสถานศึกษา วินิจ ชื่นสุวรรณ ซึ่งเป็นผู้บริหารในโรงเรียนสามบ่อวิทยา เป็นผู้กำหนดนโยบายให้ทางโรงเรียนส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในที่นี้มีการถ่ายทอดเรื่องหนังตะลุง ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนด้วยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับงานด้านวัฒนธรรม ดังนี้

ทางโรงเรียนสามบ่อวิทยา เคยได้รับการติดต่อขอรับช่วงต่อเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงของเยาวชนในโรงเรียน จากสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ เมื่อมองเห็นว่าทางโรงเรียนกำลังจัดการในเรื่องดังกล่าวได้ดี แต่ทว่า ทางโรงเรียนไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว จึงปฏิเสธไม่ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐในลักษณะดังกล่าว สถาบันขอดำเนินการเองต่อไป แต่หากว่าหน่วยงานรัฐยื่นมือมาช่วยเหลือตั้งแต่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง ก็จะเป็นด้วยเป็นอย่างมากไม่ใช่เป็นการทำเอาหน้าแบบนี้ (วินิจ ชื่นสุวรรณ, สัมภาษณ์)

ซึ่งจากทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวมีความประสงค์ให้หน่วยงานด้านวัฒนธรรมสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญในงานด้านวัฒนธรรมให้มากขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนี้ รจนา ศรีใส นักวิชาการด้านวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กล่าวว่า

งานสื่อพื้นบ้านไม่มีใครที่จับต้องอย่างจริงจัง เพราะต้องทำกันด้วยใจรักเท่านั้น และโครงการต่างๆ ก็ไม่มีความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณบางครั้งต้องหยุดลงกลางคันเพราะงบประมาณหมด ทั้งๆ ที่โครงการนั้นๆ เป็นโครงการระยะยาว เช่น โครงการ การสร้างเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูศิลปการแสดงโนราห์หนังตะลุงลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีช่วง

ระยะเวลาดำเนินการ 3 ปี แต่ตอนนี้ยังไม่มีผลการดำเนินการต่อ บางครั้งการเมืองก็เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเช่นกัน เมื่อเปลี่ยนตำแหน่งการที่จะสืบทอดหรือที่เคยรับปากไว้ก็อาจหมดได้เช่นกัน (รจนา ศรีใส, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้การกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐด้านวัฒนธรรมนั้นมักเกิดขึ้นในระดับบุคคลมากกว่าในระดับองค์กร/หน่วยงาน การสนับสนุนในระดับหน่วยงานนั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ถึงแม้จะเป็นหน่วยงานเดียวกัน แต่จิตสำนึกและอุดมการณ์ของสมาชิกแต่ละคนย่อมแตกต่างกันได้ อย่างเช่น จรูญ หนูทอง นักวิชาการสายคติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา สงขลา ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ว่า

การสนับสนุนด้านวัฒนธรรมมักไม่ค่อยเป็นรูปธรรมในระดับหน่วยงาน จะเป็นเรื่องส่วนบุคคลมากกว่า แม้แต่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ก็ยังมีลักษณะเช่นนี้ ดังนั้น สำหรับหนึ่งตระกูลแล้วไม่ควรฝากชะตากรรมไว้กับหน่วยงานของรัฐมากนัก การค้นรื้อต่อสู้ด้วยการรวมกลุ่มกันขึ้นเองจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้มากกว่ารอที่พึ่งจากหน่วยงานของรัฐเพียงฝ่ายเดียว (จรูญ หนูทอง, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนักวิชาการเอง ก็ยังมองว่าหน่วยงานของรัฐทำงานด้านวัฒนธรรมอย่างหละหลวม ไม่ก่อให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เป็นไปตามกระแสการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ มากกว่าการทุ่มเทด้านแรงใจให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

ทัศนะของศิลปิน

หนังนครินทร์ ชาทอง กล่าวว่า

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านวัฒนธรรม เช่น กระทรวงวัฒนธรรมแย่มากๆ ไม่ได้เอาใจใส่ รับงานวัฒนธรรมไว้แต่ในนามไม่มีการปฏิบัติ งบประมาณก็มีน้อย รับงานวัฒนธรรมไว้เป็นกันชน คนที่ทำงานด้านวัฒนธรรมเดี๋ยวนี้ ทำเพื่อชาติกันทั้งนั้น ทำด้วยใจไม่ใช่เพื่อเงิน แถมบางครั้งยังเข้าเนื้อ ควักกระเป๋าตัวเองด้วยซ้ำ (นครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมจากหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต กล่าวว่า

ปัญหาทางด้านวัฒนธรรมตอนนี้คือขาดงบประมาณ ขาดผู้รู้ ขาดความเชื่อมโยง เรื่องนี้ต้องผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ ถ้ากำหนดเป็นนโยบายได้แล้วส่งผ่านสู่สถานศึกษาในระดับปฏิบัติการการสืบทอดวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน คนที่จะเข้ามาดูแลต้องเป็นระดับใหญ่พอสมควร เช่น ผู้แทน แต่ชาติมองแต่เรื่องธุรกิจ พวกกลุ่มธุรกิจมักไม่สนใจความทุกข์ยากของประชาชน การ

สนับสนุนด้านวัฒนธรรมให้มีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ น่าจะดีกว่าการไปสนับสนุนเรื่องการถ่ายทอดคอลฟ์ในช่วงดึกๆ นอกจากนี้หากพูดถึงต่างชาตินั้น ไม่ใช่ว่าไม่สนใจศิลปวัฒนธรรมไทยนะ ส่งหนังไปทั่วโลกต่างชาติก็มีความต้องการแต่ไม่มีงบประมาณ รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

จากการแสดงทัศนคติของศิลปินชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐว่ามีผลต่อการผลักดันให้เกิดเวทีของหนังตะลุงในรูปแบบต่างๆ อาทิ การแสดง การสร้างเครือข่าย เช่นการตั้งชมรม/สมาพันธ์หนังตะลุง การเปิดหลักสูตรการเรียน-การสอนเกี่ยวกับหนังตะลุงทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อติดตั้งความรู้เกี่ยวกับหนังตะลุงในการที่จะดึงให้วัยรุ่นเข้ามาสู่เวทีหนังตะลุงได้ดีกว่าการปล่อยให้หนังตะลุงดำเนินไปตามยถากรรมของตัวเอง

ตัวอย่างโครงการอื่นๆ ของหนังตะลุงที่ได้ล้มเลิกไปแล้วในปัจจุบัน เพราะหน่วยงานราชการไม่สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง คือ การจัดตั้งโรงเรียนหนังตะลุง ที่จังหวัดพัทลุง โดยนายหนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล เป็นการสืบทอดนายหนังแนวใหม่ เคยมีผู้สนใจเรียนครั้งละ 20 คน ได้เงินจากหน่วยงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 3 (จรูญ ณรงค์ราช, 2548, น. 74)

นอกจากจะขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐแล้วหนังตะลุงยังขาดการสนับสนุนจากชุมชน สถาบันในชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานย่อย ที่ใกล้ชิดและมีส่วนผลักดันงานวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่าหน่วยงานระดับสูง เพราะเข้าใจถึงคุณลักษณะและสภาพความเป็นท้องถิ่นได้ดีกว่า เช่น การผลักดันงานสื่อพื้นบ้านหนังตะลุงให้มีขึ้นในชุมชน

ทัศนคติของศิลปิน

ศิลปินมองว่า สถาบัน สถานศึกษา และชุมชน ขาดบุคลากรที่มีวิสัยทัศน์ด้านวัฒนธรรม และขาดการเชื่อมโยงระหว่างสื่อพื้นบ้านกับคนรุ่นใหม่ จนบางครั้งสถาบันต่างๆ ได้มองข้ามความสามารถของคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมในอนาคต ถ้าจะมีทำกันบ้างก็มักเป็นนโยบายระดับบุคคลมากกว่านโยบายของสถาบัน ดังนั้นถ้าหากจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลเมื่อไรก็ตามเป็นอันว่า นโยบายก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย จึงมักจะเห็นได้ว่าการทำงานด้านวัฒนธรรมมักไม่ค่อยแน่นอน และขาดความต่อเนื่อง ผู้เข้าร่วมก็มักจะเบื่อหน่ายที่จะร่วมคิด ร่วมทำไปด้วย

นครินทร์ ขาทอง นายหนังและประธานสมาพันธ์หนังตะลุงสงขลา กล่าวว่า

เดิมที จังหวัดสงขลา มีการจัดมหกรรมส่งเสริมการแข่งขันหนังตะลุงของเยาวชนในสถานศึกษา ที่โรงเรียนวนรารีเฉลิมจังหวัดสงขลา เคยมีอาจารย์ที่สนับสนุนเป็นแกนนำอยู่ ก็ได้มีเวทีการแข่งขัน มีการเปิดเป็นวิชาเลือกอยู่บ้าง แต่เมื่อ

อาจารย์ท่านดังกล่าวได้ย้ายออกไป ไม่มีการสานต่อแนวความคิดนี้ ในสถานศึกษาดังกล่าวก็ไม่มีการดำเนินการเรื่องสื่อพื้นบ้านอีกต่อไป เนื่องจากว่าครูที่จะทำได้ ต้องเป็นครูที่มีวิสัยทัศน์ด้านนี้ซึ่งก็เป็นการยากพอสมควร (นครินทร์ ราชทอง, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกันกับปิยะศักดิ์ นวลจริง ศิลปินรุ่นใหม่ กล่าวว่า “เคยตั้งชมรมหนังตะลุงที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา ผมเคยเป็นประธานชมรม แต่พอเปลี่ยนผู้บริหารก็เลยชี้คร้าน¹⁹ ผู้บริหารไม่เหมือนกัน เมื่อก่อนสนิท ชี้ ของบประมาณไม่ยาก วัตถุประสงค์ที่ตั้งก็เพื่อได้ตั้งงบประมาณจากสถาบันมาใช้ในชมรมบ้าง” (ปิยะศักดิ์ นวลจริง, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนักวิชาการ ศิลปิน และผู้ชมอาวุโส มองว่าการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นสาเหตุที่สำคัญต่อการขาดความนิยมหนังตะลุง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐนั้นมีความสำคัญต่อการประสานงานด้านงบประมาณ และการติดตั้งความรู้ต่องานวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อไม่มีปัจจัยสำคัญดังกล่าวหนังตะลุงจึงไม่เกิดความแพร่หลาย ผู้ชมวัยรุ่นจึงไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับหนังตะลุง แต่ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นเองนั้นไม่ได้มองว่าปัจจัยดังกล่าว เป็นสาเหตุของการขาดความนิยม ซึ่งคล้ายกับประเด็นก่อนหน้าคือ การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมที่วัยรุ่นไม่ได้แสดงทัศนะใดๆ สะท้อนได้ว่า ด้านหนึ่งภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในระดับที่เหมาะสมแล้ว ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นปัจจัยดังกล่าวไม่ใช่ปัจจัยสำคัญต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น

3. การขาดกลุ่มผู้นำความคิดที่จะกระตุ้นให้วัยรุ่นมีความสนใจในหนังตะลุง บุคคลใกล้ชิดกับกลุ่มวัยรุ่น อาทิ ผู้ปกครอง ผู้อาวุโส จะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความคิดเรื่องหนังตะลุงต่อวัยรุ่น เพราะกลุ่มบุคคลดังกล่าวสามารถอบรม ปลูกฝัง และแนะนำทั้งด้านความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่วัยรุ่นได้ กล่าวคือ สำหรับผู้ปกครองนั้น จะเป็นบุคคลที่วัยรุ่นบางกลุ่มจะเลียนแบบบ้างเมื่อมีโอกาส นับได้ว่าผู้ปกครองจะมีอิทธิพลบ้างต่อการชักจูงใจในด้านหนังตะลุง เช่น การนั่งดูวีซีดีในบ้าน การเปิดเทปบันทึกหนังตะลุงในรถที่มีวัยรุ่นร่วมอยู่ด้วย วัยรุ่นอาจจะได้สัมผัสและซึมซับบ้าง แต่ถ้าหากผู้ปกครองละเลยต่อการกระตุ้นและให้ความสำคัญกับสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ รวมตลอดถึงเรื่องการชมหนังตะลุงแล้ว ก็จะทำให้วัยรุ่นไม่มีความผูกพัน และเริ่มห่างเหินต่อหนังตะลุงได้ง่ายมากขึ้น

¹⁹ ชี้คร้าน คือ ชี้เกียจ

ทัศนะของนักวิชาการ

จรรยา หนูทอง กล่าวว่

สิ่งแวดล้อมในครอบครัว พ่อ แม่ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันเกี่ยวกับการชม/ไม่ชมหนังตะลุง ถ้าในครอบครัวได้มีการพูดคุยเรื่องหนังตะลุง เด็กก็จะได้ซึมซับเข้าไปบ้าง แต่ถ้าพ่อ แม่เองก็ไม่สนใจ เริ่มเมื่อนานานี้ มองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ เด็กก็ยากที่จะได้รับการสัมผัส เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เด็กจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องต่างๆ ซึ่งผู้ปกครองในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นเช่นนี้เยอะ (จรรยา หนูทอง, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีปัจจัยอย่างอื่นที่มีส่วนจะดึงให้วัยรุ่นห่างไกลจากหนังตะลุงอยู่ด้วย แต่ในสถาบันครอบครัวกลุ่มผู้ปกครองก็ยังคงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งที่มีความใกล้ชิดและสามารถปลูกฝังวัยรุ่นได้

ทัศนะของศิลปิน

การที่มีนายหนังรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น ถือว่าเป็นการปลูกกระแสในด้านการชักจูงผู้ชมวัยรุ่นด้วยกันได้ระดับหนึ่ง ศิลปินรุ่นใหม่จะเป็นผู้ที่มืบทาบทต่อการดึงวัยรุ่นให้เข้ามาหน้าเวทีหนังตะลุง เข้ามาร่วมแสดงหรือร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับหนังตะลุงได้ เนื่องจากว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารที่อยู่ในระดับเดียวกัน อาทิ การเป็นกลุ่มวัยรุ่นด้วยกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ในสิ่งต่างๆ ได้ง่าย มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จึงสามารถที่จะเข้าใจและเลือกวิธีการนำเสนอได้ถูกใจกลุ่มวัยรุ่นได้ ศิลปินที่เป็นวัยรุ่นนั้นไม่เพียงแต่จะดึงผู้ชมในวัยเดียวกันได้แต่ยังสามารถสร้างลูกคู่หนังตะลุงที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกันได้ด้วย ดังกรณีของ สากล แก้วเอียด นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา ผู้ทำหน้าที่เป็นลูกคู่โดยเล่นดนตรีสากล คือ คีย์บอร์ด ให้กับหนังตะลุงคณะปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์ และเป็นลูกคู่ให้กับหนังคณะอื่นๆ กล่าวว่า “มีเพื่อนๆ อีกหลายคนเมื่อถามถึงแล้วจะรู้ว่าก็อยากเข้ามาสัมผัสกับหนังตะลุงแต่ขาดตัวกลางระหว่างนายหนังกับวัยรุ่น เพราะหนังตะลุงมีแต่คนเฒ่าคนแก่ เด็กไม่กล้าเข้าไปพูดคุย แต่ถ้าเป็นพวกตนมีคนกล้าเข้ามาคุยเป็นการเปิดโอกาสให้กับกลุ่มที่มีความสนใจ” (สากล แก้วเอียด, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ สากลยังได้เสริมด้วยว่า

ผมคอยติดตามชมการแสดงของพี่ศักดิ์อยู่เสมอ เพราะจะรู้จักพี่ศักดิ์ในนามหนังศักดิ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา อย่างเช่น แสดงที่สระบัวซึ่งเป็นลานแสดง และจัดมหรรรรมต่างๆ ของ จ.สงขลา นั้นผมจะไปบ่อย และพี่เขาจะเห็นหน้าผมบ่อย ประกอบกับมีรุ่นพี่เป็นนายปีให้กับพี่ศักดิ์เลยชักชวนกันไปเล่น

หนัง ซึ่งผมเองก็มีพื้นฐานด้านหนังตะลุงอยู่บ้างเพราะเคยเล่นหนังเทป และยังคงเล่นดนตรีของวงโยธวาทิตโดยเล่นเครื่องเป่าจึงอยากเข้ามาเล่นดนตรีหนังตะลุง (สากล แก้วเอียด, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีข้อเสนอแนะให้มีหนังตะลุงเด็ก เพื่อให้มีกลุ่มผู้ชมเด็กด้วยกันตามไปดู เพราะคิดว่าคนวัยเดียวกันจะสื่อสารต่อกันได้ดีกว่าต่างวัย และจะเป็นหลักประกันได้ว่าหนังตะลุงสามารถปลูกฝังให้แก่ผู้ชมทุกวัยได้ดังที่ สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “อนาคตหนังตะลุง อาจจะหายไปกับรุ่นพ่อ แม่ ตายายของเราก็ได้ เพราะรุ่นที่ชอบก็คือคนรุ่นนั้น ถ้าหายไปจริงมันน่าเสียดาย น่าจะเป็นการสืบทอดเป็นรุ่นๆ แต่ละรุ่น เช่น รุ่นเด็กก็น่าจะเป็นการแสดงของเด็กๆ จะได้ดึงเด็กไปแล เด็กน่าจะสนใจมากกว่าคนเฒ่า” (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

โดยความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของศิลปินและลูกคู่รุ่นใหม่ คือ ปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์ ที่กล่าวว่า “การมีกลุ่มหนังตะลุงวัยรุ่นอย่างพวกผม สามารถเป็นตัวกลางให้กับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันได้ เพราะจะรู้ว่า วัยรุ่นต้องการอะไร เราก็จะพยายามสอดแทรกเนื้อหา และถ่ายทอดออกมาให้ตรงจุดวัยรุ่นได้” (ปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์, สัมภาษณ์)

กลุ่มวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้อง เพราะธรรมชาติของวัยรุ่นเป็นวัยที่รักความสนุก ชอบไปไหนมาไหนเป็นกลุ่ม และชอบเลียนแบบเพื่อน ทำกิจกรรมตามกันเป็นกลุ่ม หากเสียงส่วนใหญ่ของเพื่อนในกลุ่มเลือกจะทำอะไรก็จะทำตามกันถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีความเห็นที่ขัดแย้งอยู่บ้าง ก็จำต้องยอมเพื่อการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่มเช่นเดียวกับลักษณะความนิยมหนังตะลุงของเพื่อนในกลุ่มในสถานศึกษา ดังกรณีของ สมโภช หมดอาติม ที่กล่าวว่า

“เมื่อก่อนตอนเรียนประถม เคยไปดูหนังตะลุงกับเพื่อนๆ ที่อยู่บ้านใกล้กัน แต่เดี๋ยวนี้พามาเรียนที่นี่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา) เพื่อนๆ ในกลุ่มไม่ค่อยสนใจ ผมก็เลยไม่ได้สนใจเหมือนกัน” (สมโภช หมดอาติม, สัมภาษณ์)

แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มวัยรุ่นที่กล้าแสดงออกถึงความชื่นชอบ ห่วงแหนในหนังตะลุงอย่างจริงจังก็มักจะมีกลุ่มเพื่อนในกลุ่มที่มีลักษณะนิสัย อุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันด้วย อาทิ กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นอย่าง สมศักดิ์ อุทัยพรรณ กล่าวว่า “วัยรุ่นแถวนี้ดูหนังตะลุงกันเยอะ ถ้ารู้ข่าวว่ามีหนังตะลุงแสดงที่ไหนวัยรุ่นก็จะรวมตัวกันไปเต็มคันรถบางทีไปถึงอำเภอ (สติงพระ) หรือไปถึงระโนดก็มี” (สมศักดิ์ อุทัยพรรณ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ากลุ่มบรรดาลูกคู่หนังตะลุง ซึ่งเป็นวัยรุ่น อย่างกรณีของสากล แก้วเอียด ลูกคู่หนังตะลุงหนังปิยะศักดิ์ ก็กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “พอเลิกเรียนเราจะมารวม

กลุ่มกันที่หอพักพีคักดี เพื่อพูดคุยเรื่องหนังสือเล่มนี้ มันเป็นเรื่องประกอบหนึ่งในชีวิตประจำวันของเราที่ขาดไม่ได้ บางครั้งไม่ได้ตั้งใจจะคุยเรื่องหนังสือเล่มนี้แต่แล้วมันก็ต้องโยงให้มาเข้าเรื่องหนังสือเล่มนี้ได้” (สากล แก้วเอียด, สัมภาษณ์)

หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากลุ่มผู้นำความคิด (Opinion Leader) จะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเลียนแบบและการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มผู้ตาม สำหรับกรณีหนังสือเล่มนี้กลุ่มผู้นำความคิดมักจะเป็นผู้ปลุกกระแสให้กลุ่มผู้ตามที่เป็นวัยรุ่นหันมาให้ความสนใจได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการเข้าไปเป็นลูกคู่หรือการเข้าไปเป็นผู้ชม หรือแม้กระทั่งการแกะรูปหนังสือเล่มนี้ ต่างก็มียุทธศาสตร์เป็นกลุ่มชักนำที่สำคัญเช่นกัน

จากการศึกษาจะพบว่า กลุ่มผู้นำความคิดในกรณีของหนังสือเล่มนี้นั้นมักจะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะพิเศษกว่าผู้ตามในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา สำหรับกรณีหนังสือเล่มนี้ที่ได้ศึกษาในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในสถานศึกษาที่ค่อนข้างมีชื่อเสียง จึงมีผลต่อการเข้ามาของกลุ่มลูกคู่คนอื่นๆ นอกจากนี้ด้านความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจหลักจิตวิทยาของกลุ่มคนอื่นๆ อย่างกรณีกลุ่มแกะหนังสือเล่มนี้ของน้อง ศรียวิบูล ที่สามารถสื่อสารกับเด็กและเยาวชนที่เข้ามาเรียนแกะหนังสือเล่มนี้ได้ เราจึงอาจสรุปได้ว่ากลุ่มผู้นำความคิดที่มีผลต่อการส่งเสริมหนังสือเล่มนี้สำหรับกลุ่มวัยรุ่นนั้นสามารถเป็นได้ทั้งกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้อาวุโส

หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทั้งมุมมองของศิลปิน นักวิชาการและผู้ชมวัยรุ่นเองมองเห็นความสำคัญของกลุ่มผู้นำความคิด ที่จะเป็นส่วนหนึ่งต่อการผลักดันให้กลุ่มวัยรุ่นได้มีโอกาสสัมผัสหนังสือเล่มนี้แล้วพัฒนาไปสู่การอยากเรียนรู้ต่อไปได้ แต่สำหรับกลุ่มผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานี้ ไม่ใคร่จะแสดงทัศนะเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว เหตุผลประการหนึ่งเนื่องจากไม่เห็นความจำเป็นต่อการแสดงภารกิจด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่วัยรุ่นได้แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชมเท่านั้น

4. มีความบันเทิงประเภทอื่นเข้ามาเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยรุ่นให้ความสนใจสื่อใหม่มาก อาทิ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เพราะสื่อใหม่สามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้ง่ายกว่า เมื่อพิจารณาลักษณะสภาพสังคมในปัจจุบัน เพราะลักษณะของสื่อสมัยใหม่ได้นำเสนอสิ่งที่ใกล้เคียงกับความต้องการของวัยรุ่นได้ดีกว่า ถึงแม้บางครั้งอาจจะมีสาระน้อยกว่าสื่อพื้นบ้านก็ตาม

ทัศนะของนักวิชาการ

ชวน เพชรแก้ว (2528) วัฒนธรรมใหม่ แยกพื้นที่ด้านความบันเทิง การสนุกรื่นเริง ซึ่งไม่ได้อยู่แค่หนังสือเล่มนี้ ในรา เพลงบอกล เท่านั้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิด บาร์ ไนต์คลับ

ขึ้นมากมาย สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความคิดและยึดเหนี่ยวความคิดของหนุ่มสาวไว้ทำให้เขาไม่ติดใจและสนใจหนังสือดังเท่าคนสมัยก่อน เพราะมีสิ่งใหม่ยึดไว้

ทั้งนี้แม้ว่าสื่อสมัยใหม่และสื่อหนังสือดังอาจมีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูล (Interdependence) ระหว่างกันได้ก็ตาม แต่จากการสำรวจของผู้วิจัย พบว่ายังมีนักวิชาการอีกหลายคนที่จะมองความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสมัยใหม่กับสื่อหนังสือดังในมุมมองที่มีความขัดแย้งกัน (Conflict) กล่าวคือ มักจะคาดเดาถึงทางเลือกของกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในทำนองว่า ถ้าเมื่อไรก็ตามที่กลุ่มวัยรุ่นเลือกสื่อสมัยใหม่แล้วก็จะเมินเฉยต่อหนังสือดังนั่นเอง

ทัศนะของศิลปิน

ศิลปินที่นิยมแสดงหนังสือดังแนวปรับประยุกต์ ดังเช่น หนึ่งอาจารย์ณรงค์ ตะลุง บัณฑิต ซึ่งเป็นนายหน้าคนหนึ่งที่สามารถเข้าใจสภาพธรรมชาติของวัยรุ่นได้ดีก็ยังสามารถแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเข้ามาของสื่อใหม่ ที่ทำให้วัยรุ่นหันไปให้ความสนใจกันมาก กล่าวว่า

“เด็กมีช่องทางในการติดต่อมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ หรือการพูดคุยกันทางอินเทอร์เน็ต เรามัวนั่งสอนอยู่ แต่เด็กแอบนัดกันทางโทรศัพท์เรียบร้อยแล้ว” (ณรงค์ จันทรพุ่ม, สัมภาษณ์)

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ลุงสอง แก้วชนะ ผู้ชมอาวุโสที่ชมการแสดงสดหนังสือดัง ใน อ.หาดใหญ่ กล่าวว่า

ถ้าหากลองชวนเด็กๆ ไปดูหนังสือเด็กจะปฏิเสธทันที เพราะเด็กจะใช้เวลาไปทำอย่างอื่น เช่น คุยโทรศัพท์ ซึ่งทำให้เด็กตื่นเต้น และมันน่าสนใจมากกว่า และเด็กบางคนก็ทำตัวไม่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายหรือการทำทรงผมต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เลียนแบบจากดาราในโทรทัศน์ทั้งนั้น (สอง แก้วชนะ, สัมภาษณ์)

ป้าลิบ จิราอนุกรม ผู้ชมอาวุโส กล่าวว่า

“เด็กๆ ไม่ค่อยชอบหนังสือ ต่อไปหนังสือคงลำบาก อย่างลูกป้าก็ยังไม่มีการชอบเลย เขาชอบดูโทรทัศน์มากกว่า หาเด็กวัยรุ่นหน้าโรงหนังยากมาก หลายอย่างมันเปลี่ยนแปลงไป” (ลิบ จิราอนุกรม, สัมภาษณ์)

จากการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ทำให้ผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มองสื่อสมัยใหม่ในด้านลบเพียงด้านเดียวเท่านั้น อาทิเช่น สื่อมวลชนเข้ามาแย่งพื้นที่ความนิยมหนังสือดังจากวัยรุ่นไป ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากการเลียนแบบสื่อมวลชน แต่หากพิจารณาในทางตรงข้าม สื่อมวลชนก็มีส่วนช่วยส่งเสริมเวทีของหนังสือดังได้เช่นกัน อาทิ การใช้วีซีดีเป็นสื่อช่วยสอน หรือการฝึกเรคคิทหนังสือดังของกลุ่มวัยรุ่นบางกลุ่มที่มีความสนใจแต่ไม่มีครูฝึกให้ เป็นต้น

ทัศนคติของวัยรุ่น

วัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งยอมรับว่า สื่อสมัยใหม่และสื่อมวลชนเป็นสื่อที่กลุ่มตนให้ความสนใจมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและได้ประโยชน์จากการเลือกใช้สื่อดังกล่าวมากกว่าสื่อเก่าอย่างสื่อหนังสือดังที่กลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ กล่าวว่า

“ในแต่ละวันจะดูข่าวหรือรายการต่างๆ จากโทรทัศน์ ดูจนเคยชิน เหมือนเป็นกิจวัตรประจำวันที่ขาดไม่ได้ และถ้าหากเครียดจากการดูหนังสือก็จะผ่อนคลายด้วยการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ หรือหากิจกรรมที่มีความตื่นเต้นและสนุกทำ” (โกเมศ ใจรังษี, สัมภาษณ์)

ผู้ชมวัยรุ่นจะให้ความสนใจในสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ อาทิ โทรทัศน์ มากกว่าสื่อเก่าอย่างหนังสือ เนื่องจากสื่อใหม่เป็นสื่อที่สามารถแสวงหาได้ง่าย วัยรุ่นจึงเปิดรับสื่อใหม่ได้บ่อยจนเกิดความเคยชิน ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามสื่อใหม่ต้องเข้ามาในชีวิตประจำวัน แต่สำหรับสื่อเก่าอย่างหนังสือนั้น ถึงแม้ไม่ได้ชมก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของวัยรุ่น ซึ่งวัยรุ่นรู้สึกห่างเหินกับหนังสือมาก

นอกจากนี้วัยรุ่นตัวอย่างจำนวนหนึ่งที่เมื่อได้เข้าไปอยู่ในเมืองก็มักแสดงตนเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นเมือง ลดความเป็นชนบทลง เช่น แสวงหาความบันเทิงจากสื่อประเภทอื่น เช่น ดูหนังในโรงภาพยนตร์ หรือการคลายเครียดด้วยการเดินเล่นในห้างสรรพสินค้าในเมืองใหญ่ ดังที่ อรุษา ราชยอด กล่าวว่า “เมื่อมีเวลาว่างก็จะออกไปเดินซื้อของในห้างสรรพสินค้าที่หาดใหญ่ ดูหนัง แต่ไม่ใช่หนังสือนะ” (อรุษา ราชยอด, สัมภาษณ์)

จากปัจจัยด้านการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ กลุ่มตัวอย่างต่างก็ยอมรับถึงระดับความนิยมในสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่น รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นเอง ซึ่งทั้งนี้จากการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ด้านหนึ่งนั้นเป็นการแย่งพื้นที่หนังสือจากกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่แล้วทำให้วัยรุ่นไม่สนใจหนังสือ ในขณะที่ยีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นการส่งเสริมให้เกิดช่องทางใหม่ๆ ให้กับหนังสือ เช่น การบันทึกเทป ซีดี วีซีดี หนังสือเพื่อเป็นสื่อช่วยในการสอน ให้กับคนรุ่นใหม่ ที่สนใจหนังสือ หรือการเป็นสื่อเสริมด้านความบันเทิงให้กับผู้ชมบางกลุ่มที่ไม่สามารถชมการแสดงสดได้

5. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่จำกัดระดับความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น

ลักษณะทางประชากรศาสตร์บางประการที่ทำให้วัยรุ่นบางส่วนต้องห่างเหินจากหนังสือ เช่น เชื้อชาติ การมีผู้นำศาสนาที่เคร่งครัด กล่าวคือ ในบางอำเภอของจังหวัดสงขลานั้น มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นด้วยข้อห้ามด้านงานรื่นเริงและความบันเทิงของศาสนาอิสลามทำให้ผู้ชมวัยรุ่นบางส่วนไม่ได้ชมหนังสือ

ทัศนะของวัยรุ่น

เนื่องจากว่าหนังสือคือความบันเทิงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้ชมวัยรุ่นบางกลุ่มเคยได้ชมหนังสือมาบ้างแล้วในอดีต แต่เมื่อช่วงเวลาผ่านไปเกิดการเปลี่ยนแปลงในบางปัจจัย เช่น เกิดข้อห้ามจากครอบครัว ข้อห้ามจากชุมชนก็เริ่มเคร่งครัดมาก ดังนั้นหนังสือจึงใกล้ชิดกับวัยรุ่นน้อย ดังที่ ไรนัป สะมะแอ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่นับถือศาสนาอิสลามกล่าวว่า “เมื่อก่อนยังเคยดูหนังสือกับเพื่อนที่บ้านไปกันเป็นกลุ่ม แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีหนังสือให้ดู คนมีความต้องการดูน้อยลง รู้สึกว่าเขาจะห้ามดูมากขึ้น” (ไรนัป สะมะแอ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านภาษาที่ทำให้วัยรุ่นจำนวนหนึ่งเริ่มห่างเหินจากหนังสือก็คือข้อจำกัดด้านภาษา อาทิ วัยรุ่นที่เป็นคนจีน มักจะใช้ภาษาจีนในการสนทนากับสมาชิกในครอบครัว แต่หนังสือนิยมใช้ภาษาได้ในการแสดง ทำให้ผู้รับสารบางกลุ่มฟังไม่เข้าใจ เลยไม่ค่อยสนใจหนังสือเท่าที่ควร ดังที่ อัฐพร ตันพันธ์ ผู้ชมวัยรุ่นตัวอย่างซึ่งมีเชื้อสายจีน ได้กล่าวว่า

“พ่อ แม่พูดภาษาจีน ดังนั้นที่บ้านจึงไม่เคยดูหนังสือเพราะฟังไม่ค่อยออก ซึ่งหนังสือใช้ภาษาได้ที่ตัวละครพูดเร็วมาก แต่จอยท์เคยได้ฟังหนังสือจากเทปในรถของลุง ก็พอฟังออกบ้างถ้าหนังสือช้าๆ ถ้าพูดเร็วก็ไม่รู้เรื่อง เลยไม่รู้ว่าเขาตลกอะไรกัน” (อัฐพร ตันพันธ์, สัมภาษณ์)

จากปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างมองว่าเป็นสาเหตุหนึ่งต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น แต่กลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นไม่ได้แสดงทัศนะในประเด็นดังกล่าวสำหรับการวิจัยครั้งนี้ อาจตีความได้ว่าปัจจัยดังกล่าวนี้เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่ม และเป็นกลุ่มที่มีความนิยมหนังสือน้อยอยู่แล้ว เช่น คนจีน ซึ่งตามปกติก็ไม่ได้เป็นกลุ่มผู้ชมที่สนใจหนังสือนัก เนื่องจากวัฒนธรรมของคนจีนจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เป็นต้น

ดังนั้นจากปัจจัยภายนอกที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นในจังหวัดสงขลานั้น คือการที่สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่เข้ามาเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มวัยรุ่น ประกอบกับปัจจัยอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. การปรับตัวของหนังสือสำหรับกลุ่มวัยรุ่น

ขณะที่หลายฝ่ายเชื่อว่าหนังสือเสื่อมความนิยมในหมู่วัยรุ่น แต่ทว่าก็มีนายหนังสือหลายคนที่ยพยายามปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มวัยรุ่น และจากงานวิจัยของ รจเรศ ณรงค์ราช

(2548) พบว่า นักร้องได้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ตลอดเวลาในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงนักร้องให้เป็นตามยุคสมัยก็เกิดผลสองด้าน กล่าวคือ

1. การเกิดผลด้านดีต่อนักร้อง อาทิ การเข้ามาของเทคโนโลยีในแต่ละสมัย เช่น เครื่องขยายเสียง สามารถช่วยส่งเสริมด้านการอำนวยความสะดวกในการแสดงให้กับนักร้อง เช่น การมีลำโพง มีไมโครโฟนก็สามารถช่วยลดปัญหาเรื่องเสียงแหบเสียงแห้งของนักร้องไปได้ เพราะในอดีตนายหนังจะพูดปากเปล่า ถ้าหากผู้ชมมีมากก็ต้องใช้เสียงมากจึงส่งผลเสียต่อสุขภาพของนายหนังได้

2. การส่งผลในด้านลบ โดยที่ นักร้องปรับตัวตามยุคสมัยมากเกินไปจนขาดความเป็นเอกลักษณ์ ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจคุณลักษณะที่แท้จริงของนักร้อง เช่น นักร้องทอล์คโชว์ ซึ่งตัดบทไหว้ครูซึ่งเป็นแก่นสำคัญของนักร้องออกไป คงไว้แต่ความบันเทิงอย่างเดียว

หากพิจารณาการปรับตัวของนักร้องจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มศิลปินและกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าการปรับตัวเพื่อส่งเสริมความนิยมให้กับกลุ่มวัยรุ่นที่น่าสนใจมี 2 รูปแบบคือ

1. การปรับตัวในส่วนของการแสดง
2. การปรับตัวเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

1. การปรับตัวในส่วนของการแสดง

เป็นการปรับตัวของนายหนังที่ได้นำเทคนิคต่างๆ มาสอดแทรกในการแสดง ได้แก่ การปรับด้านเนื้อหา ขั้นตอนและวิธีการแสดง ซึ่งในการปรับตัวด้านการแสดงนี้ ทศนคติของนายหนังนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลง เพราะนายหนังเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักต่อการคิดปรับเปลี่ยนในด้านต่างๆ ในคณะหนังของตัวเอง เพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่ต้องการของผู้ชมที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น ถ้าหากว่าปรับการแสดงแล้วมีกระแสการตอบรับจากกลุ่มผู้ชมในทางที่ดี ก็สามารถเป็นตัวชี้วัดในระดับหนึ่งได้ว่า นายหนังสามารถเอาชนะใจคนดูได้ จึงทำให้นายหนังมั่นใจได้ว่ากลยุทธ์ต่างๆ ที่นำมาใช้นั้นประสบความสำเร็จ นายหนังสามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมได้

สำหรับการปรับตัวของนักร้องเพื่อการสื่อสารกับผู้ชมวัยรุ่นนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้กรณีการปรับตัวของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต เนื่องจากเป็นนายหนังที่เล่นแนวสมัยใหม่ เป็นที่

รู้จักและได้รับการตอบรับจากกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาก โดยที่เห็นการปรับตัวในส่วนของการแสดงเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมซึ่งนายหนังได้ใช้ทักษะทางการสื่อสาร อาทิ มีการปรับเปลี่ยนในด้านเนื้อหา (Message) โดยอาศัยการวิเคราะห์ลักษณะของผู้ชม (Audience Analysis) มาเป็นแนวทางในการปรับตัวของหนังตะลุง

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสังเกตการแสดงสด พบว่า หนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต เป็นนายหนังที่สามารถดึงกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นให้มาอยู่หน้าเวทีหนังตะลุงได้ค่อนข้างมาก โดยพบว่าวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ยังยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุง และกลุ่มที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงนั้นได้แสดงความต้องการที่จะดูหนังตะลุงต่อไปถ้าหากมีหนังของอาจารย์ณรงค์มาแสดง

หนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต เป็นหนังตะลุงของจังหวัดตรัง แต่ได้รับความนิยมจากผู้ชมวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสงขลามาก ซึ่งหนังคณะนี้จะออกแสดงไปทั่วภาคใต้และจังหวัดอื่นๆ ที่มีคนได้อาศัยอยู่ด้วย เนื่องจากภาคอื่นที่มีคนได้อาศัยอยู่ก็มีการเรียกร้องให้มีการแสดงของหนังคณะนี้ด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นหนังอาจารย์ณรงค์จะมีคิวการแสดงตลอดปีไม่เฉพาะภาคใต้เท่านั้นแต่ยังเป็นภาคอื่นๆ ด้วยดังที่กล่าวมาแล้ว (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

การปรับตัวในส่วนของการแสดงของ หนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต เพื่อการสื่อสารกับผู้ชมวัยรุ่น ที่สามารถแสดงให้ผู้ชมวัยรุ่นสนใจและมีความนิยมมากในยุคสมัยนี้ใช้วิธีการปรับตัวดังต่อไปนี้

การปรับตัวด้านเนื้อหา (Message)

1. การปรับตัวด้านเนื้อหาที่น่าสนใจ หนังอาจารย์ณรงค์จะนิยมนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัยรุ่นมานำเสนอ โดยการศึกษาข้อมูลในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัยรุ่น เช่น เรื่องแฟชั่น-การแต่งกาย เสื้อผ้า เรื่องเทคโนโลยี อาทิ โทรศัพท์มือถือ วิถีชีวิตของวัยรุ่น อาทิ การใช้ชีวิตในวัยเรียน การคบกับแฟน การเข้ามาอยู่หอพัก ถ่ายทอดสู่ผู้ชมซึ่งในแต่ละฉากก็จะสอดแทรกเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอยู่เสมอ

2. การปรับประยุกต์ในด้านของเครื่องดนตรี ซึ่งได้นำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสานกับเครื่องดนตรีดั้งเดิมของหนังตะลุงหรือ “เครื่องห้า” เข้าด้วยกัน เนื่องจากนายหนังเข้าใจวัยรุ่นว่าโดยส่วนใหญ่จะนิยมฟังเสียงจากเครื่องดนตรีสากลเพราะมีจังหวะตื่นเต้น สนุกสนาน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงเครื่องห้าของหนังตะลุงไว้ด้วย เพื่อให้คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังนั้นเครื่องดนตรีของหนังอาจารย์ณรงค์เป็นลักษณะดนตรีที่มีการผสมผสานที่ผู้ชมวัยรุ่นสามารถได้ฟังเสียงดนตรีทั้งแบบอนุรักษ์และแบบผสมผสาน และบรรดาลูกคู่ก็เป็นลักษณะผสมผสานเช่นกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้อาวุโสก็จะเล่นเครื่องห้า ส่วนวัยกลางคนก็จะเล่นดนตรีสากล

3. การปรับตัวด้านลีลาการแสดง โดยเฉพาะลีลาการเชิดตัวหนังตะลุง จากการสังเกตการแสดงของหนังคนละนี้ พบว่า ทั้งนายหนังและลูกคู่จะทุ่มเทกับการแสดง ทั้งร่างกายและแรงใจใส่ไปกับการแสดง กล่าวคือ นายหนังนั้นจะเชิดหนังตะลุงเพื่อให้เกิดลีลาที่มีการเปลี่ยนอิริยาบถไปตามจังหวะของดนตรีที่บรรดาลูกคู่ได้ร่วมกันบรรเลงอย่างมีจังหวะ สามารถเรียกหาความสนุกได้ตั้งแต่บนโรงหนังจากบรรดาลูกคู่ส่งผ่านมายังกลุ่มผู้ชมข้างล่าง จนทำให้ผู้ชมรู้สึกได้ว่าตัวหนังที่กำลังเชิดนั้นเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิตจริงๆ ดังนั้น ในการแสดงแต่ละคำคืนของหนังอาจารย์ณรงค์ พบว่า มักจะมีผู้ชมจำนวนหนึ่งที่จะไปชมหนังตะลุงหลังจอบ เพราะได้เห็นการตีเครื่องของลูกคู่ และจังหวะลีลาการเชิดที่เห็นการเคลื่อนไหวของนายหนังไปด้วย

โดยทั้งนี้นายหนังณรงค์เองนั้น ยังมีความตระหนักในเรื่องการใส่ใจวิญญาณของศิลปินเพื่อให้เกิดลีลาในการเชิดหนังตะลุง เนื่องจากได้เห็นถึงจุดด้อยของหนังตะลุง กล่าวคือหนังตะลุงมีข้อจำกัด ที่ไม่สามารถเคลื่อนไหว หรือไม่สามารถแสดงอาการปฏิกิริยาเหมือนกับตัวละครทั่วๆ ไปที่แสดงผ่านสื่อสมัยใหม่ อย่างเช่น โทรศัพท์ ซึ่งตัวละครในโทรศัพท์นั้นเป็นคนจริงๆ มีลักษณะเหมือนกับผู้ชมเกือบทุกประการ ทำให้ผู้ชมรับรู้ได้ง่ายไม่ต้องอาศัยจินตนาการ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวของหนังตะลุง ดังนั้น หนังตะลุงจึงต้องใส่ลีลาการเชิดให้เต็มที่เพื่อให้ผู้ชมลบลภาพว่าตัวหนังที่เชิดนั้นเป็นเพียงแค่ตัวหนังที่ไม่มีชีวิต

4. การปรับในส่วนลีลาการพากย์เสียง ในการพากย์เสียงต้องใช้สมาธิและความสามารถมากสำหรับการแสดงหนังตะลุง เนื่องจากตัวละครมีหลากหลาย นายหนังจึงจำเป็นต้องจำให้ได้ว่าตัวละครแต่ละตัวต้องมีเสียงอย่างไร และถ้าหากพากย์เสียงไม่เหมาะกับตัวละครก็จะไม่ประทับใจผู้ชม โดยเฉพาะเสียงของตัวละครผู้หญิงซึ่งนายหนังต้องใช้ความสามารถมากกว่าการพากย์เสียงตัวละครอื่นๆ

5. การปรับด้านความหลากหลายเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม โดยแทรกการร้องเพลงจากนายหนัง ซึ่งเพลงที่นำมาร้องนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่นายหนังแต่งขึ้นมาเองให้เข้ากับบทที่แสดงในแต่ละฉาก เพื่อให้ผู้ชมได้เปลี่ยนบรรยากาศจากเดิมที่มีเพียงแต่การขับบท (ร้องคำกลอน) และการบรรยายเท่านั้น แต่ยังไม่ถึงกับขนาดที่ให้มีนักร้อง (ผู้หญิง) ต่างหากขึ้นร้องเพลงคั่นในระหว่างฉาก ซึ่งก็พบเห็นได้จากหนังตะลุงของ จ.นครศรีธรรมราช แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากนัก

6. การปรับตัวเรื่องบทตลก บทตลกคือสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับหนังตะลุงทุกคณะ โดยเฉพาะหนังอาจารย์ณรงค์แล้วนั้นสิ่งที่กลุ่มวัยรุ่นที่ในงานวิจัยกล่าวขานกัน คือ นำเสนอบทตลกบ่อยและเป็นบทตลกที่ง่ายเป็นเรื่องใกล้ตัวของวัยรุ่น อาทิ การพูดเรื่องโทรศัพท์มือถือ โดยให้ตัวละครรับบทบาทในการสนทนา เช่น “หนูนุ้ยคุยกับเพิ่งว่าต้องการโทรศัพท์หาแฟน แล้วปุ่มเลข 6

จากหน้าปัดหาย เเทงก็เลยกดปุ่มเลข 3 จำนวน 2 ครั้ง" ซึ่งนายหนังเองก็ต้องพยามศึกษาจากสิ่งรอบตัวอยู่เสมอทั้งสื่อบุคคลและสื่อมวลชนในการเสนอบทตลก

ทั้งนี้จากการปรับตัวในการแสดงในส่วนที่เป็นเนื้อหา (Message) ทั้งหมดของหนัง อาจารย์ณรงค์ก็กล่าวมา พบว่า การปรับตัวในบทตลกจะเป็นการปรับตัวที่มีข้อมูลใหม่ๆ เข้ามาเสมอและประสบความสำเร็จมากสำหรับการสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น

การปรับตัวโดยการศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะของกลุ่มผู้ชม (Audience Analysis)

ในการวิเคราะห์ผู้ชมที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นนั้น นายหนังจะศึกษาระดับความนิยมและสถานการณ์ความเป็นอยู่ของวัยรุ่นในปัจจุบันและกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังเป็นผู้ชม เช่น ถ้ามีการแสดงที่มหาวิทยาลัย ก็จะนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา เรื่องการศึกษา โดยจะแตกต่างจากเรื่องที่จะนำเสนอในงานประเพณีหรืองานประจำปีที่มีกลุ่มผู้ชมหลากหลาย แล้วจะสอดแทรกเนื้อหาให้วัยรุ่นรู้สึกว่สิ่งที่น่าสนใจเป็นเรื่องใกล้ตัวมาก เช่น การสื่อสารกับกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษา ก็จะยกกรณีการอยู่หอพักที่ห่างไกลผู้ปกครองแล้วประพฤติดีด ทำตัวออกนอกกลุ่มนอกทาง ตั้งท้องจนต้องพักการเรียน หรืออาจจะได้รับเชื้อเอดส์โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เป็นเรื่องใกล้ตัวกับนักศึกษาและเป็นปัญหาที่สำคัญกับวัยรุ่นในปัจจุบัน

และจากการนำเสนอหนังตะลุงของหนังอาจารย์ณรงค์ ก็สามารถทำให้กลุ่มวัยรุ่นในงานวิจัยครั้งนี้แสดงทัศนะว่า ได้ข้อคิดและได้ตระหนักถึงสิ่งที่นายหนังสื่อมาได้ อาทิ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นบางคนที่เคยชมหนังอาจารย์ณรงค์ ได้แก่ สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา พลศักดิ์ แก้วละเอียด นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ไซนับ สมะแอ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (กลุ่มตัวอย่างที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง) และวินัย บุตรน้อย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (กลุ่มตัวอย่างที่ยังคงเหนียวแน่นอยู่กับหนังตะลุง) ต่างก็เริ่มตระหนัก และยอมรับว่า สิ่งที่นายหนังได้สื่อออกมานั้น เป็นเรื่องจริงและเป็นเรื่องที่ต้องด้วย ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าบางครั้งหนังตะลุงก็ยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนให้กับผู้ชมวัยรุ่นได้อยู่ในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารและผู้รับสารด้วยว่าพยายามที่จะสื่อสารกันมากน้อยเพียงใดซึ่งก็ต้องอาศัยระดับความนิยม ความน่าเชื่อถือและกลยุทธ์ในการนำเสนอของนายหนังในฐานะผู้ส่งสารด้วยเป็นสำคัญ

สำหรับกรณีของนายหนังอาจารย์ณรงค์จะใช้กลยุทธ์ในการนำเสนอไม่ให้วัยรุ่นรู้สึกว่าเป็นการสอนเหมือนบรรยายภาคในห้องเรียน โดยจะแทรกการร้องเพลงจากนายหนัง แทรกบทกลอนในระหว่างเรื่องของแต่ละฉากและแทรกบทตลกเพื่อดึงดูดใจผู้ชมให้ผู้ชมที่คิดจะลืมนั่งชมต่อไปได้

การที่หนังตะลุงสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยของผู้ชมวัยรุ่นได้นั้น ด้านหนึ่งเกิดจากกลยุทธ์และความสามารถของนายหนัง ในขณะที่อีกด้านหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของหนังตะลุงที่มีความเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Folk Culture) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือหนังตะลุงเป็นมหรสพที่มีลักษณะเรียบง่าย สอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เป็นจริงในชนบท จึงมีความยืดหยุ่นต่อการปรับตัว เนื่องจากจารีตของหนังตะลุงซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านแตกต่างกับวัฒนธรรมชั้นสูง (High Culture) เช่น โขน ซึ่งมีลักษณะประณีตงดงาม มีสุนทรียะ เป็นมาตรฐานของสังคมที่ยากต่อการปรับเปลี่ยน (กาญจนา แก้วเทพ, 2545, น. 73)

สำหรับวิธีการที่อาจารย์ณรงค์นำมาใช้ในการปรับการแสดงโดยการศึกษาวិเคราะห์กลุ่มผู้ชมนั้น เกิดจากปัจจัยสนับสนุน 2 ประการ คือ

1. การมีประสบการณ์จากการแสดง เนื่องจากนายหนังณรงค์ได้ผ่านเวทีการแสดงมาเป็นเวลานานพอสมควร และในการแสดงหนังตะลุงแต่ละครั้งก็จะประเมินสถานการณ์และความพึงพอใจของผู้ชมร่วมด้วยเสมอ ซึ่งสำหรับหนังตะลุงแล้วนั้นหลักการที่สำคัญที่นายหนังพึงปฏิบัติคือ

- 1.1 การวิเคราะห์ผู้ชม โดยการศึกษาจากเอกสารและจากกลุ่มบุคคล เช่น การสอบถามข้อมูลความนิยมของผู้ชม จากคนในพื้นที่และจากประสบการณ์เก่าที่เคยได้ไปแสดง

- 1.2 การสร้างให้ผู้ชมมีส่วนร่วมกับการแสดงในแต่ละครั้งให้ได้ เช่น การอ้างอิงชื่อของบุคคลที่เกี่ยวข้องผ่านบทหนังตะลุง ซึ่งนายหนังณรงค์เองก็ยึดวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นส่วนสำคัญเสมอ จึงทำให้สามารถดึงดูดผู้ชมให้อยู่หน้าโรงหนังตะลุงได้

2. จากประสบการณ์ที่เคยเป็นครูในสถานศึกษา ซึ่งเคยได้สัมผัสกับกลุ่มเด็กและวัยรุ่นเป็นเวลานานจึงทำให้สามารถวิเคราะห์ธรรมชาติของวัยรุ่นและเข้าใจสิ่งที่วัยรุ่นต้องการ จึงได้นำประสบการณ์เท่าที่ได้เคยสัมผัสกับกลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวมาผนวกเข้ากับการแสดง ประยุกต์เข้ากับข้อมูลต่างๆ ที่ได้พยายามศึกษาหาความรู้เพื่อถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งทำให้เห็นว่านายหนังมีความเข้าใจทักษะด้านการสื่อสารได้จากปัจจัยสนับสนุนทั้งสองข้างต้น

จากการที่นายหนังณรงค์ได้ปรับการแสดงให้เหมาะกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้น หนังอาจารย์ณรงค์ มีแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากตัววัยรุ่น และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่วัยรุ่น เนื่องจากนายหนังเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่นดีโดยอาศัยการวิเคราะห์ผู้รับสารดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้น โดยอาศัยสื่อพื้นบ้านหนังตะลุงในการทำหน้าที่ดึงดูดผู้ชมวัยรุ่นให้ได้มีโอกาสสัมผัสกับหนังตะลุง แล้วค่อยสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมต่างๆ เพื่อการขัดเกลากลุ่มผู้ชมวัยรุ่น ทั้งนี้หนังอาจารย์ณรงค์ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดกับตัววัยรุ่นในปัจจุบันเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องยาเสพติด หรือปัญหา

เรื่องการประพุดิตัวที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากหนังสืออาจารย์ณรงค์มีภูมิหลังความเป็นปณิกมาก่อนจึงอยากจะสอนผู้ชมหน้าโรงหนังตะลุงให้หลุดพ้นจากปัญหาต่างๆ เพราะวัยรุ่นคืออนาคตที่สำคัญของประเทศไทย

จากลักษณะการปรับตัวในด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังสืออาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการปรับตัวของนายหนังที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ แต่เนื่องจากวัฒนธรรมมีลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) ที่ทำหน้าที่สองด้านในเวลาเดียวกัน กล่าวคือเมื่อด้านหนึ่งทำหน้าที่ในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด เช่น การปรับตัวด้านเนื้อหา การเน้นแนวบันเทิงมากกว่าสาระ อาทิเช่น หนังตะลุงทอล์คโชว์ เพื่อดึงให้ผู้ชมวัยรุ่นเข้ามาสัมผัสกับหนังตะลุงก่อน ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็ต้องทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปจนขอบเขต จนทำให้คุณค่าและความหมายของหนังตะลุงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็เป็นการตอรองที่เกิดขึ้นของวัฒนธรรม เช่นเดียวกับการปรับตัวของหนังตะลุงในปัจจุบันที่จะมีกลุ่มที่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มที่มีความคิดเห็นในทางตรงข้าม ดังนั้นจึงใคร่ขอเสนอทัศนะของบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อการปรับตัวในด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังสืออาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ดังนี้

ทัศนะของนักวิชาการต่อการปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุง

นักวิชาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาบางกลุ่ม มักไม่ค่อยเห็นด้วยกับแนวความคิดของการปรับตัวในการแสดงหนังตะลุงของอาจารย์ณรงค์ เนื่องจากว่าศิลปินนำเสนอในส่วนของความบันเทิง (Entertainment) มากกว่าเนื้อหาสาระ (Education) ทำให้ผู้ชมไม่ค่อยได้รับประโยชน์ ดังที่ จรูญ หนูทอง กล่าวว่า

บทตลกของ หนังสืออาจารย์ณรงค์เป็นบทตลกที่ไม่ค่อยมีสาระ ผู้ชมที่หัวเราะหน้าโรงหนัง มักจะหัวเราะอย่างฉาบฉวย กลับไปถึงบ้านก็ลืมหมด ไม่เหมือนกับตลกในอดีต อย่างเช่นตลกของหนังพร้อมน้อย ตะลุงสากลที่เป็น "ตลกที่ใส่เหล็ก" กล่าวคือ ตลกอย่างมีสาระไม่เพียงแค่เรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมเท่านั้น ต้องการให้ผู้ชมได้สาระ ความรู้ไปด้วย (จรูญ หนูทอง, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนักวิชาการด้านวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นว่า ในเรื่องการสืบทอดสืบทอดพื้นบ้านนั้นนักวิชาการคนดังกล่าวยังเชื่อในแนวการอนุรักษ์ มากกว่าแนวการปรับประยุกต์

ทัศนะของศิลปินต่อการปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุง

ในทัศนะของศิลปินแนวอนุรักษ์ ค่อนข้างไม่เห็นด้วยต่อการปรับตัวในส่วนของการแสดงของหนังตะลุง อาทิ ด้านเครื่องดนตรีสากลที่ทันสมัยไม่อย่างหนึ่ง อาจารย์ณรงค์นำเข้ามาผสมผสานกับเครื่องดนตรีเครื่องห้าของหนังตะลุงแบบดั้งเดิม อย่างเช่น หนังฉิ่น ธรรมโฆษณ์

โดยมองว่า “เครื่องดนตรีสากลที่นำเข้านั้นจังหวะของดนตรีนั้นควบคุมยากไม่ตามเรา เล่นไม่ลงจังหวะร้องของนายหนัง บางครั้งนายหนังจะขึ้นบทร้องแล้วแต่จังหวะ ทำนองของดนตรียังไม่หยุด คุณแล้วไม่ได้ตั้งใจ มันขัดใจ” (ฉิน ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับทัศนคติของ ชูศักดิ์ ศรีขวัญ นายหนังสมัยใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งยึดลักษณะการแสดงแบบผสมผสาน คือ คงเครื่องดนตรีเครื่องห้าแบบดั้งเดิมไว้ แต่มักปรับเปลี่ยนในส่วนเนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มเด็ก และคนรุ่นใหม่ ซึ่งค่อนข้างมีความคิดเห็นขัดแย้งกับการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสานและการใช้มุขตลกของหนังอาจารย์ณรงค์โดยได้กล่าวว่า

การปรับตัวโดยนำเครื่องดนตรีสากลเข้านั้นโดยส่วนตัวแล้วไม่ชอบ เพราะมันดูเยอะเต็มโรงหนังเกินไป ส่วนการนำเสนอมุขตลกของหนังอาจารย์ณรงค์เป็นมุขตลกที่ค่อนข้างยืดยาว คือดึงส่วนตลกไว้นานเกินไป โดยส่วนใหญ่แล้วหนังอาจารย์ณรงค์มักจะแสดงเพื่อเอาใจตลาดผู้ชมมากเกินไป (ชูศักดิ์ ศรีขวัญ, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ดีทัศนคติของหนังมงคล ศ.นครินทร์ นายหนังกลุ่มตัวอย่างที่แสดงแนวผสมผสาน กลับมีความชื่นชมและเห็นด้วยในการปรับตัวด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังอาจารย์ณรงค์ เพราะเป็นการปรับตัวที่เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันได้ดี โดยได้แสดงทัศนะดังนี้

หนังอาจารย์ณรงค์ เขาเล่นแบบปรุงเสร็จก็กินเลย หมายความว่า ตลกได้ง่าย นายหนังพูดจบคนก็หัวเราะได้เลย ตลกก็เป็นตลกที่ง่าย ๆ เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน เพราะคนเดี๋ยวนี้ทำอะไรแบบระยะสั้นๆ ถือว่าเป็นการเล่นที่ดีมาก หนังไม่ค่อยมีเรื่องมาก สามารถดึงหนังตะลุงมาได้ส่วนหนึ่ง หนังเล่นดีหลายคณะแต่ตลาดต้องการไม่เหมือนกัน มันขึ้นอยู่กับบทตลก ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของหนังตะลุง (มงคล ศรจันทร์, สัมภาษณ์)

ในทำนองเดียวกับทัศนคติของหนังปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์ ซึ่งเป็นนายหนังสมัยใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่มีรูปแบบการแสดงตามแนวหนังสมัยใหม่ มีความคิดเห็นสอดคล้องกับลักษณะการปรับตัวในการแสดงของหนังสมัยใหม่อย่างหนังอาจารย์ณรงค์ และชื่นชมกับการนำกลยุทธ์มาใช้ในการนำเสนอ โดยเฉพาะบทตลกที่ใช้มุขง่าย ๆ แต่สามารถเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้ตลอดทั้งคืน (ปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์, สัมภาษณ์)

ทัศนคติของผู้ชมอาวโลตต่อการปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุง

ผู้ชมอาวโลตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีบางส่วนที่ดำเนินการปรับตัวของหนังตะลุงในส่วนของการแสดง อย่างที่หนังอาจารย์ณรงค์ได้มีการปรับตัวในส่วนต่างๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น เรื่องการขับบทกลอนที่น้อยลง อย่างเช่นป้าเสริม พิจิตรบรรจง กล่าวว่า “ไม่ชอบกับการปรับตัวของหนังตะลุงในส่วนของการว่าบทกลอน เพราะกล่าวบทกลอนน้อยมาก

บทกลอนไม่สละสลวย แตกต่างกับกลอนของนายหนังที่เล่นในอดีตอย่างหนึ่งกัน ทองหล่อ หรือหนังอิมเท่ง ที่ว่าบทกลอนได้อย่างมีลีลาและมีความหมาย" (เสริม พิจิตรบรรจง, สัมภาษณ์)

แต่ก็มีผู้ชมอาวุโสบางคนที่ชอบลักษณะการแสดงตามแนวสมัยใหม่ของหนังอาจารย์ณรงค์ อย่างเช่น ป้าปลิก นักร้อง กล่าวว่ "ชอบหนังอาจารย์ณรงค์โดยเฉพาะบทตลก นอกจากหัวเราะหน้าโรงหนังในคืนนั้นแล้ว ยังสามารถนำมาคุยเล่นกันในโอกาสอื่นได้ด้วย" (ปลิก นักร้อง, สัมภาษณ์)

ทัศนะของผู้ชมวัยรุ่นต่อการปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุง

ผู้ชมวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนมากชื่นชอบกับรูปแบบการปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุงตามที่หนังอาจารย์ณรงค์ได้นำเสนอในปัจจุบัน โดยส่วนที่กลุ่มวัยรุ่นชอบมากที่สุดคือ มุขตลกจากนายหนัง ที่นำเสนอให้ผู้ชมได้ส่งเสียงหัวเราะกันทั้งคืน นอกจากนี้วัยรุ่นบางกลุ่มยังเห็นว่าหนังอาจารย์ณรงค์ยังเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่ให้ทั้งสาระและบันเทิง (Edutainment) ได้ในเวลาเดียวกัน ดังที่ แอนนา คงห้อยศิริ ผู้ชมวัยรุ่นตัวอย่าง กล่าวว่า "หนังอาจารย์ณรงค์เล่นตลก ที่บ้านซื้อวีซีดีมาดูกันทั้งบ้านเลย ถ้ากลับบ้านก็ต้องหยิบขึ้นมาดูทุกครั้ง คลายเครียดได้" (แอนนา คงห้อยศิริ, สัมภาษณ์) หรือ สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด กล่าวว่า "เคยดูหนังอาจารย์ณรงค์ใน มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลาครั้งหนึ่ง หนังตลก ชอบมาก เพื่อนๆ ที่ไปดูด้วยกันก็ชอบ นอกจากนี้หนังยังสอนเรื่องการประพฤติตัวของผู้หญิงที่เข้ามาเรียนแล้วต้อง พอดูไปก็ทำให้คิดตามไปด้วย" (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ วินัย บุตรน้อย ผู้ชมวัยรุ่นตัวอย่างซึ่งชอบการแสดงหนังตะลุงของอาจารย์ณรงค์และเฝ้าติดตามชมการแสดงสดมาอย่างสม่ำเสมอ กล่าวว่า

ผมชอบหนังตะลุง เพราะสามารถวิจารณ์บ้านเมืองได้ด้วย และยังสอดแทรกข้อคิดสอนใจ และมีมุขตลกเยอะ โดยใช้ภาษาใต้ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ และชอบลีลาการเชิดหนังที่ทำให้เราเคลื่อนไหวไปกับจังหวะนั้นด้วย แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกคน เป็นบางคณะเท่านั้น อย่างเช่นหนังของอาจารย์ณรงค์ (วินัย บุตรน้อย, สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่าทัศนะของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มต่างๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อการปรับตัวในด้านการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต นั้นสามารถจัดได้ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับตัวในการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต พบว่า เป็นกลุ่มตัวอย่างสายอนุรักษ์ทั้งกลุ่มศิลปินและกลุ่มผู้รับสารอาวุโส
2. กลุ่มที่เห็นด้วยกับการปรับตัวในการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต พบว่า เป็นกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มศิลปินที่มีการแสดงแนวปรับประยุกต์

2. การปรับตัวเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

เมื่อจะกล่าวถึงหนังตะลุงนั้นไม่ได้มีเฉพาะมติดการแสดง (หน้าฉาก) ที่ผู้ชมจะเข้าไปมีส่วนร่วมหากแต่ยังมีมิติหลังจากในกระบวนการ (Process) สื่อสารของหนังตะลุงด้วย ซึ่งในสมัยก่อนนั้นหลังจากของหนังตะลุงก็เป็นเวทีหนึ่งที่เปิดให้ผู้รับสารเข้าไปมีส่วนร่วม (Audience Participation) แต่ปัจจุบันนี้นี้น้อยลงอันคล้ายคลึงกับวิถีคิดในสื่อมวลชนที่ผู้รับสารนั้นมีส่วนร่วมได้น้อย

ดังนั้นการปรับตัวของหนังตะลุงที่นอกเหนือจากการพยายามเปลี่ยนในด้านการแสดงเพื่อให้อ่านสื่อสารกับวัยรุ่นได้แล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่ายังมีกลุ่มของนายหนังบางกลุ่มที่ต่างพยายามหาทางเลือกใหม่เพื่อการดึงให้กลุ่มเยาวชน วัยรุ่นและวัยอื่นๆ เข้ามาในเวทีการสื่อสารของหนังตะลุงเพื่อเป็นผู้ร่วมกระบวนการผลิตวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนมีความรัก ห่วงแหน และพัฒนาหนังตะลุงจนพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ชมหรือเป็นศิลปินได้ในอนาคต

การปรับตัวของหนังตะลุงเพื่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ (Audience Participation) เป็นการปรับตัวเพื่อขยายพื้นที่ให้กลุ่มวัยรุ่นได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปรับตัวในรูปแบบแรก ซึ่งเป็นการปรับตัวในส่วนของการแสดงแล้วนั้น กล่าวได้ว่า การปรับตัวเพื่อการมีส่วนร่วมนี้เป็นการปรับตัวที่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรม (Cultural Process) มากกว่า กล่าวคือ เป็นการปลูกฝัง ตัดตั้งความรู้ และสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้เข้าไปมีส่วนร่วมได้ซึมซับกับวัฒนธรรมหนังตะลุง ดังนั้นในอนาคตกลุ่มที่เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ ก็สามารถพัฒนาไปเป็นกลุ่มผู้ชมหรือศิลปิน ที่ได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมหนังตะลุงไปแล้วโดยปริยาย ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มผู้มีความรู้ที่เป็นรากฐานด้านวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ไม่เพียงแต่การสร้างผู้ชมให้เกิดหน้าเวทีหนังตะลุงเท่านั้น แต่ทว่าได้เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ของผู้เรียนและผู้สอนได้ด้วย เพราะในการปรับตัวเพื่อมีส่วนร่วมนี้เป็นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร (S) และผู้รับสาร (R) ได้โดยตรง ซึ่งจะได้ยกกรณีศึกษามาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การสอนแกะรูปหนังตะลุงของ หนังสง ศรีทวีกุล อ.ควนเนียง จ.สงขลา

สง ศรีทวีกุล อดีตนายหนังคณะสงฟ้า อนุรักษ์ศิลปมีบทบาทสำคัญในด้านการแสดงหนังตะลุงคน แต่ทว่าในปัจจุบันก็ได้คิดทำกิจกรรมการสอนแกะหนังตะลุงซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ให้กับกลุ่มผู้สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นความสำคัญของการแกะหนังตะลุง เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการแสดงหนังตะลุงในอนาคต โดยที่หนังสง กล่าวถึงกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ามาเรียนแกะหนังตะลุงว่า

“ถ้าเด็กคนไหนที่เข้ามาเรียนแกะหนังแล้วชอบที่จะเล่นหนังก็จะสอนให้เล่นหนัง เพราะสามารถสอนได้ทั้งการแกะและการเล่นหนัง ทำอย่างไรก็ได้ให้เด็กได้อยู่กับเรา” (สง ศรีทวีกุล, สัมภาษณ์)

และเหตุผลที่สำคัญอีกประการคือ การแกะหนังตะลุงเป็นหนทางที่จะช่วยเหลือเยาวชน ลูกหลาน ให้ห่างไกลจากปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เช่น ปัญหายาเสพติด และทำให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการฝึกหัดแกะหนังตะลุง โดยผู้สอนใช้ความรู้จากภูมิปัญญาเดิมๆ ที่มีอยู่ในการถ่ายทอดวิชา ความรู้ให้กับลูกศิษย์ หนังสือเลือกการขยายช่องทางหนังตะลุงให้แก่กลุ่มวัยรุ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้น เพื่อที่จะสร้างให้คนรุ่นใหม่ได้เป็นผู้สืบทอดศิลปะพื้นบ้านหนังตะลุงต่อไป เพราะยังมีกลุ่มเด็กเข้ามามากก็จะเป็นอนาคตของหนังตะลุง ดังที่หนังสือ ได้กล่าวว่า “พยายามเพิ่มจำนวนลูกศิษย์ให้มากที่สุด ให้มีคนสืบทอด โดยเฉพาะกลุ่มเด็กๆ เพราะเด็กสืบทอดได้นาน ความจำดี” (สง ศรีทวีกุล, สัมภาษณ์)

จนปัจจุบันหนังสอมีลูกศิษย์และผู้สนใจในการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นเป็นผู้สืบทอดตามเชื้อสาย คือ สรรเสริญ ศรีทวีกุล ซึ่งเป็นลูกของหนังสอ ศรีทวีกุล ดังที่หนังสอ กล่าวว่า

“ตอนนี้ผมอุ่นใจระดับหนึ่ง ตรงที่ลูกชายสามารถสืบทอดความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับหนังตะลุงได้แล้ว เขาออกไปสอนในสถาบันต่างๆ สอนที่บ้านให้กับผู้สนใจแทนผม ทุกอย่างเขาสามารถทำได้ แต่บางทีก็ต้องขอความรู้เพิ่มเติมจากผมอยู่บ้าง”

ดังนั้น จึงได้เกิดภูมิปัญญาเพิ่มขึ้น เพื่อร่วมกันจัดทำโครงการในการสร้างกลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุงของภาคใต้จนถึงปัจจุบัน

การขยายช่องทางเลือกอื่นๆ ให้กับคนรุ่นใหม่เข้าสู่วงการหนังตะลุงโดยการเข้าไปร่วมเรียนการแกะหนังตะลุงนั้น มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อใช้การแกะสลักรูปหนังเป็นสื่อจริยธรรม ถ่ายทอดอุดมการณ์เรื่องต่างๆ เช่น ความรักระหว่างคนในสังคม การถ่ายทอดการแกะหนังก่อให้เกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงศิลปะประจำถิ่น และมีความภาคภูมิใจในงานศิลปะ ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม การสืบทอดวัฒนธรรมโดยกลุ่มคนรุ่นใหม่

2. เพื่อส่งเสริมเยาวชนมีสุขภาพที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการแปลงเอาพลังที่เกิดจากความเชื่อศรัทธาในหนังไปสู่การสร้างสมาธิ ทั้งสมาธิในการทำงานและสมาธิในชีวิตประจำวัน อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่ใช้เวลาว่างไปในทางที่ผิด ห่างไกลยาเสพติด

3. เพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปะการแกะสลักหนังตะลุง ให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเพื่อสืบทอดความรู้ให้คงอยู่ในภาคใต้ต่อไป โดยใช้หลักการสอนดังต่อไปนี้

- ใช้หลักการสอนโดยให้ความรู้ (Knowledge) แก่กลุ่มผู้เรียนก่อน ในเรื่องเกี่ยวกับหนังสือ การให้ความเคารพแก่ครูหมอ การไหว้ครู ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพยายามปลูกฝังในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา เพราะการสร้างความรู้ความศรัทธาในเรื่องดังกล่าวเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถรักษาสื่อพื้นบ้านไว้ได้ ซึ่งจะปลูกฝังก่อนที่จะให้เริ่มปฏิบัติ (Practice) การแกะหนังสือ โดยผู้สอนมีความคาดหวังว่าในขณะที่ได้ฝึก ผู้เรียนก็ค่อยๆ ซึมซับและจะเกิดความชื่นชอบ ความหวงแหน (Appreciate) ไปเอง เนื่องจากได้คลุกคลี และสัมผัสกับหนังสือ เพราะฉะนั้นการแกะหนังสือนั้นไม่ได้มีเฉพาะมิติด้านความบันเทิง หรือมิติเชิงพาณิชย์เท่านั้น ยังประกอบไปด้วยเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ด้วย

- พยายามดึงกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้เรียน (Reference Group) โดยพยายามดึงผู้ใหญ่ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเด็ก กลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการผลักดันในด้านการเรียนแกะหนังสือ คือ ผู้ปกครองของผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและกระตุ้นให้กับผู้เรียนได้ดี นอกจากนี้สำหรับเด็กบางคนที่เคยมีปัญหา ก่อนที่จะเข้าเรียนต้องให้ผู้ปกครองรับรู้และเป็นผู้มาฝากให้เรียนด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการขยายหน้าที่ (Function) ของการแกะหนังสือ จากเพียงแค่ความบันเทิงมาเป็นการเชื่อมสายสัมพันธ์ในครอบครัวแทน เช่น การเข้าร่วมการแกะหนังสือของครอบครัวหนึ่ง ที่งานวัฒนธรรมภาคใต้ ที่ทำให้หนังสือเห็นแล้วประทับใจมาก ดังที่กล่าวว่า

ทางวัฒนธรรมจังหวัดเขาให้ผมออกงานไปสอนการแกะหนังสือให้กับกลุ่มคนต่างๆ ที่มาร่วมงานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เห็นครอบครัวหนึ่ง มี พ่อ แม่ ลูก มานั่งแกะหนังสือด้วยกัน เห็นแล้วผมถึงกับน้ำตาไหล เพราะไม่เพียงแต่เด็กเท่านั้นที่เห็นความสำคัญแล้วเข้าเรียน แต่ทั้งพ่อและแม่ก็เข้าร่วมด้วย (สง ศรีทวีกุล, สัมภาษณ์)

- ใช้วิธีการสอนเชิงรุกและเชิงรับเพื่อให้เกิดการขยายช่องทางการสืบสานวัฒนธรรมหนังสือให้ได้มากที่สุด กิจกรรมที่ทำ คือ เปิดให้มีการเรียนการสอนการแกะหนังสือที่บ้านผู้สอน ซึ่งเป็นการสอนเชิงรับ นอกจากนี้ในบางครั้ง หนังสือ และหนังสือสรเสรีญศรีทวีกุล ก็ได้ออกไปสอนในสถาบันต่างๆ อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานมรดกวัฒนธรรมไทย จ.สงขลา ซึ่งเป็นลักษณะการสอนเชิงรุก เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันมีปัญหาเรื่องการขาดช่องทางการสื่อสารกับหนังสือ ซึ่งผู้สอนหรือนายหนังได้เข้าใจถึงช่องว่างที่เกิดขึ้นนั้น จึงได้สรรหาช่องทางต่างๆ ที่จะทำให้วัยรุ่นมีโอกาสสัมผัสกับหนังสือได้

- ให้อุทิศเวลาการสร้างรายได้เป็นแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้สอนจะฝึกให้ผู้เรียนรู้สึกประสบความสำเร็จกับผลงานที่ได้เรียนตามลำดับขั้นตอนไปเรื่อยๆ เช่น

ทำให้รู้สึกพอใจกับการสามารถวาดเส้นในชั้นแรก การแกะเป็นตัวหนังสือจนกระทั่งแกะหนังสือสำเร็จตัวแรก ก็จะเริ่มใช้กลยุทธ์ทางการเงินเป็นสิ่งล่อใจให้มีการผลิตตัวต่อไปออกมา แต่ถ้าหากพิจารณาแล้วการสร้างรายได้นั้นจะเป็นเพียงแค่ผลพลอยได้ (Impact) ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการแกะหนังสือสูง ซึ่งเป็นการขยายหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านสู่เชิงพาณิชย์เท่านั้น เพราะก่อนที่จะแกะตัวหนังสือหนึ่งตัวนั้นผู้สอนได้ปลูกฝังความรู้ด้านวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียนไปก่อนอย่างเต็มที่แล้ว

- ผู้สอนต้องเข้าใจสภาพธรรมชาติของผู้เรียน โดยการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะสามารถสร้างความผูกพันกับผู้เรียนให้ได้มากกว่าความเป็นครู-ศิษย์ อาทิ ความเป็นเพื่อน พี่ ผู้ปกครองที่สามารถปรึกษาและร่วมกิจกรรมต่างๆ กันได้เพื่อสร้างความผูกพัน ดังนั้นในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆ ก็จะมีการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนและสมาชิกในชุมชนได้ร่วมหรือได้แสดงออกในผลงานของตัวเองอยู่เสมอ และอีกเหตุผลหนึ่งก็เพื่อการสรรหาทุนสนับสนุนในการเรียนการสอนและการยอมรับจากผู้ปกครองในการเรียนการสอนการแกะหนังสือสูงของบุตรหลาน โดยหนังสือได้กล่าวว่า

“เมื่อถึงช่วงปีใหม่ ที่บ้านจะจัดงานเลี้ยงปีใหม่ แจกของขวัญให้กับเด็กๆ ทุกปี มีการแสดงของเด็กๆ เพื่อให้กลุ่มอื่นๆ ได้เห็นผลงาน เหตุผลหนึ่งเพื่อการสร้างเวทีให้กับคนรุ่นใหม่และอยากให้เด็กๆ ได้รับความสนุกสนาน” (สง ศรียวิบูล, สัมภาษณ์)

หนังสือให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชนโดยให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ (Child -Centred) ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแกะรูปหนัง ซึ่งการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อกิจกรรมของเด็กดังนี้ คือ สามารถทำให้ทราบความต้องการของผู้เรียน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม และที่สำคัญประการหนึ่งคือเกิดการเรียนรู้ ปลูกฝังและซึมซับความรู้เพื่อการสืบต่อเอกลักษณ์วัฒนธรรม ซึ่งจากทัศนะส่วนตัวของหนังสือในฐานะนายหนังอาวุโส แต่ก็มีใจเปิดกว้างต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหนังสือสูง อาทิ ส่งเสริมการปรับตัวในการแสดงหนังสือสูงของนายหนังรุ่นใหม่ ดังที่หนังสือกล่าวว่า

“ผมบอกกับลูกศิษย์อยู่เสมอว่าให้มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของการเล่นหนังสือสูงได้ แต่อย่าลืมนำเสนอเรื่องราวบ้านเมืองด้วย” (สง ศรียวิบูล, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ถ้าหากผู้เรียนแกะหนังสือสูงมีความสนใจที่จะเล่นหนังก็จะสอนการเล่นหนังสือสูงให้ด้วย กล่าวคือนำวิธีการต่างๆ เข้ามาใช้เพื่อดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเยาวชนเข้ามาให้ได้ที่สามารถทำให้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคได้คงอยู่ต่อไปได้ ด้วยเหตุดังกล่าวหนังสือจึงสนใจที่จะเป็นครูผู้สอนแกะรูปหนังสูงให้แก่กลุ่มเยาวชน โดยเล็งเห็นว่าเยาวชนเป็น

กลุ่มสำคัญต่อการสืบสานวัฒนธรรมได้อีกหลายช่วงอายุ หากได้รับการปลูกฝังและความรู้ดังกล่าวได้ติดตัวแล้ว วัฒนธรรมก็ไม่สูญหายไปจากภาคใต้

จากแนวทางการทำงานที่หนังสือได้พยายามปรับตัวสื่อหนังสือเพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารและ “จากหลัง” ของการแกะรูปหนังสือนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะของคนกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อกิจกรรมของลุงสงอันอันสรุปได้ดังนี้

ทัศนะของนักวิชาการและศิลปิน

ทัศนะที่มีต่อการปรับตัวของหนังสือเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังสือนั้น มองโดยภาพรวมแล้ว พบว่า กลุ่มศิลปิน กลุ่มนักวิชาการและชุมชน ค่อนข้างตื่นตัวและส่งเสริมกับการปรับตัวในรูปแบบนี้ค่อนข้างสูง ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการสนับสนุนเวทีต่างๆ ที่มีความคล้ายคลึงกับเวทีการสนทนาแกะรูปหนังสือของ ศิริทวีกุล อาทิ การจัดตั้งศูนย์ฝึกหนังสือ มโนราห์ของกลุ่มลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ซึ่งผู้รับผิดชอบโครงการคือ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่จะจัดสรรทุนให้กับศูนย์ฝึกต่างๆ โดยที่ในจังหวัดสงขลาตอนนี้มีทั้งหมด 34 ศูนย์ ประมาณอำเภอละ 2 ศูนย์ (รจนา ศรีใส, สัมภาษณ์)

ประเสริฐ รักษ์วงศ์ ศิลปินที่เป็นนักวิชาการด้วย ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า

การเปิดศูนย์ ฝึกหนังสือ นั้น บางศูนย์จัดตั้งมาตามโครงการนี้ แต่บางศูนย์ก็จัดตั้งมานานแล้ว แม้จะหมดช่วงเวลาในการดำเนินโครงการตามสัญญาแต่ก็ยังคงดำเนินกันต่อ สำหรับบางศูนย์ที่จัดตั้งมาก่อนแล้ว ได้เงินจากโครงการก็เพื่อนำมาสนับสนุนเพิ่มเติม จึงพบว่าบางศูนย์ที่จัดตั้งมานานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการฝึกเยาวชนและคนทั่วไปอย่างจริงจังซึ่งฝึกโดยนายหนังในท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ ศูนย์ฝึกหนังสือ อ. รัตภูมิ ศูนย์ฝึกหนังสือ ลำดวน ศ. อิมแห่ง อ.บางกล่ำ และศูนย์อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปปะการแสดงหนังสือ อ. ควนเนียง (ประเสริฐ รักษ์วงศ์, สัมภาษณ์)

หนังมงคล ศ.นครินทร์ นายหนังที่แสดงแนวผสมผสาน มีทัศนะที่คล้อยตามกับการปรับตัวของหนังสือโดยการขยายช่องทางของหนังสือให้วัยรุ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วม เพราะคาดหวังว่าเด็กที่แกะหนังต่อไปเมื่อโตขึ้นสามารถพัฒนาไปเป็นนายหนังได้ และยังเป็นผลดีที่นายหนังบางคนจะสามารถหาซื้อรูปหนังได้ และชื่นชมกับความสามารถของหนังสือ ดังที่กล่าวไว้ว่า

ต่อไปเด็กที่แกะหนังได้จะมีความได้เปรียบ คือโอกาสที่จะผลักดันไปสู่นายหนังหนังสือ นั้นมีสูงกว่าผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่ถ้าเรียนแกะหนังก็ไม่ค่อยจะเปลี่ยนเป็นนายหนัง ยังคงแกะหนังต่อไป หนังสือแก้ทำได้ เพราะเข้าใจหลัก

จิตวิทยาที่สามารถพูดคุยกับเด็กได้ มีพรสวรรค์ และเป็นนายหนังมาก่อน
(มงคล ศรรัตน์, สัมภาษณ์)

ทัศนะจากกลุ่มผู้เข้าร่วมเรียนแกะหนังตะลุงของหนังสง ศรีทวิกุล

เยาวชนและกลุ่มวัยรุ่นที่เข้าเรียนแกะหนังตะลุงส่วนใหญ่จะเป็นบรรดา ลูกหลาน และญาติของนายหนังหรือเป็นกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่มีภูมิลำเนาใกล้ๆ กับแหล่งเรียนรู้ และจะมีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ที่ได้เข้าไปเรียนไปศึกษาในสถานแห่งนี้ ดังนั้น บ้านหนังสงจึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับหนังตะลุง ที่สามารถสอนเยาวชนและวัยรุ่นให้เริ่มมีความชื่นชอบ ความผูกพันกับหนังตะลุงได้ ดังที่ จุลพงษ์ อินพิทักษ์กุล ผู้เข้าร่วมเรียนการแกะหนังตะลุงที่บ้านหนังสง จนปัจจุบันหันมาให้ความสนใจเล่นหนังตะลุงโดยเป็นลูกคู่ให้กับนายหนังตะลุงที่ควนเนียง ได้กล่าวว่า “ผมเข้ามาเรียนแกะหนังตะลุงโดยเพื่อนชวนเข้ามา เริ่มแกะตั้งแต่ชั้นประถม ตอนนี้เรียน ปวช.แล้ว การแกะหนังก็หยุดไปบ้างเพราะบางทีไม่ค่อยว่าง แต่ตอนนี้ผมจะเป็นลูกคู่หนังตะลุงมากกว่าซึ่งก็เรียนมาจากที่บ้านหนังสงนั่นแหละ” (จุลพงษ์ อินพิทักษ์กุล, สัมภาษณ์) จากการที่ได้มาเรียนแกะหนังตะลุงทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพัน และชื่นชอบหนังตะลุงจนพัฒนาระดับความสามารถของตัวเองจากการแกะหนังมาเล่นหนังตะลุงด้วยดังที่กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วม ได้กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เข้าร่วมเรียนการแกะหนังตะลุงซึ่งเป็นเยาวชนที่ให้ความสนใจในการแกะหนังตะลุง เนื่องจากเห็นสมาชิกในครอบครัวแกะหนังตะลุง ตัวเองจึงเกิดความชื่นชอบอยากทำบ้าง ดังที่ ปฏิมา ศรีทวิกุล กล่าวว่า “น้องเพลเห็นปู่กับพ่อแกะหนังตะลุง จึงอยากทำบ้าง จึงขอให้ปู่และพ่อสอนให้ โดยตอนแรกปู่ให้ฝึกระบายสีรูปหนังก่อน แล้วค่อยฝึกแกะ จนกระทั่งทุกวันนี้สามารถแกะรูปหนังตะลุงตัวเล็กๆ ออกไปขายได้แล้ว เวลาแกะก็เหนื่อยเหมือนกันแต่ก็ตั้งใจถ้าแกะได้เยอะๆ จะได้เอาไประบายสี” (ปฏิมา ศรีทวิกุล, สัมภาษณ์) นอกจากการเรียนแกะหนังตะลุงแล้วนั้น จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ยังมีความสามารถในการขับบทกลอนหนังตะลุงในระดับพื้นฐานง่ายๆ ได้ ซึ่งก็เห็นถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุงจากมิตินี้หลังจาก คือ การแกะหนังตะลุงสู่มิติหน้าฉากหนังตะลุงคือเวทีการแสดงหนังตะลุงได้

ทัศนะของสมาชิกในชุมชนต่อการเปิดสอนการแกะหนังตะลุงของหนังสง

สมาชิกในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าการสอนแกะหนังตะลุงของหนังสงนั้นก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนมาก สามารถช่วยแก้ปัญหาของชุมชนได้ และยังช่วยสร้างรายได้ให้แก่เด็กๆ ดังที่ กิตติยา ชัยวร กล่าวว่า “ที่บ้านหนังสงจะมีเด็กมาเรียนกันมากในช่วงปิดเทอม เพราะสามารถสร้างรายได้ให้กับเด็กดีกว่าอยู่ว่างๆ แล้วไปสร้างปัญหาให้กับสังคมเข้ามาทำตรงนี้มี

รายได้และมีประโยชน์มากกว่า เพราะที่นี้มีงานหลายอย่างให้ทำ บางกลุ่มเข้ามาฝึก บางกลุ่มเข้ามาทำจ้าง" (กิตติยา ชัยวร, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ สรุปได้ว่าการเปิดสอนแกะหนังตะลุงให้กับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยรุ่นเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถสร้างพัฒนาการให้กับกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่นให้หันมาให้ความสนใจและความผูกพันกับหนังตะลุงได้

จากการที่ศิลปินได้พยายามเปิดช่องทางใหม่ในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน โดยการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มผู้เรียนนั้น ด้านหนึ่งเพื่อเพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงระดับการปรับตัว หรือการแสวงหาช่องทางใหม่ให้แก่ผู้รับสารว่าสามารถทำได้ถึงระดับใด ที่จะส่งผลต่อการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นเพื่อการทำหน้าที่ใหม่ของสื่อพื้นบ้านคือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนสองวัยคือ ผู้สูงอายุกับคนรุ่นใหม่ ซึ่งความพยายามของศิลปินดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นศิลปินที่สามารถเป็นสะพานเชื่อมต่อวัฒนธรรม (Cultural Bridge) หนังตะลุงได้อย่างดียิ่ง

3. แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้รับสารวัยรุ่น

จากการสำรวจสาเหตุการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น และสถานภาพการต่อสู้ดิ้นรนของสื่อในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้ตรวจสอบแนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่นผู้รับสารโดยจะนำเสนอทัศนะของผู้เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้ชมวัยรุ่น จากมุมมองของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ทัศนะของศิลปิน
2. ทัศนะของนักวิชาการ
3. ทัศนะของผู้ชมอาวุโส
4. ทัศนะของกลุ่มวัยรุ่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จำแนกแนวทางในการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นจากทัศนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ตามปัจจัยภายในตัวสื่อ SMCR และปัจจัยภายนอกตัวสื่อ เช่นเดียวกับหัวข้อ สาเหตุการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ซึ่งจะได้นำเสนอทัศนะเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มวัยรุ่นจากผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

แนวทางการส่งเสริมหนังสือ

ปัจจัยภายในตัวสื่อ SMCR

1. แนวทางการส่งเสริมด้านผู้ส่งสาร (Sender-S)

นายหนังสือในฐานะผู้ส่งสารมีความจำเป็นที่ต้องพิจารณาถึงศักยภาพในการถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ต่างๆ สู่ผู้ชม โดยพึงระลึกอยู่เสมอว่าโลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นนายหนังสือต้องรู้ให้มากกว่าผู้ชม เพื่อจะได้ไม่ทำให้ผู้ชมผิดหวังกับการเลือกมาชมหนังสือภายใต้สถานการณ์ที่มีตัวเลือกหลากหลายในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความบันเทิง ด้านความรู้ที่ผู้ชมสามารถเลือกได้อย่างง่ายดาย ซึ่งประเด็นที่นายหนังสือควรพิจารณานั้นมีดังต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาความรู้ ทักษะ มีมือของศิลปิน ซึ่งจากทัศนะของศิลปินอาวุโสอย่างเช่น หนังสือ ธรรมโฆษณ์ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติได้ให้แนวทางไว้ว่า

ศิลปินต้องเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกละเลยและไม่ผิดหวัง ศิลปินต้องเป็นผู้ตระหนักในการทำหน้าที่ศิลปิน ต้องทำด้วยใจรักจริงๆ ไม่ว่าเป็นหนังสือไหนถ้าขายแล้วก็สามารถถึงผู้ชมมาได้ หนังสือต้องมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นควรเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้น มีการพัฒนาในศิลปะการแสดง ไม่ใช่ทำให้ศิลปะด้อยค่าลง (ฉันทน์ ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์)

1.2 ศิลปินต้องรู้จักวิเคราะห์ผู้รับสาร เพื่อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสื่อสารในประเด็นที่ต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน เพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการสื่อสารให้มากที่สุดสำหรับหนังสือเล่มนั้น นายหนังสือจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของผู้ชมก่อนเพื่อให้การสื่อสารประสบความสำเร็จมากที่สุด กล่าวคือ ศิลปินนั้นต้องเป็นผู้ที่รู้เท่าทันผู้ชมที่เป็นวัยรุ่น และต้องรู้ให้เหนือกว่าสถานการณ์ต่างๆ ในชุมชน ดังที่หนังสืออาจารย์ณรงค์ กล่าวว่า

สำหรับเด็กยุคใหม่ในปัจจุบันถ้าหากมาใช้สื่อบันเทิงอยู่คงไม่ได้ผลเนื่องจากเด็กมีความโลดโผนมากและไปไกลกว่าที่เราคิด ดังนั้นการนำเสนอหนังสือที่จะทำให้เด็กเหล่านี้ได้สาระบันเทิงและหันมาดู ก็จำเป็นต้องเสนอเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กกำลังเป็นปัญหาของเด็กเพื่อให้เขาสามารถเก็บมาคิดได้ด้วย เช่น นำเสนอเกี่ยวกับโรคเอดส์ ไข้หวัดเอดส์ ซึ่งอาจจะทำให้เด็กหยุดคิดหยุดฟังได้บ้าง เนื่องจากมีสิ่งยั่วยุมากมายประกอบกับเทคโนโลยีที่เด็กแสวงหาและใช้กันอย่างมากมายไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือหรืออินเทอร์เน็ต ที่จะใช้พูดคุย นัดหมายกัน (ณรงค์ จันทน์พุ่ม, สัมภาษณ์)

2. แนวทางการส่งเสริมด้านเนื้อหา (Message-M) ซึ่งในที่นี้หมายถึง การปรับเปลี่ยนทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบในการนำเสนอหนังตะลุง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของวัยรุ่นในปัจจุบัน จึงจะสามารถดึงดูดผู้ชมให้มาอยู่หน้าโรงหนังตะลุงได้

2.1 การปรับเปลี่ยนในด้านเนื้อหา ให้มีความทันสมัย ทันยุคกับผู้ชมในปัจจุบัน

ทัศนะของศิลปิน

ศิลปินที่นิยมแสดงแนวปรับประยุกต์มองว่าในการปรับเปลี่ยนด้านเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นนั้น ต้องศึกษาลักษณะความนิยมและความต้องการของกลุ่มผู้ชมก่อน เพื่อจะได้นำเสนอเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มวัยรุ่น ดังที่ หนัางอาจารย์ณรงค์ กล่าวว่า

หนังตะลุงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนด้านภาษา ลีลา ตัวละคร ระบบเสียง ต้องปรับให้แปลกใหม่ตรงกับวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยที่ลักษณะของกลอนคงรูปแบบเดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย เนื้อหาให้ทันยุคทันสมัย นายหนังต้องรู้อยู่เสมอว่าผู้ชมต้องการอะไร แล้วก็ปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้ชม อาทิ การแสดงที่สถานศึกษาก็ปรับเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับนักศึกษาจะแสดงเหมือนกับที่เคยแสดงให้ผู้ใหญ่ชมคงไม่ได้ การที่จะให้วัยรุ่นเข้ามานั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก สิ่งที่วัยรุ่นต้องการเวลาที่ไปงานต่างๆ คือต้องการไปโชว์ตัว ที่ไหนที่มีผู้หญิง มีผู้ชายวัยรุ่นก็จะเข้าไปไม่ใช่อยู่เพราะเครื่องดนตรีแต่อยู่เพราะต้องการอยู่ (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

นายหนังคนดังกล่าวยังพูดเพิ่มเติมว่า

ศิลปินต้องฝึกการใช้เสียงให้ได้ดีที่สุด เนื่องจากหนังตะลุงเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว กล่าวคือไม่สามารถกะพริบตา ไม่สามารถทำให้หูกระตือเหมือนคนจริงๆ ได้ นอกจากนั้นลีลาการขับกลอน การเชิดก็ต้องทำให้สมจริง จนทำให้ผู้ชมรู้สึกตัวหนังนั้นมีชีวิตเหมือนคนจริงๆ เพราะฉะนั้นศิลปินต้องสวมวิญญาณความเป็นตัวละครนั้นๆ ให้สมจริงในแต่ละบุคลิก (ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนายหนังที่แสดงแนวสมัยใหม่ได้ให้ความสำคัญในส่วนของการปรับตัวเพื่อให้เหมาะกับกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่โดยการสรรหาวิธีการที่เหมาะสม สามารถดึงดูดให้ผู้ชมอยากที่จะชมการแสดง ซึ่งในการปรับตัวของหนังตะลุงนั้น ก่อนอื่นนายหนังต้องสามารถวิเคราะห์ผู้ชมโดยทำความเข้าใจคุณลักษณะของกลุ่มผู้ชมที่เข้ามาชมก่อนว่าเป็นอย่างไร จึงจะ

ทำให้การปรับตัวของหนังตรงกับใจผู้ชมวัยรุ่นมาก แต่อย่างไรก็ตามในการปรับตัวนั้นก็ทิ้งตระหนักไว้เสมอว่า ควรปรับให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่สามารถคงแก่นความสำคัญของหนังตะลุงไว้ได้ ไม่เพียงแต่การตามใจผู้ชมเพียงอย่างเดียว

ทัศนะของนักวิชาการ

หนังตะลุงต้องมีการปรับประยุกต์แต่ในการปรับเปลี่ยนนั้นต้องเป็นไปในทางที่เหมาะสม ภิญญ จิตต์ธรรม (2528, น. 52) กล่าวว่า หนังต้องพัฒนาแต่ไม่ควรให้เสียรูปแบบเดิม เช่นแนวการแสดงเรื่อง การออกรูปตามลำดับ การตลก เครื่องดนตรี"

ในขณะเดียวกัน ชวน เพชรแก้ว (2528, น. 80) กล่าวว่า "หนังตะลุงและคณะหนังตะลุงเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น อาจคิดประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของตนได้ แต่ต้องไม่ให้ล้าเส้นจนเกินไป" ซึ่งนักวิชาการบางคนค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการปรับตัวของหนังตะลุงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพราะจะพอใจและถูกใจกับหนังตะลุงแนวอนุรักษ์มากกว่า

นอกจากนี้ในการสรรหามุขตลกนั้นก็ควรเป็นมุขตลกที่สร้างสรรค์เพื่อการสร้างผู้ชม เพราะบทตลกจากหนังตะลุงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของหนังตะลุงที่ขาดไม่ได้ อุดม หนูทอง (2528, น. 32) กล่าวว่า

มีตลกอื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต้องเอาเรื่องเพศมาตลกเพราะบางครั้งคนดูในเมืองที่มีการศึกษาจะไม่ยอมไปดู ไม่อยากให้ลูกไปดูเพราะกลัวว่ากลับจากดูหนังจะหยาบคาย บทตลกเรื่องเพศไม่ได้ยกระดับจิตใจ สติปัญญาไม่ได้กล่อมเกลาคคนให้เป็นคนดี แต่กลับทำให้จิตใจหยาบคายกระด้างแล้วเห็นว่าเรื่องอย่างนี้ไม่เป็นไร ไม่สำคัญกลายเป็นทัศนะของคนว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญทำให้เป็นปัญหาลังคม

หากพิจารณาตามความเห็นของนักวิชาการที่เป็นนายหนังด้วยซ้ำกัน จะเห็นด้วยกับการสร้างเอกลักษณ์ของหนังตะลุงโดยการใช้มุขตลก แต่ต้องเป็นมุขตลกที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อทำให้ผู้ที่มาชมหนังตะลุงได้รับสิ่งจรรโลงใจกลับไป อย่าทำให้ผู้ปกครอง หรือผู้ชมมองหนังตะลุงเป็นตัวชี้หน้าปัญหาลังคมของวัยรุ่น

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ผู้ชมอาวุโสมองว่าการใช้คำพูดที่หยาบคายของหนังตะลุง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นไม่ค่อยนิยมหนังตะลุง ดังที่ ถาวร เทพกุล ผู้ชมหนังตะลุง ในงานแก่นบน อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา กล่าวว่า

เด็กสมัยนี้ที่มาแลหน้าก็จะมีเด็กเอี้ยดๆ²⁰ ที่มากับ พ่อ แม่ ส่วนวัยรุ่นก็มีเหมือนกันแต่ไม่ได้ตั้งใจมาดู มาเวียนๆ รถสั๊กแป้นแล้วก็กลับ และอาจจะมียางกลุ่มที่รถดูสั๊กพักแต่ถ้าเห็นว่าหนังกำลังด่าก็จะพากันกลับเด็กไม่ชอบหนังที่ชอบด่าคน เด็กวัยรุ่นมันมาง่ายกลับง่ายและมักจะนั่งแลหน้าบนรถเครื่อง ถ้าหนังเล่นหยาบเด็กไม่แล สิ่งที่จะทำให้คนรุ่นใหม่หันมาแลหนังนอกจากคณะหนังแล้ว ก็ยังขึ้นกับเด็กแต่ละคนเหมือนกัน คงไม่อาจพูดได้ว่าเด็กทั้งหมดไม่ดูหนัง บางคนก็อาจชอบ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วถ้าเป็นหนังที่หลอก เด็กก็จะชอบดูกันทั้งนั้น (ถาวร เทพกุล, สัมภาษณ์)

2.2 การประสานกันระหว่างหนังตะลุงแนวอนุรักษ์และหนังตะลุงแนวปรับประยุกต์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นที่มีความชื่นชอบหนังตะลุงอย่างหลากหลาย เนื่องจากหนังตะลุงแต่ละประเภทจะมีแฟนหนังประจำอยู่

ทัศนะของศิลปิน

ทั้งนี้มีความคิดเห็นที่ตรงกันทั้งหนังแนวอนุรักษ์ อาทิ หนังจิ้น ธรรมโฆษณ์ และชูศักดิ์ ศรีขวัญ และหนังที่เล่นแนวปรับประยุกต์อย่างหนังปิยะศักดิ์ ที่เห็นด้วยกับการมีหนังตะลุง 2 แบบ โดยมีความคิดเห็นจากนายหนังกลุ่มดังกล่าวดังนี้

หนังจิ้น ธรรมโฆษณ์ กล่าวว่า

กลุ่มผู้ชมที่จะชมหนังตะลุงของผมก็คือกลุ่มคนแก่ เด็กไม่ค่อยดู เด็กจะดูหนังสมัยใหม่อย่างหนังอาจารย์ณรงค์ จะให้ผมไปเล่นเหมือนหนังอาจารย์ณรงค์ ผมก็เล่นไม่ถนัด และการจะให้หนังอาจารย์ณรงค์ มาเล่นแนวผมก็คงไม่ได้เหมือนกัน แต่ละคณะก็มีเอกลักษณ์การเล่นของตัวเอง แต่ก็ถือว่า เป็นหนังที่ดีเหมือนกันทั้งนั้น (จิ้น ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ ปิยะศักดิ์ เสรีศิลป์ ศิลปินตะลุงรุ่นใหม่ กล่าวว่า

หนังตะลุงในสังคมภาคใต้อาจจะมี 2 รูปแบบ กล่าวคือหนังตะลุงแบบอนุรักษ์ และหนังตะลุงสมัยใหม่ เพื่อเป็นตัวเลือกให้แก่ระดับผู้ชมที่หลากหลาย และเพื่อสนองความถนัดและความชอบของศิลปินที่ต้องการจะแสดงความสามารถตามเอกลักษณ์ของตัวเอง ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้หนังตะลุงสูญหายไปจากสังคม โดยที่หนังตะลุงสมัยใหม่อาจจะเหมาะกับวัยรุ่น เพราะมีลีลาการนำเสนอที่ตรงกับกลุ่มนี้ และหนังแนวอนุรักษ์

²⁰ เอี้ยด คือ เล็ก

อาจจะเหมาะกับผู้ชมรุ่นอาวุโสหรือผู้ชมวัยรุ่นบางกลุ่มที่ต้องการดูหนังตะลุงในรูปแบบดั้งเดิม แต่ผมจะถนัดแบบปรับเปลี่ยนมากกว่า (ปิยะศักดิ์ นวลจริง, สัมภาษณ์)

หากพิจารณาจากทัศนะของกลุ่มตัวอย่างนายหนังแนวอนุรักษ์และแนวสมัยใหม่ ที่ต่างก็มีเจตนารมณ์เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน เพียงแต่ใช้วิธีการในการสืบทอดแตกต่างกันไป โดยที่หนังแนวอนุรักษ์ก็ยึดในรูปแบบดั้งเดิม ส่วนหนังสมัยใหม่ก็ยึดรูปแบบปรับเปลี่ยนประยุกต์ในการนำเสนอ

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ป้าเสริม พิจิตรบรรจง กล่าวว่า

ถ้ามองเด็กสมัยใหม่กับหนังตะลุงมันคนละทาง เด็กไม่ค่อยแลในอนาคตก็คงหมด แต่ถ้าหากหนังตะลุงจะปรับตัวเองเช่นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีหรือบทกลกแล้วสามารถทำให้นั่งอยู่ต่อไปได้ ก็เป็นเรื่องที่ดี ถึงแม้เราไม่ชอบก็ไม่ใช่ไร เพราะทำแบบทุกวันนี้เด็กๆ ชอบ ถ้าให้เป็นแบบดั้งเดิมเด็กไม่ชอบ สังเกตจากสิ่งที่เด็กชอบดูในโทรทัศน์ไม่เหมือนกับแต่ก่อนเลย แต่เด็กมันชอบแบบนั้น เราก็ไม่รู้จะว่าอย่างไรได้ (เสริม พิจิตรบรรจง, สัมภาษณ์)

ลุงสอง แก้วชนะ กล่าวว่า

ส่วนลักษณะการปรับตัวของหนังตะลุงที่มีการเพิ่มดนตรีสากลเข้าไปก็ไม่ถือว่ามียผลเสียอะไร เพราะดนตรีไม่ให้โทษใคร เราชอบหรือไม่ชอบก็แล้วแต่เรา หนังที่ปรับก็เพื่อให้ทันยุค ทันสมัย ให้เด็กได้แล แต่สำหรับลุงดูได้เฉินๆ ไม่ชอบมาก แต่เราเองก็ต้องปรับตัวให้ได้ เหมือนเขาว่า เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม หรือน้ำเชี่ยวอย่าเอาเรือขวาง การที่ผู้ใหญ่บางคนยึดแบบเก่าไม่ปล่อยชะบ้างแสดงว่าไม่คิดถึงหัวอกของเด็กสมัยใหม่ ลุงไม่ทำอย่างนั้น (สอง แก้วชนะ, สัมภาษณ์)

ผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างข้างต้นยังยอมรับกับการมีหนังตะลุงสองแบบในระดับที่ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะแบบปรับเปลี่ยนประยุกต์ ที่เป็นสิ่งใหม่สำหรับผู้ชมอาวุโส ซึ่งด้านหนึ่งผู้ชมอาวุโสก็กระอักกระอ่วนกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของหนังตะลุง ที่ความหมายและคุณค่าของหนังตะลุงผิดเพี้ยนไปจากเดิม แต่อีกด้านหนึ่งนั้นเพื่อให้หนังตะลุงยังคงอยู่ในสังคมต่อไปได้ ผู้อาวุโสก็ยอมให้หนังตะลุงมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพการณ์ของผู้ชมสมัยใหม่

ทัศนะของวัยรุ่น

วัยรุ่นมีความต้องการให้เกิดการปรับเปลี่ยนในส่วนของรูปแบบและเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับสมัยของผู้ชม เช่น นำเสนอเรื่องราวที่ทันยุคของวัยรุ่น เช่น เรื่องแฟชั่น และเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของวัยรุ่น เนื่องจากหนังตระกูลนี้มีข้อจำกัดในตัวเอง บางครั้งผู้ชมตีความหมายได้ยากจากสิ่งที่หนังตระกูลพยายามจะสื่อออกมา หากเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่น เช่น โทรทัศน์ ซึ่งตัวละครนั้นมีชีวิต ทำให้ไม่ยากต่อการทำความเข้าใจของผู้ชม ดังที่กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นได้แสดงทัศนะไว้ดังต่อไปนี้

อมรรัตน์ ช่วยบำรุง กล่าวว่า

จุดด้อยของหนังตระกูลนี้เป็นรูปแบบที่โบราณเกินไป แต่ตัวเองก็ชอบในส่วนที่ “เท่ง” สอดแทรกบทตลก เช่นเดียวกับรายการทางโทรทัศน์ “ระเบิดเถิดเทิง” ซึ่งเป็นรายการตลกที่คล้ายหนังตระกูลแต่คนดูมากกว่า เพราะเป็นชีวิตที่แท้จริง จะเห็นว่าเขาทำอะไร ส่วนหนังตระกูลนั้นต้องตั้งใจฟัง ถ้าไม่มีอารมณ์สนุกไปด้วยก็ไม่เกิดผลอะไร หนังตระกูลมันเป็นแค่การชักหนัง. (อมรรัตน์ ช่วยบำรุง, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมองว่าหนังตระกูลยังมีจุดด้อยกว่าสื่อมวลชนมาก โดยเฉพาะการที่ให้ผู้ชมต้องทำหน้าที่ถอดรหัสความหมายโดยอาศัยจินตนาการจากสิ่งที่นายหนังได้ถ่ายทอดสู่ผู้ชม

นอกจากนี้ สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวว่า “สิ่งที่อยากให้หนังตระกูลปรับปรุงคือ น่าจะปรับใช้เหตุการณ์ของวัยรุ่น ตามกระแสของวัยรุ่น หนังตระกูลบางเรื่องแสดงแบบมีพระธิดา ซึ่งปัจจุบันไม่น่าจะมีพระธิดาแล้ว ส่วนตัวหนังนั้นการแต่งตัวเขยๆ แกะหนังใหม่ น่าจะดี ยังไม่เห็นใครทำมาที่ เพราะเด็กอาจชอบสิ่งใหม่ๆ” (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

สมศักดิ์ อุทัยพรรณ ผู้ชมการแสดงสดหนังตระกูล ที่ วัดชะแม ต.ดีหลวง อ.สิงห์พระ จ.สงขลา กล่าวว่า “ชอบที่หนังเล่นตลกๆ เพราะจะได้มุขตลกจากหนัง ได้หัวเราะถึงแม้บางครั้งมุขตลกนั้นเคยฟังแล้วจากหนังอื่นๆ แต่ก็ยังฟังได้ ส่วนธรรมะหรือคติสอนใจก็ฟังเหมือนกัน ผมก็นั่งฟังไปเรื่อยๆ แต่จะชอบที่ตลกมากกว่า ถ้าเล่นแบบมีธรรมะ คติสอนใจทั้งหมดคนจะไม่ดู จะกลับบ้านหมด” (สมศักดิ์ อุทัยพรรณ, สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นของสุกัญญาและสมศักดิ์ซึ่งเป็นวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มวัยรุ่นต้องการให้เกิดการปรับเปลี่ยนหนังตระกูลให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันและความต้องการของกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นการเรียกร้องให้มีหนังตระกูลแบบปรับประยุกต์ ซึ่งค่อนข้าง

จะแตกต่างกับความต้องการของผู้ชมอาวุโสบางกลุ่มที่มีความประสงค์ให้มีหนังตะลุงแบบอนุรักษ์ แต่อย่างไรก็ตามผู้ชมอาวุโสก็ค่อนข้างจะยอมรับกับข้อเรียกร้องของวัยรุ่น เนื่องจากยังมีศิลปินจำนวนไม่น้อยที่กำลังปรับเปลี่ยนหนังตะลุงให้เป็นไปตามยุคสมัยเพื่อการต่อรองกับโลกสมัยใหม่เช่นกัน ดังนั้นการมีหนังตะลุงทั้งแบบปรับประยุกต์และแบบอนุรักษ์ในสังคมก็สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ชมได้ทุกวัย ทั้งนี้เพื่อให้หนังตะลุงแบบอนุรักษ์นั้นมีไว้สำหรับกลุ่มผู้ชมอาวุโสและเพื่อการเป็นแบบอย่างให้ผู้ชมวัยรุ่นที่มีความสนใจรูปแบบดั้งเดิมของหนังตะลุงได้ศึกษาเรียนรู้ ว่ารูปแบบที่ถูกต้องของหนังตะลุงเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามลักษณะบันไดปลาโจนทางศิลปะที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ซึ่งว่าด้วยแนวคิดและทฤษฎี

3. แนวทางการส่งเสริมด้านช่องทาง/ สื่อ (Channel)

การสรรหาช่องทางให้วัยรุ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วม คลุกคลีกับหนังตะลุง และสร้างความผูกพันระหว่างหนังตะลุงกับกลุ่มวัยรุ่นให้มากขึ้นนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเปิดโอกาสให้กับคนรุ่นใหม่ได้แสดงออกในเวทีของหนังตะลุง การจัดหลักสูตรท้องถิ่น การเผยแพร่หนังตะลุงผ่านสื่อมวลชน เพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหนังตะลุง จัดสรรเวลาที่เหมาะสมในการแสดงหนังตะลุงเพื่อให้กลุ่มวัยรุ่นมีโอกาสได้ชมหนังตะลุงด้วย และการจัดสรรหนังตะลุงให้กับผู้ชมหลายวัย หลายแบบตามทัศนคติของแต่ละกลุ่มต่อไปนี้

3.1 การเปิดโอกาสให้ศิลปินรุ่นใหม่ได้แสดงออก การที่มีคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจสื่อเก่าอย่างสื่อหนังตะลุง ถือว่าเป็นเรื่องน่าชื่นชมและน่ายกย่องมาก แต่ถ้าหากกลุ่มคนรุ่นใหม่ดังกล่าวไม่ได้แสดงออกถึงความสามารถที่ตนเองมีอยู่สู่สายตาผู้ชมบ้าง ก็อาจเกิดการหมดกำลังใจได้ และอีกประการหนึ่งศิลปินที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็มีผลต่อการดึงดูดผู้ชมวัยรุ่นได้ระดับหนึ่งเช่นกัน โดยมีการแสดงความคิดเห็นดังต่อไปนี้

ทัศนะของศิลปิน

การเปิดโอกาสให้หนังรุ่นใหม่ได้แสดงออกเพื่อการสืบทอดหนังตะลุง โดยให้กลุ่มนายหนังอาวุโสหรือกลุ่มหนังที่มีชื่อเสียงเปิดโอกาสให้กับหนังรุ่นใหม่ เพราะหนังรุ่นใหม่บางคนสามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นได้ดีกว่าหนังรุ่นเก่า ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีการปฏิบัติอยู่บ้าง จากนโยบายหนึ่งของการจัดตั้งสมาพันธ์หนังตะลุง จังหวัดสงขลา โดยที่นางนครินทร์ ขาทอง ประธานสมาพันธ์หนังตะลุงสงขลา (2548) และนายหนังที่นิยมแสดงหนังตะลุงแนวผสมผสานกล่าวว่า

“ศิลปินรุ่นเก่าควรเปิดโอกาสให้หนังรุ่นใหม่ได้เข้าสู่เวทีการแสดงบ้าง เพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างความมั่นใจในฝีมือของตัวเอง ดังนั้นศิลปินรุ่นก่อนและผู้ชมไม่ควรมองข้ามความสามารถของศิลปินรุ่นใหม่” (นครินทร์ ขาทอง, สัมภาษณ์)

จากทัศนะของนายหนังรุ่นเก่าซึ่งได้รวมกลุ่มกันขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี การเพิ่มอำนาจการต่อรอง และความเสียสละ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กับหนังรุ่นใหม่ได้นำเสนอผลงาน โดยมองว่า หนังรุ่นใหม่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากหนังรุ่นเก่าจึงจะสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้ชมได้

ทัศนะของนักวิชาการ

ในส่วนของนักวิชาการด้านสื่อพื้นบ้านเสนอว่าการสรรหาช่องทางให้หนังตะลุงได้มีโอกาสเผยแพร่และเข้าถึงกลุ่มผู้ชมมากขึ้นได้แก่การเปิดเวทีการแข่งขันหนังตะลุง ดังที่ พิชยา บุษรารัตน์ กล่าวว่า

พยายามสร้างช่องทางใหม่ๆ ในการปลูกฝังเยาวชนและวัยรุ่นให้รักในสื่อพื้นบ้าน โดยการสร้างเวทีประกวดหนังตะลุงสำหรับคนรุ่นใหม่ เพื่อดึงความสนใจของวัยรุ่นและผู้ปกครองด้วย เช่น การประกวดทำให้ได้รับรางวัลสามารถเป็นแรงผลักดันให้ผู้แข่งขันมีกำลังใจอยากจะทำผลงาน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสนุกกับกิจกรรมที่ทำ สามารถลดการไปทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ไม่เหมาะสมได้บ้าง ซึ่งน่าจะจัดให้เป็นลักษณะเช่นเดียวกับการจัดเวทีลูกทุ่งไทย ที่เปิดโอกาสให้กับนักร้องรุ่นเยาว์ได้เข้าไปสู่เวทีดังกล่าว (พิชยา บุษรารัตน์, สัมภาษณ์)

3.2 การเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่หนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น การสรรหาช่องทางใหม่ในการนำเสนอหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น สามารถสร้างโอกาสในการชมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นให้มีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการลดข้อจำกัดเรื่องสถานที่ เวลาในการแสดงหนังตะลุงรวมถึงการประกาศประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุง ดังที่กลุ่มตัวอย่างได้แสดงทัศนะไว้ดังนี้

ทัศนะของนักวิชาการ

ดังที่ ประเสริฐ รักษ์วงศ์ ได้เสนอไว้ว่า

กลวิธีในการสร้างกลุ่มคนดูซึ่งเคยมีทำในจังหวัดยะลา คือจะมีชมรมคนดูหนัง ซึ่งมีการจำหน่ายคูปองดูหนัง ราคา 99 บาท พร้อมกันนี้ก็ขอการสนับสนุนจากบริษัทห้างร้านต่างๆ ด้วย รายได้ที่เหลือจากการจ่ายค่าแสดง นำไปเป็นค่าใช้จ่ายอาหารกลางวันให้เด็กๆ โดยจะมีกำหนดการเล่นหนังตะลุงให้ทราบ แต่เป็นการดูในโรงหนัง (คล้ายโรงภาพยนตร์) ไม่ได้ดูที่ลานโล่งๆ เหมือนหนังตะลุงทั่วไป (ประเสริฐ รักษ์วงศ์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีทัศนะจากนักวิชาการที่เสนอแนะให้หนังตะลุงแสดงเร็วขึ้น และแสดงพร้อมกับการแสดงอื่นๆ เพื่อจะได้ทำให้ผู้ชมได้มีโอกาสดูหนังตะลุงด้วย ไม่ต้องรอจนดึก

เพราะเด็กแล้วคนกลับบ้านกันหมด วิทยุ จิตต์ธรรม (2528) กล่าวว่า “ถ้าเป็นการเล่นในงานวัด ควรให้หนังได้เล่นแต่หัวค่ำ เริ่มเล่นพร้อมกัน บุคคลทุกฝ่ายจะได้ดู แล้วเลิกพร้อมๆ กัน”

ทัศนคติของวัยรุ่น

การจัดหนังตะลุงให้กับกลุ่มวัยรุ่นได้สัมผัสและเข้าถึงได้ง่ายนั้น เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่หลายฝ่ายต้องร่วมกันพิจารณา และควรให้ความสำคัญด้วยเนื่องจากผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นหลายคนไม่สามารถเข้าถึงหนังตะลุงได้ จึงเกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับหนังตะลุง คือไม่มีหนังตะลุงให้ดู จึงทำให้กลุ่มดังกล่าวเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงไป โดยที่อมรรัตน์ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นในสถานศึกษา กล่าวว่า

หนังตะลุงมักเข้าไม่ถึง ไม่ค่อยมีแสดงเหมือนคอนเสิร์ต หนังตะลุงนั้นนานๆ ครั้งถึงจะเข้ามา นอกจากจะไปรับมาจริงๆ ถ้าหนังตะลุงเข้าแสดงโอกาสอำนวยก็จะไปดู หนังตะลุงหาดูได้ยาก จะมีเฉพาะช่วงงานวัฒนธรรมหรือวันสำคัญ ถึงจะดูได้ เช่น วันแม่แห่งชาติอย่างปีที่แล้วมีแสดงที่มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลาหนังอาจารย์ณรงค์ตัวเองก็ไปดูกันกับเพื่อนๆ (อมรรัตน์ ช่วยบำรุง, สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้แนวทางการส่งเสริมสื่อจึงควรจัดสรรโอกาสที่เหมาะสมสำหรับการดึงดูดวัยรุ่นให้เข้าชมหนังตะลุง ถ้าหากเป็นไปได้ควรเลือกวันเวลาที่เหมาะสม เช่น เป็นวันหยุดของกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากว่าจะได้มีเวลาอย่างเต็มที่ในการชมหนังตะลุงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาหรือบางกลุ่มที่ออกไปทำงานแล้ว โดยมีกลุ่มวัยรุ่นตัวแทนนักศึกษา และกลุ่มที่ทำงานแล้วให้ความคิดเห็นไว้ว่า

เด็กในมหาวิทยาลัยทักษิณสงขลาจะอ่านหนังสือกันมาก ทำรายงาน ต้องอ่านหนังสือ ดูทีวียังไม่มีเวลาเลย บางครั้งออกกำลังกายก็ไม่ได้ ออกตอนเย็นเลิกเรียนมันลัดตัวมากเกินไป ต้องซักผ้า ออกไปหาของกิน กลับมาดูเนื้อหา ทบทวน น้อยแล้วก็นอน ตอนเช้าก็ต้องตื่น แต่ถ้าเป็นวันหยุดอยู่อย่างสบายใจ จะเต็มที่เลย ไม่ต้องกังวล ถ้าไม่มีรายงานมากก็จะได้ไปดู (สุกัญญา เกลี้ยงสะอาด, สัมภาษณ์)

ซึ่งมีคำตอบที่คล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ออกไปทำงานดังนี้

“ถ้ามีหนังตะลุงที่ตรงกับวันหยุดก็จะดีเพราะไม่ต้องอดนอนเวลาไปทำงานและจะได้ดูตลอดจนรุ่ง ถ้าตรงกับวันทำงานต้องนอนเก็บแรงก่อนถึงจะมาดูได้ไม่ทันเสีย” (สมศักดิ์ อุทัยพรรณ, สัมภาษณ์)

และจากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับความนิยมหนังสือของวัยรุ่นนั้น พบว่า การจัดหนังสือให้ผู้ชมได้เข้าไปสัมผัสได้ง่ายขึ้นนั้นสามารถดึงดูดผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้มาก จะลดข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องการเดินทาง และผู้ชมมีความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการนั่งชมหนังสือ เช่น จากเวทีการแสดงสดหนังสือของอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา วันที่ 16 มกราคม 2549 มีนักศึกษาให้ความสนใจหนังสือเป็นจำนวนมาก ประมาณ 200 คน โดยที่มีกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นให้ความสนใจในการชมมาก มักนั่งชมกันเป็นกลุ่มๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นซึ่งเป็นนักศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาคใต้ อาทิ สลินดา หวังเจริญ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ ให้เหตุผลกับการเข้ามาชมหนังสือว่า

การจัดแสดงหนังสือในสถานศึกษาจะได้รับความสนใจจากนักศึกษา มาก เนื่องจากสามารถลดความกังวลเรื่องความปลอดภัย ได้มากกว่า สถานที่สาธารณะหรือสถานที่อื่นๆ ที่เราไม่คุ้นเคย และประกอบกับเป็น ช่วงวันสำคัญของสถาบัน ไม่มีการเรียนการสอน ตัวเองกับเพื่อนๆ จึงเข้ามาร่วมชมการแสดง (สลินดา หวังเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การเพิ่มช่องทางในการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหนังสือให้กับกลุ่มวัยรุ่น โดยการประกาศและประชาสัมพันธ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นายหน้า สถาบันการศึกษา มีส่วนผลักดันให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้ชมได้ทราบวัน เวลาและสถานที่ที่จะมีการแสดงหนังสือเพื่อจะได้ติดตามไปชมได้ทันซึ่งได้นับว่าการประกาศ และประชาสัมพันธ์เป็นช่องทางที่สำคัญในการดึงดูดให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมกับหนังสือ ดังที่

สมศักดิ์ อุทัยพรรณ เป็นกลุ่มผู้ชมที่ยังยึดเหนี่ยวกับหนังสือ ได้ติดตามชมการแสดงสดหนังสือ ที่ วัดชะแม ต. ดินหลวง อ. สทิงพระ จ.สงขลา กล่าวว่า “เวลาผมขับรถผ่าน เห็นป้ายประกาศข้างถนน ก็มักจะอ่านบ่อยๆ ว่าเป็นงานอะไร มีจัดเมื่อไร และมีหนังสือแสดงหรือไม่ แล้วก็จะจำไว้แล้วมาบอกเพื่อนๆ ต่อไป” (สมศักดิ์ อุทัยพรรณ, สัมภาษณ์)

3.3 การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเป็นการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับหนังสือให้กับกลุ่มวัยรุ่นได้อีกทางหนึ่งที่น่าสนใจมากกว่าการขอให้วัยรุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยตัวเอง ซึ่งอาจจะเห็นผลเข้าไปสำหรับการทำงานด้านวัฒนธรรมกับกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบัน ดังที่นักวิชาการที่เป็นนายหน้าด้วยอย่าง ประเสริฐ รักษ์วงศ์ กล่าวว่า

ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเยาวชนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคนดู โดยมีหลักการว่า เรียนให้รู้ ดูให้เป็นและเห็นคุณค่ามัน ผู้จัดทำหลักสูตรควรพิจารณาตัวเด็กก่อนเป็นสำคัญว่ามีทักษะกับการเรียนรู้เรื่อง

หนังสือเล่มนี้น้อยแค่นั้นซึ่งวัยที่แตกต่างกันจะมีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน ดังนั้นผู้จัดทำหลักสูตรควรมีความเข้าใจในลักษณะของเด็ก ด้วยการทำความเข้าใจในเรื่องของเทคนิคการเขียนหนังสือเด็ก หุ่นเชิดมือ หนังสือเกี่ยวกับการเชิด นอกจากนี้ควรสร้างให้เด็กรู้จักกับหนังสือประเภทที่ได้อยู่ใกล้ตัวก่อน แล้วค่อยขยายไปสู่ระดับที่ไกลตัวออกไป เช่น หนังสือ (ภาคกลาง) วาโยกุลิต (มาเลเชีย) สเบก (ชวา) (ประเสริฐ รักช่วงศ์, สัมภาษณ์)

3.4 การผสมผสานสื่อหนังสือกับสื่อมวลชนหรือสื่อสมัยใหม่ นอกจากการประกาศและประชาสัมพันธ์จากป้ายประกาศแล้วนั้น การนำหนังสือมาผสมผสานกับสื่อโทรทัศน์ก็เป็นช่องทางที่จะเพิ่มจำนวนผู้ชมได้ดีไม่น้อยทีเดียว เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้ชมให้ความสนใจมาก ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการโฆษณาหรือการถ่ายทอด

ทัศนะของนักวิชาการ

ทัศนะของนักวิชาการเห็นว่าควรเผยแพร่หนังสือผ่านสื่อประเภทอื่นที่วัยรุ่นให้ความสนใจ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เนื่องจากวัยรุ่นให้ความสนใจกับเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ๆ มาก ประกอบกับเทคโนโลยีดังกล่าวมีรูปแบบที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจจากกลุ่มวัยรุ่นได้ ดังที่ จรูญ หยุดทอง นักวิชาการแนวอนุรักษ์ กล่าวว่า “นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ผสมผสานในการนำเสนอการแสดง เช่น การสนับสนุนโปรแกรมเมอร์ที่ความสามารถทางด้านคอมพิวเตอร์ในการสร้างตัวหนังสือแนว Animation เพื่อให้สามารถดึงดูดวัยรุ่นเข้ามาชมได้มากขึ้น” (จรูญ หยุดทอง, สัมภาษณ์)

การที่นักวิชาการแนวอนุรักษ์ให้ความสำคัญกับสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต เนื่องจากว่าสื่อดังกล่าวเป็นที่นิยมของกลุ่มวัยรุ่น สามารถตกแต่งรูปแบบให้น่าสนใจได้ และนอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สามารถเก็บข้อมูลได้เยอะ และมีความคงทนมากกว่าสื่อแบบเก่าที่เคยทำมา เช่น หนังสือ หรือเทปบันทึก

ทัศนะของวัยรุ่น

ความคิดเห็นของ อมรรัตน์ ช่วยบำรุง นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา กล่าวว่า “ควรต่อยอดความเป็นหนังสือ ให้เข้าไปในส่วนลึกของหัวใจ โดยการโฆษณาให้มากขึ้นทางโทรทัศน์ ให้สื่อโฆษณาเหมือนผลิตภัณฑ์อื่นๆ และให้มีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ เพราะมีคนดูโทรทัศน์มากเอาของดั้งเดิมมาประยุกต์ให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของโลกก็น่าจะดีขึ้น” (อมรรัตน์ ช่วยบำรุง, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาของผู้วิจัยโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า วัยรุ่นจะนิยมดูโทรทัศน์หลังจากเสร็จภารกิจจากการเรียนแล้ว ดังนั้น การนำเสนอหนังตะลุงผ่านสื่อมวลชนโดยการถ่ายทอดสด หรือการสดแทรกในช่องโฆษณา ดังที่กลุ่มวัยรุ่นบางคนเสนอมาก็เป็นทางเลือกที่น่าสนับสนุนสำหรับความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนับสนุนด้วยเช่นกันจึงจะสามารถทำได้ตามแนวทางของวัยรุ่น

ปัจจัยภายนอกตัวสื่อ

1. การปลูกฝังจิตสำนึกของคนในสังคมให้รู้คุณค่า และหวงแหนสื่อพื้นบ้าน

หนังตะลุง

ทัศนะของศิลปิน

นครินทร์ ขาทอง นายหนังที่แสดงแนวผสมผสานและเป็นนักวิชาการด้วยกล่าวว่า

“ควรสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชาติทุกฝ่ายให้หันมาใส่ใจและให้ความสำคัญกับสื่อพื้นบ้านและงานวัฒนธรรม ไม่ควรคิดว่าอะไรไม่ใช่ เพราะการสืบทอดวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องของคนๆ เดียวเป็นเรื่องระดับชาติ หน่วยงานที่พอมีงบประมาณที่สามารถนำมาช่วยเหลือได้ก็น่าจะร่วมมือกัน” (นครินทร์ ขาทอง, สัมภาษณ์)

ทัศนะของนักวิชาการ

กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการส่งเสริมหนังตะลุงว่าควรสร้างความตระหนักจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลใกล้ชิดตัวของวัยรุ่น เช่น พ่อ แม่ ดังที่ จรูญ หยุทองกล่าวว่า

“ผู้นำครอบครัว อาทิ พ่อ แม่ ควรสร้างความคุ้นเคยเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านให้กับสมาชิกในครอบครัว เพราะหากพ่อ แม่มีความสนใจ มีความคุ้นเคย และได้ให้ความสำคัญกับสื่อพื้นบ้านสมาชิกในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ลูกๆ ก็น่าจะมีโอกาสได้ซึมซับไปบ้าง” (จรูญ หยุทอง, สัมภาษณ์)

ทัศนะของผู้ชมอาวุโส

ผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมองว่า ควรให้มีการสนับสนุนจากภาคเอกชน ต่อการทำงานด้านวัฒนธรรมให้มากขึ้น กล่าวคือ ต้องสร้างความตระหนักในเรื่องคุณค่าของวัฒนธรรมมากกว่าด้านธุรกิจ เช่น กลุ่มผู้รับเหมาในงานต่างๆ ที่มีการรับหนังตะลุง มโนราห์มาแสดงแล้วมักจัดให้เป็นเสมือนไม้ประดับของงาน ให้ได้ชื่อว่าการแสดงครบทุกประเภท อาทิ ในงานกาชาดของจังหวัดตรัง วันที่ 4-15 ธันวาคม 2548 ที่มีการแสดงของหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงอย่าง

หนังสืออาจารย์ณรงค์ตะลุงบัณฑิต แต่มีปัญหาเรื่องการจัดสถานที่การแสดงที่ไม่เหมาะสม โดยให้หนังสือไปอยู่ในบริเวณที่ผู้คนเข้าไปได้ยาก อยู่หลังสุดของงานและไม่มีพื้นที่สำหรับผู้ชมซึ่งการจัดการดังกล่าวสำหรับกรณีนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้รับเหมาเป็นสำคัญ ดังที่ พริบ ชำนาญยุทธ ผู้ชมอาวุโส กล่าวว่า

“ถ้าหากผู้รับเหมาสำหรับการจัดงานมีความตระหนัก และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม คิดร่วมมือกันน่าจะทำให้งานส่งเสริมและพัฒนาสื่อพื้นบ้านเป็นไปในแนวทางที่ดีกว่านี้” (พริบ ชำนาญยุทธ, สัมภาษณ์)

2. สื่อพื้นบ้านควรทำงานร่วมกันกับสถาบันต่างๆ เช่น สถานศึกษา เพื่อการสร้างเครือข่าย และการสร้างโอกาสให้กับคนรุ่นใหม่ในสถานศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้หนังสือผ่านหลักสูตรของสถานศึกษา รวมตลอดทั้งสถาบันครอบครัว

ทัศนะของศิลปิน

หนังนครินทร์ ชาทอง เสนอแนะว่า “ควรดึงโรงเรียนต่างๆ ที่มีความพร้อมด้านสื่อพื้นบ้านมาเข้าร่วมการประชุมสัมมนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีความตระหนักร่วมกันมากขึ้น ไม่เฉพาะการสร้างคนรุ่นใหม่ แต่บุคลากร ครู อาจารย์ก็ควรปลูกฝังด้วยเพราะครูก็ถือว่ามีความสำคัญต่อการนำทางให้กับคนรุ่นใหม่มาก” (นครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์)

ทัศนะของวัยรุ่น

สถานศึกษาที่มีนโยบายสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรม ก็จะมีผลต่อการส่งเสริมให้กลุ่มวัยรุ่นได้มีโอกาสเลือกและสัมผัสกับหนังสือมากขึ้นเนื่องจากวัยรุ่นจะอยู่กับสถาบันการศึกษามากกว่าสถาบันครอบครัว ดังนั้น สถานศึกษาจะเป็นตัวกลางที่สำคัญในการเชื่อมประสานระหว่างหนังสือกับกลุ่มวัยรุ่น เช่น การส่งเสริมให้นักศึกษาดำเนินชมหนังสือ ดังที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา มีการจัดตั้งชมรมหนังสือ นักศึกษาก็ให้ความสนใจ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้ว นักศึกษาส่วนใหญ่ของ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา จะเป็นเด็กได้ที่มีความนิยมหนังสือสูง เช่น จากนครศรีธรรมราช (สลิ ندا หวังเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้บุคคลในครอบครัวและคนรอบข้าง เช่น เพื่อน มีส่วนช่วยกระตุ้น และผลักดันให้วัยรุ่นได้มีโอกาสสัมผัสกับหนังสือได้ เพราะได้มีการคลุกคลีและมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว หากพ่อ แม่ ได้รับสื่ออะไรวัยรุ่นบางกลุ่มอาจเลียนแบบพ่อ แม่ได้ เช่น การดูโทรทัศน์ การฟังเพลง ดังที่อมรรัตน์ ช่วยบำรุง กล่าวว่า “แนวทางที่จะดึงให้ผู้ชมวัยรุ่นเข้าไปชมการแสดงน่าจะเป็นสถาบันครอบครัว เพราะสามารถอบรมสั่งสอนว่าอะไรเป็นอะไร ครอบครัวได้กระตุ้นแนะนำ อย่างที่บ้าน พ่อ แม่ฟังเพลง ลูกฟัง ตัวเองก็ชอบเพลงลูกฟังไปด้วยในปัจจุบัน พ่อ แม่ดูอะไร ก็ดูด้วย” (อมรรัตน์ ช่วยบำรุง, สัมภาษณ์)

3. ควรผลักดันให้เรื่องศิลปวัฒนธรรมกลายเป็นเรื่องระดับชาติ ที่มีความสำคัญ และมีการกำหนดนโยบายอย่างเด่นชัดจากภาครัฐ จะได้เป็นกลไกหนึ่งที่จะสามารถผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างจริงจังขึ้นได้

ทัศนะของศิลปิน

หนึ่งอาจารย์ณรงค์ นายหนังที่แสดงแนวสมัยใหม่มีความคิดเห็นว่า

หน่วยงานระดับสูงๆ ควรเป็นผู้กำหนดนโยบายที่เด่นชัดและตั้งใจทำ ควรมีความตระหนักกับเรื่องศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนั้นสถานศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล และวัด ก็ควรเข้าร่วมด้วย เพื่อให้ทุกระดับเกิดความร่วมมือและเห็นความสำคัญ เช่น การจัดงานผสมผสานสื่อพื้นบ้านของภาคต่างๆ ให้ภาษามันสื่อกันเพื่อเกิดความหลากหลายของผู้ชม (ณรงค์ จันทรพุ่ม, สัมภาษณ์)

ทัศนะของนักวิชาการ

นักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันงานวัฒนธรรมภาคใต้ อย่างเช่น รจนา ศรีไธ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา กล่าวว่า

การจัดทำโครงการด้านวัฒนธรรมควรมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐควรมีความหนักแน่น และสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดกับกลุ่มผู้ดำเนินการด้านวัฒนธรรมให้ชัดเจน ในกรณีที่มีการทำงานร่วมกันกลุ่มต่างๆ เช่น หน่วยงานของรัฐทำงานกับกลุ่มภูมิปัญญาหรือกลุ่มคนทั่วไป เพราะจะทำให้ผู้ดำเนินโครงการ และผู้ร่วมโครงการเกิดกำลังใจและมีความมั่นใจที่จะช่วยกันทำงานด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจังได้ (รจนา ศรีไธ, สัมภาษณ์)

ซึ่งจากทัศนะของนักวิชาการคนดังกล่าว เห็นความสำคัญของงานวัฒนธรรมที่ต้องมีความต่อเนื่องเพราะความต่อเนื่องนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความยั่งยืนของสื่อพื้นบ้าน

สรุปแนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ต้องการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากทัศนะของบุคคลกลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มศิลปิน กลุ่มผู้ชมอาวุโส และกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น ประกอบกับวิธีการสังเกตการแสดงสดหนังตะลุง เพื่อแสวงหาแนวทางต่างๆ ที่มีความเหมาะสมสำหรับการส่งเสริมหนังตะลุง

สู่กลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ดังนั้นผู้วิจัยใคร่สรุปแนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับผู้ชมวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ดังต่อไปนี้

1. แนวทางสำหรับกลุ่มศิลปินที่ต้องลดอคติระหว่างกลุ่มศิลปินกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น

ในการลดอคติของศิลปินต่อกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้น สาเหตุประการหนึ่งเนื่องจากว่าศิลปินบางกลุ่มไม่ยอมรับว่ามีวัยรุ่นส่วนหนึ่งที่มีความชื่นชอบและเฝ้าติดตามชมการแสดงหนังตะลุงอยู่ ไม่ว่าจะในรูปแบบการแสดงสดหรือแสดงผ่านสื่อ แต่กลุ่มศิลปินมักจะสร้างภาพสรุปเหมารวม (Stereotype) ว่ากลุ่มวัยรุ่นไม่มีความสนใจในสิ่งเก่าล้าสมัยอย่างเช่นหนังตะลุง และมักมีความคิดว่าวัยรุ่นเมินเฉยต่อหนังตะลุง ไม่มีความห่วงใยในหนังตะลุงดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงทำให้ศิลปินบางกลุ่มไม่นิยมที่จะถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับวัยรุ่นผ่านสื่อหนังตะลุง หรือไม่ยอมปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ชมวัยรุ่น ซึ่งเหล่านี้เป็นการตัดกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นออกไปจากเวทีหนังตะลุงที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้วัยรุ่นเริ่มรู้สึกว่าไม่มีส่วนร่วมในฐานะผู้ชมในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมดังกล่าว จึงทำให้วัยรุ่นเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง เนื่องจากไม่ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่กำลังแสวงหาและมีแนวโน้มจะสรรหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า

นอกจากนี้แล้วในกลุ่มศิลปินนั้นก็จำเป็นต้องลดอคติระหว่างกันเองด้วยเช่นกัน เพราะตามปกติแล้วศิลปินก็มักจะมีสองฝ่ายคือฝ่ายอนุรักษ์และฝ่ายปรับประยุกต์ เป็นไปตามคุณสมบัติของวัฒนธรรมที่มีลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ วัฒนธรรมมีคุณลักษณะสองด้าน โดยที่ด้านหนึ่งนั้นทำหน้าที่ "อนุรักษ์" เพื่อรักษาต้นแบบดั้งเดิมให้คนรุ่นหลังได้รู้ารูปแบบที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร เช่น รูปแบบการแสดงหนังตะลุงของหนังฉิ้น ธรรมเนียมที่ยังยึดรูปแบบการแสดงแบบอนุรักษ์ดั้งเดิม ที่ยังคงเครื่องดนตรีเครื่องห้า แสดงแนวจักรๆ วงศ์ๆ ที่ให้ผู้ชมอาศัยจินตนาการจากเรื่องที่น่าเสนออยู่เสมอ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งนั้นวัฒนธรรมก็ทำหน้าที่ใน "การปรับประยุกต์" เพื่อการอยู่รอดซึ่งอาจจะมีรูปแบบที่ผิดเพี้ยนไปจากของเดิมบ้าง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การปรับประยุกต์การแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ที่เน้นด้านความบันเทิงมากขึ้น

ดังนั้น ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมภาคใต้การทำหน้าที่ของศิลปินหนังตะลุงในปัจจุบันก็ควรมี 2 ฝ่ายเช่นเดียวกัน เพื่อการทำหน้าที่ให้เกิดความสมดุลในสังคม โดยที่หนังตะลุงที่นิยมการแสดงแนวอนุรักษ์ควรเข้าใจและยอมรับกับการนำเสนอหนังตะลุงที่มีการปรับประยุกต์ และไม่ควรดำเนินกับวิธีการตอรองของนายหนังแนวปรับประยุกต์กับโลกสมัยใหม่ ที่พยายามสรรหาวิธีการต่างๆ มานำเสนอเพื่อไม่ให้ผู้ชมหายไปจากหนังตะลุงทั้งหมดเพื่อให้หนังตะลุงอยู่รอดต่อไปได้ ในขณะเดียวกันกลุ่มหนังที่นิยมการแสดงแนวปรับ

ประยุกต์ก็พึงตระหนักถึงขอบเขตในการปรับตัว โดยไม่ควรละทิ้งซึ่งแก่นที่สำคัญอันเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าและความหมายแท้จริงของหนังตะลุง เช่น การทำพิธีกรรมไหว้ครู

หากพิจารณาถึงรูปแบบของหนังตะลุงทั้งสองแบบกับระดับความนิยมของกลุ่มวัยรุ่นแล้วนั้น จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่จะให้ความนิยมกับรูปแบบที่มีการปรับประยุกต์มากกว่าแบบอนุรักษ์ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อวัยรุ่นให้ความนิยมกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแล้วนั้น ศิลปินจะต้องทิ้งรูปแบบอื่นๆ ที่มีคุณค่าและความหมายไป แต่ประเด็นอยู่ที่ว่ารูปแบบทั้งสองของหนังตะลุงทั้งแบบอนุรักษ์และแบบปรับประยุกต์นั้นควรจะปรับประสานกันอย่างไร เพื่อให้วัยรุ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมการชมหนังตะลุงได้ ดังนั้น การลดอคติของศิลปินที่มีต่อวัยรุ่นลงอาจจะทำให้สามารถดึงวัยรุ่นเข้ามาสัมผัสกับหนังตะลุงได้ โดยที่ศิลปินเองก็อาจจะวางใจต่อการสืบทอดวัฒนธรรมหนังตะลุงได้โดยผ่านกลุ่มคนรุ่นใหม่

2. แนวทางการปรับเปลี่ยนในด้านเนื้อหาของหนังตะลุงเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น

เนื้อหาที่น่าสนใจของหนังตะลุงนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันยุคทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้สิ่งที่น่าสนใจนั้นสามารถสื่อสารกับกลุ่มวัยรุ่นได้ โดยทั้งนี้ควรยึดกลุ่มผู้รับสารเป็นที่ตั้ง (Audience - Centred) วิเคราะห์ถึงความต้องการและลักษณะของผู้รับสาร เพราะธรรมชาติของผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นนั้นพยายามที่จะแสวงหาสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ และมีนิสัยชอบการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นจึงมีความจำเป็นต่อกลุ่มผู้ส่งสารเพื่อการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยรุ่น เพื่อให้วัยรุ่นรู้สึกว่าการที่ถ่ายทอดมานั้นเกี่ยวข้องกับวัยรุ่น วัยรุ่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ดังเช่นการปรับตัวในการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ซึ่งเป็นนายหนังที่นิยมแสดงแนวปรับประยุกต์ ที่เลือกปรับการแสดงด้านเนื้อหา (M) ให้เหมาะกับกลุ่มวัยรุ่น เช่น การปรับด้านความบันเทิงให้มากขึ้น แต่ก็ยังคงแก่นสำคัญของหนังตะลุงไว้ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างหนึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ที่สามารถนำหลักการปรับตัวด้านเนื้อหาได้ดี เนื่องจากว่าสามารถเลือกการปรับตัวจากองค์ประกอบต่างๆ ของหนังตะลุงได้เหมาะสม เช่น การนำเนื้อหาจากสื่อต่างๆ มาปรับให้เข้ากับลักษณะเนื้อหาของหนังตะลุง เช่น แต่งเป็นบทเพลง บทกลอน หรือผ่านการสนทนาของตัวละคร นำประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของวัยรุ่นมานำเสนอ เช่น เรื่องเทคโนโลยี แฟชั่น วิถีชีวิตของวัยรุ่น ฯลฯ ที่สามารถทำให้วัยรุ่นรู้สึกได้ว่าเมื่อไปชมหนังตะลุงแล้วต้องได้รับความรู้หรือความบันเทิงเพิ่มขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือวัยรุ่นรู้สึกว่าได้รับประโยชน์จากการชมหนังตะลุง จึงเลือกที่จะไปชมหนังตะลุงที่น่าสนใจสาระบันเทิง (Edutainment) ที่ตรงกับความต้องการของตัวเองได้

สำหรับกรณีของหนังสืออาจารย์ณรงค์ถึงแม้จะมีการปรับตัวด้านต่างๆ เช่น ด้านความบันเทิงค่อนข้างมากเพื่อกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น แต่ก็ยังคงความเป็นแก่นของหนังตะลุงไว้ได้ นั่นคือคงบทไหว้ครู ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงความเชื่ออย่างหนึ่งจากหนังตะลุงที่ถ่ายทอดสู่ผู้ชม ซึ่งเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถยึดเหนี่ยวผู้ชมให้อยู่กับสื่อพื้นบ้านไว้ได้

การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของหนังตะลุงให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้นในปัจจุบันสามารถทำได้ง่ายกว่าในอดีต เพราะมีแหล่งข้อมูลมากมาย โดยเฉพาะสื่อมวลชนซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการที่จะนำมาผสมผสานกับสื่อหนังตะลุง เพราะกลุ่มวัยรุ่นนั้นให้นิยามกับสื่อมวลชนไม่น้อยทีเดียว เช่น โทรทัศน์ ถ้าหากหนังตะลุงสามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกว่าได้รับข้อมูล ข่าวสารและความบันเทิงได้ทันสมัยเทียบเท่ากับสื่อมวลชนแล้วนั้น หนังตะลุงอาจจะเป็นทางเลือกที่วัยรุ่นเรียกร้องมากกว่าสื่อมวลชนก็ได้ เนื่องจากคุณลักษณะบางประการของสื่อพื้นบ้านที่ได้ทำหน้าที่เหนือกว่าสื่อมวลชน เช่น หน้าที่ในด้านการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity) หรือหน้าที่ในการทบทวนชีวิต (Reflection of Life) ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นจากการศึกษาครั้งนี้ก็ให้เห็นคุณค่าจากการทำหน้าที่ของหนังตะลุงดังกล่าวนี้ด้วย นั่นก็ย่อมหมายความว่าหนังตะลุงบางคณะได้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่สามารถดึงดูดวัยรุ่นได้แล้วระดับหนึ่ง

3. แนวทางการขยายช่องทางการสื่อสารของหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น

เนื่องจากช่องทางการสื่อสาร (Channel) ของหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้นยังมีค่อนข้างจำกัดทำให้วัยรุ่นไม่สามารถเข้าถึงได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างช่องทางต่างๆ ทั้งการขยายช่องทางในเชิงรุก เช่น การสอนแกะหนังตะลุง การเข้าไปสอนหนังตะลุงในสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และการขยายช่องทางในเชิงรับ เช่น การปรับตัวด้านแสดงเพื่อการดึงดูดวัยรุ่นเข้ามา

จากการศึกษาถึงสภาพการณ์ของวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าจำนวนกลุ่มวัยรุ่นตัวอย่างที่ยังคงยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุงนั้น มีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง ถ้าหากยังไม่มีกระบวนการกระตุ้นกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นเกี่ยวกับหนังตะลุงแล้วนั้น คาดว่ากลุ่มที่ยังยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุงนั้น อาจจะกลายไปเป็นกลุ่มที่เริ่มห่างเหินหนังตะลุงได้ และกลุ่มที่กำลังเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงอาจจะไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับหนังตะลุงเลย

ดังนั้นการขยายช่องทางของหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่นจึงควรเลือกขยายให้ครบวงจรของกระบวนการผลิตวัฒนธรรม กล่าวคือ มีขั้นตอนของการผลิต (Production) การเผยแพร่ (Distribution) และการบริโภค (Consumption) ทั้งนี้ในการขยายช่องทางในการผลิต (Production) ของหนังตะลุงนั้น ควรทำให้กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต

วัฒนธรรมหนึ่งตระกูลให้มากขึ้น เช่น กรณีตัวอย่างการสอนการแกะหนึ่งตระกูลของหนึ่งสงดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้หรือการเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับหนึ่งตระกูลในสถานศึกษา

ส่วนการขยายช่องทางในการเผยแพร่ (Distribution) ของหนึ่งตระกูลนั้น ควรได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา เช่น การติดป้ายประกาศ การประชาสัมพันธ์ และให้กลุ่มผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นบอกต่อกันไป (Word of Mouth) โดยมุ่งไปยังกลุ่มที่มีความชื่นชอบหนึ่งตระกูลก่อน เพราะกลุ่มนี้มีต้นทุนด้านวัฒนธรรมอยู่แล้ว

สำหรับการขยายช่องทางในการบริโภค (Consumption) ของหนึ่งตระกูลคือ การขยายช่องทางการฟังหรือการชมได้ โดยการบันทึกในรูปแบบ ซีดี และวีซีดี เพื่อลดข้อจำกัดเรื่องเวลา (Time) และสถานที่ (Space) สำหรับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมชมหนึ่งตระกูลจากการแสดงสดได้ ซึ่งเป็นรูปแบบสื่อสมัยใหม่ที่ผู้ชมวัยรุ่นสามารถหาดูได้ง่าย เพราะมีกลุ่มผู้ผลิตหลายๆ ฝ่ายที่ได้ทำการบันทึกในรูปแบบนี้ในปัจจุบัน เช่น สถาบันทักษิณคดีศึกษา สงขลา แต่ทั้งนี้ช่องทางสมัยใหม่ เช่น วีซีดี ต้องไม่ใช่สื่อที่ทดแทน (Substitute) แต่ควรเป็นเพียงสื่อที่สนับสนุน (Supplement) เท่านั้นจึงจะทำให้เกิดผู้ชมหนึ่งตระกูลที่มีคุณภาพและมีศักยภาพในการสืบทอดหนึ่งตระกูลขึ้นมาได้

4. แนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาที่ควรปรับท่าทีใหม่ต่องานด้านวัฒนธรรม

สถานศึกษาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความนิยมหนึ่งตระกูลสู่กลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากว่าผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับสถานศึกษามากกว่าสถาบันอื่นๆ ดังนั้นสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้หนึ่งตระกูลเข้าสู่กลุ่มวัยรุ่นได้

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลุ่มวัยรุ่นตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ไม่ได้สัมผัสกับหนึ่งตระกูล ปัจจัยประการหนึ่งเนื่องมาจากการศึกษาด้านการศึกษา เพราะสถานศึกษาดึงวัยรุ่นบางกลุ่มออกจากภูมิลำเนาในชนบท ส่วนหนึ่งนั้นชนบททำให้วัยรุ่นได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นท้องถิ่น เช่น การได้ชมหนึ่งตระกูลเพราะเรื่องราวที่หนึ่งตระกูลนำเสนอ มักเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องของชุมชน แต่เมื่อกลุ่มวัยรุ่นย้ายเข้ามาในเมือง ด้วยเหตุผลเพื่อการศึกษา ซึ่งในเมืองนั้นไม่ค่อยมีหนึ่งตระกูลให้ดูประกอบกับวิถีชีวิตของคนในเมืองที่ไม่ค่อยจะให้ความสนใจหนึ่งตระกูล หรือเหตุผลอีกประการก็คือ การมีภารกิจจากการเรียนของวัยรุ่นจึงไม่มีเวลาชมหนึ่งตระกูล ทำให้วัยรุ่นเริ่มห่างเหินกับหนึ่งตระกูล และมองหนึ่งตระกูลเป็นของแปลก ของเขย ล้าสมัย ดังนั้นถ้าหากในสถานศึกษาไม่มีการปรับท่าทีต่องานด้านวัฒนธรรมเสียใหม่ แนวโน้มที่วัยรุ่นในสถานศึกษาจะรับเอาหนึ่งตระกูลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตคงมีความเป็นไปได้น้อย

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้วเห็นได้ว่า ด้านหนึ่งนั้นสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นห่างเหินจากหนึ่งตระกูล ดังนั้น ในอีกด้านหนึ่งสถานศึกษาควรจะแสดงบทบาทเพิ่มเพื่อให้

หนังสือเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของวัยรุ่นในสถานศึกษา เช่น การสนับสนุนให้หนังสือที่วัยรุ่นชื่นชอบเข้ามาแสดงในสถานศึกษา การส่งเสริมการจัดตั้งชมรม/สโมสรหนังสือในสถานศึกษา การเชิญเกียรติของนักเรียน/นักศึกษาที่มีผลงานทางด้านหนังสือ การจัดให้นักศึกษาไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่น

5. การสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้นำความคิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ

กลุ่มผู้นำความคิดสำหรับการเพิ่มความนิยมหนังสือสู่กลุ่มวัยรุ่นนั้นจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีหลายวัยทั้งผู้อาวุโสและกลุ่มวัยรุ่นด้วยกันเอง ซึ่งกลุ่มผู้อาวุโสที่จะเป็นกลุ่มผู้นำความคิดให้กับกลุ่มวัยรุ่นได้นั้นต้องเป็นผู้ที่เข้าใจสภาพธรรมชาติของวัยรุ่น และสามารถสื่อสารกับวัยรุ่นได้ เช่น กรณีหนังสือ ศรีทวิกุล ศิลปินอาวุโสที่เป็นผู้สอนการแกะหนังสือให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วนกลุ่มผู้นำความคิดทางด้านวัฒนธรรมอย่างหนังสือที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นนั้นค่อนข้างมีน้อยเพราะงานด้านวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่ที่วัยรุ่นทุกคนจะให้ความสนใจ เพราะจากระบบความเชื่อของวัยรุ่นที่ยังคงยึดติดกับรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งจะแตกต่างจากการพยายามแข่งขันกันเป็นผู้นำในด้านสื่อสมัยใหม่ เช่น ผู้นำด้านเทคโนโลยีต่างๆ

ดังนั้นการเสริมศักดิ์ศรีและความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้นำความคิด ก็เป็นสิ่งที่สำคัญไปไม่น้อยกว่าปัจจัยอื่นๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวได้แสดงภารกิจในด้านการสืบทอดสื่อพื้นบ้านต่อไป เนื่องจากคุณสมบัติประการหนึ่งของกลุ่มผู้นำความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นกลุ่มที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งย่อมหวงแหนและเข้าใจ “สิทธิความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม” ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมหนังสือสำหรับเด็กกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่น ในจังหวัดสงขลา” เป็นงานวิจัยที่ต้องการศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของหนังสือต่อชุมชน ความนิยมหนังสือของกลุ่มผู้ชมโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น เพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมหนังสือสำหรับเด็กกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการนำข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) มาทำการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองการสื่อสาร SMCR และแนวคิดการสืบทอดสื่อพื้นบ้านมาเป็นกรอบในการศึกษาโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มศิลปิน กลุ่มผู้ชมอาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ ดังนี้ คือ

1. สถานภาพหนังสือ และการรับชมหนังสือของวัยรุ่นจังหวัดสงขลา
2. ปัจจัยภายใน/ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือ
3. แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการชมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา

ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สถานการณ์ในอดีตและปัจจุบัน ของหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา

สถานการณ์หนังตะลุงในอดีต จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหน้าที่และสถานการณ์ของหนังตะลุงจังหวัดสงขลาในอดีต พบว่าหนังตะลุงมีความสำคัญและมีบทบาทหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากหนังตะลุงได้ทำหน้าที่กับผู้ชมทุกเพศทุกวัยแม้กระทั่งกลุ่มวัยรุ่นก็สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มผู้ชมวัยอื่นๆ หน้าโรงหนังตะลุง ไม่ว่าจะเป็นการให้ความบันเทิง การให้ความรู้ การเป็นที่พึ่งในด้านการประกอบอาชีพ จึงทำให้เห็นว่าหน้าโรงหนังตะลุงเป็นเสมือนเวทีการสื่อสารของคนหนุ่มสาวเพราะกลุ่มคนหนุ่มสาวได้รับประโยชน์จากหนังตะลุง ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ชมวัยรุ่นเป็นผู้ชมที่ผูกพันและใกล้ชิดกับหนังตะลุงซึ่งแตกต่างกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในปัจจุบัน

สถานการณ์หนังตะลุงในปัจจุบัน ทุกวันนี้พบว่าวัยรุ่นมีความนิยมหนังตะลุงลดน้อยลง วัยรุ่นเริ่มหันไปนิยมการสื่อในรูปแบบใหม่ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีที่สามารถแทนที่หนังตะลุงทั้งในด้านความรู้และความบันเทิงได้ อาทิ โทรศัพท์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ดังนั้นการทำหน้าที่ของหนังตะลุงต่อกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันโดยภาพรวมแล้วลดลง โดยที่มีหน้าที่บางส่วนที่เริ่มหายจากสายตาของกลุ่มวัยรุ่นคือน้ำที่ทางด้านพิธีกรรม นอกจากนี้หน้าที่ในการให้ความบันเทิงและหน้าที่ในการให้ความรู้ก็เริ่มลดน้อยลง แต่มีหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ของหนังตะลุงให้กับกลุ่มวัยรุ่นคือน้ำที่ในสถานศึกษา โดยการบัญญัติหนังตะลุงเข้าเป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนของโรงเรียนในภาคใต้ สำหรับในจังหวัดสงขลาได้มีการดำเนินการแล้วหลายโรงเรียนในขณะนี้และก็มีกระแสการตอบรับในระดับค่อนข้างดีในแต่ละสถานศึกษา

การรับชมหนังตะลุงของวัยรุ่นสงขลาในปัจจุบัน

จากการสำรวจถึงสภาพการณ์ความนิยมหนังตะลุงของวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ซึ่งมีผู้ชมวัยรุ่นที่มีรสนิยมและความชื่นชอบหนังตะลุงที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มวัยรุ่นได้อย่างน้อยเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. กลุ่มที่ยังคงยึดเหนี่ยวกับหนังตะลุง
2. กลุ่มที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง

โดยวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ยังคงยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุงนั้นเกิดจากปัจจัยต่างๆ ต่อไปนี้คือ

- มีบรรพบุรุษเป็นศิลปิน

- ความสนใจส่วนบุคคล
- มีกลุ่มผู้นำความคิด และ
- มีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณที่เคยเป็นอู่วัฒนธรรม

ส่วนวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ในกลุ่มที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงนั้นเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้คือ

- เกิดจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ได้แก่ การศึกษา และการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนา และ
- เกิดจากการขาดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ได้แก่ การไม่ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตัวเอง และมองศิลปวัฒนธรรมอย่างแยกส่วนกับวิถีชีวิต

หากพิจารณาจากสภาพการรับชมของกลุ่มวัยรุ่นทั้งสองกลุ่มแล้วนั้น ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการที่วัยรุ่นยังคงยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุงหรือเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น แต่ทว่าปัจจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นของแต่ละกลุ่มต่างก็มีส่วนสนับสนุนให้วัยรุ่นในจังหวัดสงขลาสามารถยึดเหนี่ยวอยู่กับหนังตะลุงหรือเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุง

ทั้งนี้จากการสำรวจวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาคั้งนี้พบว่า จำนวนของกลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงนั้นมีปริมาณมากกว่าวัยรุ่นกลุ่มที่ยังคงเหนียวแน่นอยู่กับหนังตะลุง โดยวัยรุ่นกลุ่มที่เริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงนั้นมักเกิดจากเหตุผลด้านวิถีชีวิตมากกว่าเหตุผลจากการขาดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรม อาทิ เหตุผลทางด้านการศึกษามากกว่าเหตุผลจากการขาดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรม อาทิ เหตุผลทางด้านการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น

การศึกษาทัศนะของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มศิลปิน กลุ่มผู้ชมอาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของกลุ่มตัวอย่างเพื่อทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่นซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมเพื่อการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น ซึ่งในการแสดงทัศนะของกลุ่มต่างๆ นั้นผู้วิจัยได้แบ่งเป็นปัจจัยหลักๆ 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายในตัวสื่อ S-M-C-R และ
2. ปัจจัยภายนอกตัวสื่อ ซึ่งสามารถสรุปทัศนะจากกลุ่มต่างๆ ตามปัจจัยดังนี้

ปัจจัยภายในตัวสื่อ ซึ่งประกอบด้วย S-M-C-R

ปัจจัยภายในตัวสื่อ ที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น ตามทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจำแนกตามองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ SMCR ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากองค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร (Sender-S) ในการแสดงทัศนะของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากศิลปินในฐานะผู้ส่งสารนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงทัศนะจากกลุ่มศิลปินด้วยกันเองมากกว่ากลุ่มอื่น เช่น ศิลปินขาดความขยัน ขาดความพยายามในการแสดง ในขณะที่กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นได้แสดงทัศนะว่าศิลปินขาดทักษะ ดังนั้น จากทัศนะของทั้งสองกลุ่ม คือผู้ส่งสารและผู้รับสารก็สามารถตีความได้ว่า ปัญหาการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในจังหวัดสงขลานั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้ส่งสาร (S)

2. สาเหตุที่เกิดจากองค์ประกอบด้านเนื้อหาสาร (Message-M) จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ที่ได้แสดงถึงสาเหตุการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นนั้น ทุกกลุ่มได้มองว่าองค์ประกอบด้านเนื้อหา (M) ของหนังสือเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้ชมวัยรุ่นไม่สนใจหนังสือ โดยเฉพาะทัศนะจากกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากด้านเนื้อหา มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

3. สาเหตุที่เกิดจากองค์ประกอบด้านช่องทางสาร (Channel-C) จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการขาดช่องทาง (C) ของหนังสือที่ไม่สามารถจะดึงให้วัยรุ่นเข้ามาสนใจหนังสือได้เกิดจากการไม่มีโอกาสเข้าไปดูหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น โดยมีสาเหตุหลักคือ การไม่มีหนังสือให้ดู และการไม่มีช่วงเวลา สถานที่ ที่เหมาะสมในการไปดูหนังสือของกลุ่มวัยรุ่น

4. สาเหตุที่เกิดจากองค์ประกอบด้านผู้รับสาร (Receiver-R) เมื่อพิจารณาถึงการแสดงทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ในด้านผู้รับสาร (R) ที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นนั้นพบว่า ประเด็นเรื่องผู้รับสารวัยรุ่นขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากเมื่อผู้ชมไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจแล้วนั้นโอกาสที่จะทำให้ขึ้นขอบหรือหวงแหนหนังสือคงเป็นไปได้ยาก

โดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงการแสดงทัศนะของกลุ่มต่างๆต่อการขาดความนิยมหนังสือของกลุ่มวัยรุ่นจากปัจจัยภายในตัวสื่อซึ่งประกอบด้วย SMCR นั้น พบว่าปัจจัยด้านการขาดช่องทาง (C) ในการนำเสนอหนังสือสู่กลุ่มวัยรุ่น เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นหนีหายไปจากการชมหนังสือมากกว่าปัจจัยอื่น

ปัจจัยภายนอกตัวสื่อ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

จากทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งนักวิชาการ ศิลปิน และผู้ชมอาวุโส ล้วนแต่มองว่า ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบความคิด ความเชื่อของกลุ่มวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นรับเอาหนังตะลุงเข้ามาในวิถีชีวิตน้อยลง แต่ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นเองนั้นกลับไม่ได้แสดงทัศนะใดๆ จากปัจจัยดังกล่าวนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่ได้มองว่าการที่กลุ่มตนเองไม่สนใจหนังตะลุงนั้นจะเกิดจากปัจจัยภายนอกดังกล่าว

2. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

จากทัศนะของนักวิชาการ ศิลปิน และผู้ชมอาวุโส มองว่าการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นสาเหตุที่สำคัญต่อการขาดความนิยมหนังตะลุง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐนั้นมีความสำคัญต่อการประสานงานด้านงบประมาณ และการติดตั้งความรู้ต่องานวัฒนธรรม แต่ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นเองนั้นไม่ได้มองว่าปัจจัยดังกล่าว เป็นสาเหตุของการขาดความนิยม

3. การขาดกลุ่มผู้นำความคิดที่จะกระตุ้นให้วัยรุ่นมีความสนใจในหนังตะลุง

จากมุมมองของศิลปิน นักวิชาการและผู้ชมวัยรุ่นเอง มองเห็นความสำคัญของกลุ่มผู้นำความคิด ที่จะเป็นส่วนหนึ่งต่อการผลักดันให้กลุ่มวัยรุ่นได้มีโอกาสสัมผัสหนังตะลุงแล้วพัฒนาไปสู่การอยากเรียนรู้ต่อไปได้ แต่สำหรับกลุ่มผู้ชมอาวุโสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ไม่ใคร่จะแสดงทัศนะเกี่ยวกับประเด็นนี้ เหตุผลประการหนึ่งเนื่องจากผู้ชมอาวุโสไม่ได้แสดงบทบาทเพื่อให้เกิดการสืบทอดแต่กลับแสดงเพียงบทบาทการเป็นผู้ชมเท่านั้น

4. มีความบันเทิงประเภทอื่นเข้ามาเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มวัยรุ่น

จากปัจจัยด้านการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ กลุ่มตัวอย่างต่างก็ยอมรับถึงระดับความนิยมในสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่น รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นเอง ซึ่งทั้งนี้จากการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ด้านหนึ่งนั้นเป็นการแย่งพื้นที่หนังตะลุงจากกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่แล้วทำให้วัยรุ่นไม่สนใจหนังตะลุง ในขณะที่อีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นการส่งเสริมให้เกิดช่องทางใหม่ๆ ให้กับหนังตะลุง เช่นการบันทึกเทป ซีดี วีซีดี หนังตะลุงเพื่อเป็นสื่อช่วยในการสอน ให้กับคนรุ่นใหม่ที่สนใจหนังตะลุง หรือการเป็นสื่อเสริมด้านความบันเทิงให้กับผู้ชมบางกลุ่มที่ไม่สามารถชมการแสดงสดได้

5. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่จำกัดระดับความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น

จากปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างมองว่าเป็นสาเหตุหนึ่งต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มวัยรุ่น แต่กลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นไม่ได้แสดงทัศนะในประเด็นดังกล่าวสำหรับการวิจัยคั้งนี้ อาจตีความได้ว่าปัจจัยดังกล่าวนี้เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่ม

และเป็นกลุ่มที่มีความนิยมหนังตะลุงน้อยอยู่แล้ว เช่น คนจีน ซึ่งตามปกติก็ไม่ได้เป็นกลุ่มผู้ชมที่สนใจหนังตะลุงมากนัก เนื่องจากวัฒนธรรมของคนจีนจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เป็นต้น

ดังนั้นจากปัจจัยภายนอกที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญต่อการขาดความนิยมหนังตะลุงของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา คือ การที่สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่เข้ามาเป็นทางเลือกใหม่ให้กับกลุ่มวัยรุ่น โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายในที่กลุ่มวัยรุ่นขาดช่องทาง โอกาสในการดูหนังตะลุง ดังนั้น วัยรุ่นจึงแสวงหาทางเลือกอื่นๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อาทิเช่น สื่อมวลชน

การปรับตัวของหนังตะลุงสำหรับการสร้างผู้ชมวัยรุ่น

จากการศึกษาในครั้งนี้ด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การแสดงสดนั้น พบว่าหนังตะลุงได้มีการปรับตัวใน 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. การปรับตัวในส่วนของการแสดงของหนังตะลุงเพื่อการสื่อสารกับกลุ่มวัยรุ่น เช่น การปรับตัวของหนังสมัยใหม่อย่างหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต

การปรับตัวของหนังตะลุงในส่วนนี้เป็นการปรับตัวของนายหนัง (Sender) เพื่อให้สามารถสื่อสารกับวัยรุ่นได้ โดยการให้หลักการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) ที่เป็นวัยรุ่น เพื่อให้ทราบรสนิยมและความต้องการของวัยรุ่นแล้วจึงปรับในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา (Message) ให้เหมาะสมกับผู้ชมวัยรุ่น ดังการปรับตัวทางการสื่อสารของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ที่มีการสอดแทรกรูปแบบและเนื้อหาใหม่ๆ เช่น เรื่องแฟชั่น และเทคโนโลยีโดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือเข้าไปในการแสดงเสมอ

2. การปรับตัวเพื่อการขยายพื้นที่ให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม (Audience Participation) ในกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Production) เช่น การสอนการแกะรูปหนังตะลุงของหนังสงฟ้า อนุรักษ์ศิลป์ ให้แก่กลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นการปรับตัวของหนังตะลุงอีกกรณีหนึ่งที่เป็นการขยายพื้นที่ (Channel) ให้กลุ่มวัยรุ่น โดยการเปิดทางเลือกใหม่ให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุง อาทิ การสอนแกะหนังตะลุงของ หนังสงฟ้า อนุรักษ์ศิลป์ นอกจากนี้ในส่วนของนักวิชาการก็จะสนับสนุนการปรับตัวด้านช่องทาง (Channel) ให้กับกลุ่มศิลปินและผู้ชมวัยรุ่นอีกทางหนึ่ง เช่น การจัดทำหลักสูตรหนังตะลุงเพื่อสร้างเป็นบทเรียนรู้ในสถานศึกษา การสร้างเครือข่ายหนังตะลุง เป็นต้น

จากการปรับตัวของกลุ่มศิลปินทั้งสองลักษณะที่นำมาเสนอนั้นเป็นกรณีตัวอย่างนั้นเป็นการปรับตัวของหนังตะลุงเพื่อการขยายกลุ่มผู้ชมโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น

แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา

จากการศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุงและการสังเกตการแสดงสดหนังตะลุง ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางต่างๆ เพื่อการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นได้ดังต่อไปนี้

1. แนวทางสำหรับศิลปินที่ต้องลดอคติที่มีต่อกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น กล่าวคือศิลปินในฐานะผู้ส่งสารควรมีใจที่เปิดกว้างต่อกลุ่มวัยรุ่นเพื่อการเปิดเวทีให้วัยรุ่นได้เข้ามาร่วมชมร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีหนังตะลุงบ้าง เนื่องจากกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้นมีความหลากหลายและมีความแตกต่างในด้านรสนิยมและความชื่นชอบ จึงเป็นธรรมดาที่น่าจะมีกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบและไม่ชอบหนังตะลุง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ยังมีวัยรุ่นบางกลุ่มที่มีความชื่นชอบและหลงใหลในศิลปะหนังตะลุง แต่ศิลปินกลับมองว่าวัยรุ่นไม่ชอบหนังตะลุงซึ่งเป็นการรับรู้ที่ค่อนข้างผิดพลาด และทำให้ศิลปินเกิดการสรุปภาพเหมารวม (Stereotype) ถึงความนิยมหนังตะลุงของผู้ชมวัยรุ่นไปในทางลบ

2. การปรับเปลี่ยนในด้านเนื้อหาของหนังตะลุงเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น โดยเนื้อหาที่หนังตะลุงนำเสนอ นั้น ควรมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยสมัยอยู่เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากที่บรรดาศิลปินควรพิจารณา เพราะหากศิลปินนำเสนอเนื้อหาที่ล้าสมัย ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัยรุ่น วัยรุ่นซึ่งมีนิสัยชอบการเปลี่ยนแปลงและชอบความสมัยใหม่อยู่แล้วก็อาจมองข้ามหนังตะลุงไปได้ ดังนั้น ศิลปินจึงควรให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวเพื่อจะได้รู้เท่าทันกลุ่มผู้ชมและทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้รู้สึกว่าได้ประโยชน์จากหนังตะลุง

3. การขยายช่องทางของหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น การขยายช่องทางต่างๆ เพื่อให้หนังตะลุงสามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นให้มากขึ้นนั้น ควรพิจารณาถึงการขยายช่องทางตามกระบวนการผลิตวัฒนธรรมซึ่งมี 3 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนการผลิต (Production) เช่น การสอนแกะหนังตะลุงให้กับกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่นเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาการสู่ความชื่นชอบหนังตะลุงได้ ขั้นตอนที่สองคือการเผยแพร่ (Distribution) สามารถขยายช่องทางได้โดยเพิ่มการประชาสัมพันธ์ การประกาศ สำหรับขั้นตอนสุดท้ายคือการขยายช่องทางด้านการบริโภคสื่อ (Consumption) สามารถทำได้โดยการบันทึกการแสดงหนังตะลุงในรูปวีซีดี เป็นต้น

4. การปรับตัวของสถานศึกษาที่ควรปรับท่าทีใหม่ต่องานด้านวัฒนธรรม เนื่องจากสถานศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้วัยรุ่นเริ่มห่างเหินจากหนังตะลุงเพราะการมีภารกิจในการเรียนหรือการทำให้วัยรุ่นต้องห่างไกลภูมิลำเนาที่เคยคลุกคลีอยู่กับหนังตะลุง วัยรุ่นจึงไม่มีเวลา

ได้สัมผัสกับหนังสือดัง ดังนั้น เมื่อสถานศึกษาตั้งวัยรุ่นเข้าไปอยู่ในสถานศึกษาแล้วนั้น สถานศึกษาน่าจะใช้สถานศึกษาดังกล่าวเป็นแหล่งเผยแพร่และส่งเสริมหนังสือกลุ่มวัยรุ่น

5. การสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้นำความคิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ หากพิจารณากลุ่มผู้ชมวัยรุ่นที่มีความสนใจหนังสือแล้วนั้น พบว่า กลุ่มผู้นำความคิดมีผลต่อความนิยมหนังสือของวัยรุ่น ดังนั้นการสร้างศักดิ์ศรีให้กับกลุ่มผู้นำความคิดจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญต่อการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน และการส่งเสริมหนังสือกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมหนังสือสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา” ได้นำเสนอบทสรุปเพื่อตอบใจทฤษฎีจากปัญหานำวิจัยไปแล้วข้างต้น แต่ทว่าจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความจำเป็นในการศึกษาผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นต่อการสืบทอดวัฒนธรรมหนังสือ
 2. การตั้งคำถามเรื่องวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีความซับซ้อนและรสนิยมที่หลากหลาย (Heterophily)
 3. ศิลปินควรลดอคติต่อผู้รับสารวัยรุ่น
1. ความจำเป็นในการศึกษาผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นต่อการสืบทอดวัฒนธรรมหนังสือ
- จากแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ด้วยหลักการว่า เมื่อมีการผลิตสิ่งใดมาแล้วจำเป็นต้องมีการผลิตซ้ำสืบทอดอยู่เสมอ จึงจะเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวในสิ่งนั้นได้ ไม่เพียงแต่ประเด็นทางเศรษฐกิจและการผลิตสินค้าเท่านั้น แม้แต่วัฒนธรรมต่างๆ ก็ล้วนได้รับการผลิตขึ้นอยู่ตลอดเวลาในทุกสถานที่ โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการในการผลิตวัฒนธรรม คือมีการผลิต (Production) การเผยแพร่ (Distribution) การบริโภค (Consumption) และการผลิตซ้ำ (Reproduction) เพื่อการสืบทอดทางวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงการสืบทอดวัฒนธรรมนั้น นักวิชาการสายคติชนวิทยาและบรรดาศิลปินหลายคน มักจะนึกถึงเรื่องการสร้างผู้ผลิตหรือศิลปิน (Sender) เป็นอันดับแรก ซึ่งอาจเป็นเพราะศิลปินและนักวิชาการเหล่านี้ไม่ได้มองกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมอย่างครบกระบวนการ โดยมักจะมองเฉพาะกระบวนการผลิต นอกจากนี้ศิลปินมีแนวโน้มจะให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ส่งสาร (Sender-Centred) เสียมากกว่า

แต่สำหรับในแวดวงทางการสื่อสารนั้น จะสนใจการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดทั้งผู้ส่งสาร (S) และผู้รับสาร (R) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร อันเป็นไปตามแบบจำลองการสื่อสารที่เห็นว่องค์ประกอบของการสื่อสารประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง/สื่อ และผู้รับสาร (SMCR) ดังนั้นในการสื่อสารแต่ละครั้งหากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป จะทำให้การสื่อสารครั้งนั้นไม่สัมฤทธิ์ผล

หากแต่ผลจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยพบว่า การสืบทอดวัฒนธรรมของหนังตะลุงนั้นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งนักวิชาการสายคติชนและศิลปินมีความสนใจที่จะสร้างกลุ่มศิลปิน (S) มากกว่าที่จะสร้างกลุ่มผู้ชม (R) จึงทำให้เห็นว่าการขยายช่องทางของหนังตะลุง มักจะสนับสนุนต่อการสร้างกลุ่มผู้ส่งสารมากกว่ากลุ่มผู้รับสาร เช่น การสร้างหลักสูตรหนังตะลุงในท้องถิ่นที่มักเปิดโอกาสให้กับกลุ่มที่มีพรสวรรค์ และมีความสามารถในการแสดงหนังตะลุง เพื่อให้เป็นศิลปินมากกว่าการสร้างให้เป็นเพียงแคผู้ชม หรือผู้มีส่วนร่วม ดังนั้น จึงเกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจหนังตะลุงน้อย ซึ่งก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้หนังตะลุงขาดกลุ่มผู้ชม

อย่างไรก็ดีจากแนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสาร ซึ่งให้ความสำคัญต่อผู้รับสาร (Receiver-R) ในกระบวนการสื่อสาร เนื่องจากว่าในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์นั้นมียอดองค์ประกอบที่เป็นมนุษย์เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฝ่าย คือ ผู้ส่งสาร (Sender-S) ฝ่ายหนึ่งและผู้รับสาร (Receiver-R) อีกฝ่ายหนึ่ง ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ส่งสาร (S) ส่งสาร (M) ออกไปแล้วมีผู้รับสาร (R) โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ (C) ซึ่งเป็นลักษณะการถ่ายทอดข่าวสาร (Transmissional Model) แต่สำหรับหนังตะลุงแล้วนั้นยังมีกระบวนการสื่อสารที่จำเป็นต้องมีทั้งการแลกเปลี่ยนและการสร้างความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกันหรือเป็นไปตามแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) กล่าวคือในบางสถานการณ์ผู้รับสารก็สามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารได้ เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้านี้ก็พบว่า มีผู้รับสารบางกลุ่มที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในลักษณะการมีส่วนร่วม เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตหนังตะลุงของกลุ่มเยาวชนในสงขลา เช่น การร่วมแกะหนังตะลุง ของ จุลพงษ์ อินพิทักษ์กุล และ ปฎิมา ศรีทวีกุล จากการได้เข้าร่วมฝึกแกะหนังตะลุงดังกล่าว ทำให้เห็นบทบาทในการมีส่วนร่วมผลิตวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองมากขึ้น ดังนั้นถ้าหากมีการเปิดโอกาสและมีช่องทางให้กับคนรุ่นใหม่อื่นๆ ได้เลือก คาดว่าผู้ชมวัยรุ่นน่าจะได้เข้ามาสัมผัสหนังตะลุงมากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องเข้าใจถึงธรรมเนียมและความต้องการของกลุ่มผู้รับสารด้วย

2. การตั้งคำถามเรื่องวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีความชื่นชอบและรสนิยมที่หลากหลาย (Heterophily)

จากแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้รับสาร ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล เนื่องจากคนแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเปิดรับ (Selective Exposure) การเลือกรับรู้ (Selective Perception) การเลือกจดจำ (Selective Retention) จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารของมนุษย์นั้นจะแตกต่างกันไปตามกรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) ที่สะสมมาตั้งแต่อดีต

ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นครั้งนี้ทำให้ทราบว่า กลุ่มผู้ชมวัยรุ่นนั้นมีความชื่นชอบและรสนิยมต่อหนังตลกแตกต่างกันไป (heterophily) มีทั้งกลุ่มที่ชอบและไม่ชอบหนังตลก โดยที่ในกลุ่มที่ชอบหนังตลกนั้นก็ยังพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นอีก เช่น บางกลุ่มชอบบทตลกจากหนังตลก บางกลุ่มชอบคติสอนใจจากหนังตลก และบางกลุ่มก็ชอบลีลาการแสดงในด้านต่างๆของหนังตลก เช่นการเชิด การพากย์เสียงของนายหนัง โดยทั้งนี้ผู้รับสารวัยรุ่นแต่ละคนต่างก็มีภูมิหลังและประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป จึงทำให้ลักษณะการเปิดรับหรือการเลือกชมหนังตลกแตกต่างกันไปนั่นเอง ซึ่งจากปัจจัยความแตกต่างส่วนบุคคลนำไปสู่ความนิยมหนังตลกแตกต่างกันไป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าวัยรุ่นบางคนเคยผ่านกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมหนังตลกโดยการเรียนแกะหนังตลกในโรงเรียน วัยรุ่นบางคนเคยไปดูหนังตลกในงานเทศกาลต่างๆ กับผู้ปกครอง หรือญาติเปิดดูหนังตลกจากการถ่ายทอดทางโทรทัศน์อย่างเสียดัง แต่ก็ไม่สามารถทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้เกิดความผูกพันกับหนังตลกมาได้ รวมตลอดถึงไม่มีความคิดที่จะเข้าร่วมกระบวนการผลิตวัฒนธรรมของหนังตลกแต่อย่างใด เพราะมองไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์จากหนังตลกนั่นเอง จากการที่มีกลุ่มวัยรุ่นไม่นิยมหนังตลกนั้นด้านหนึ่งเกิดจากข้อจำกัดของสื่อพื้นบ้านที่ไม่สามารถนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจของสื่อพื้นบ้านสู่สายตาผู้ชมได้ ส่วนอีกด้านหนึ่งเกิดจากตัวผู้ชมที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังตลก

จากแนวคิดเรื่องบันไดปลาโจนทางศิลปะ คือ แนวคิดในการสืบทอดผู้ชม (R) สื่อพื้นบ้านจึงต้องจัดชั้นบันไดปลาโจนทางศิลปะให้ผู้รับสารรุ่นใหม่ๆ ค่อยๆ ไต่ขึ้นไปแบบบันไดปลาโจน โดยขั้นแรกๆ อาจจะต้องเอารสนิยมของผู้รับสารเป็นตัวตั้ง (Audience-Centred) ซึ่งอาจจะเป็นสื่อพื้นบ้านแบบปรับประยุกต์ แล้วค่อยๆ ไต่บันไดทางศิลปะไปสู่ขั้นที่เอาตัวศิลปินเป็นตัวตั้ง (Sender-Centred) หรือเป็นแบบต้นฉบับดั้งเดิม

ดังนั้นจากกรณีของหนังตะลุง ผู้ส่งสารหรือศิลปินจึงควรตระหนักว่าการผลิตหนังตะลุงเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งนั้นไม่สามารถรองรับกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นที่มีรสนิยมที่หลากหลายได้ เพราะว่าผู้ชมแต่ละคนอาจมีความประทับใจในแต่ละส่วนของหนังตะลุงแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นในกระบวนการสื่อสาร ศิลปินจึงควรนำแนวคิดบันไดปลาโจนมาประยุกต์กับการส่งเสริมหนังตะลุงสู่กลุ่มวัยรุ่น เพื่อให้ผู้ชมรุ่นใหม่ได้ไต่บันไดศิลปะขั้นต่างๆ จากขั้นที่ง่ายและมีทางเชื่อมต่อในแต่ละขั้นเพื่อนำไปสู่ขั้นที่ยาก เช่น กรณีการแสดงของหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต ที่ได้ปรับรูปแบบการแสดงโดยเน้นความสนุก ความบันเทิง ที่อาจมีการผิพเพี้ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิมแต่เป็นที่ต้องการของกลุ่มวัยรุ่น หรือใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เช่น การสอนแกะหนังตะลุงของหนังสง ศรีทวีกุล ให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นบันไดขั้นต้นก่อนแล้วค่อยพัฒนาการไปสู่การเรียนรู้หนังตะลุงในบันไดขั้นที่สูงขึ้นต่อไป สำหรับผู้ชมบางกลุ่มที่มีความสนใจหนังตะลุงในระดับที่สูงขึ้น

3. ศิลปินควรลดอคติต่อผู้รับสารวัยรุ่น

ทัศนคติ คือ การมีความรู้สึกหรือการประเมินค่าว่าเราชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด ในทางทฤษฎี ทัศนคติก็น่าจะเป็นความรู้หรือความเชื่อก็ตามและความรู้สึกที่ทนทานและได้รับการจัดระเบียบ อันเป็นตัวชักนำให้เราปฏิบัติไปในทิศทางต่างๆ ทัศนคติจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ว่าความคิดเห็นเท่านั้น แต่มีลักษณะที่ฝังรากลึกกว่านั้น ที่หมายรวมถึงส่วนที่เป็นความคิด (ความรู้ ความเชื่อ) ส่วนที่เป็นอารมณ์ (ความรู้สึก) และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (การปฏิบัติ) ซึ่งทัศนคตินั้นมักมีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการแสดงพฤติกรรม (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์, 2546, น. 158-159)

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มศิลปินส่วนหนึ่งยังมองว่ากลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่อยู่นอกวงของสื่อพื้นบ้าน ด้วยลักษณะทางธรรมชาติของวัยรุ่นที่นิยมความแปลกใหม่ รักสนุก และชอบความตื่นเต้น ซึ่งค่อนข้างแตกต่างกับคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้าน ด้วยเหตุดังกล่าวศิลปินบางกลุ่มโดยเฉพาะศิลปินฝ่ายอนุรักษ์ที่มักไม่ยอมรับกับพฤติกรรมที่วัยรุ่นเป็นอยู่ จึงมักมองว่าวัยรุ่นกับสื่อพื้นบ้านไม่ได้เป็นของคู่กันและรับรู้ได้ว่าวัยรุ่นไม่ชอบหนังตะลุง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้นจากการศึกษาครั้งนี้ยังค้นพบว่า ไม่ใช่ว่าวัยรุ่นทุกคนจะเมินเฉยหรือไม่สนใจหนังตะลุง แต่ทว่ากลุ่มศิลปินต่างหากที่เป็นฝ่ายต่อต้านไม่ให้กลุ่มวัยรุ่นได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับหนังตะลุงหรือไม่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมกับหนังตะลุง เช่น การที่ศิลปินมองข้ามที่จะนำเสนอเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่น ไม่เลือกที่จะนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัยรุ่น หรือเนื้อหาที่ใกล้ตัวกับวัยรุ่น เช่น เรื่องวิถีชีวิตของวัยรุ่น เป็นต้น

ดังนั้นด้วยทัศนคติดังกล่าวทำให้ผู้รับสารวัยรุ่นเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่นายหน้านำเสนอ นั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตัวเอง วัยรุ่นจึงเริ่มห่างจากหนังตะลุง ทั้งนี้สาเหตุประการหนึ่งเกิดจากความรู้สึกส่วนตัวของศิลปินที่พยายามแยกวัยรุ่นออกจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นศิลปินกลุ่มที่ยึดการแสดงแนวอนุรักษ์ที่มองว่าวัยรุ่นคือกลุ่มที่เข้ามาทำลายวัฒนธรรม ทำลายหนังตะลุง

ในโลกความเป็นจริงหนังตะลุงเป็น “มรดกร่วม” ของคนทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นทุกคนในสังคมท้องถิ่นมีสิทธิ์ในการแสดงความเป็นเจ้าของหนังตะลุงที่จะร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อการสืบทอดหนังตะลุง ดังนั้น วัยรุ่นก็ควรเป็นกลุ่มหนึ่งที่สามารถมีสิทธิ์แสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมหนังตะลุงได้ ถ้าหากว่ากลุ่มศิลปินเปิดโอกาสให้กับกลุ่มวัยรุ่น แต่ในการปรับตัวของศิลปินนั้นก็ควรพิจารณาว่าควรปรับในระดับที่เหมาะสมที่ยังคงรักษาแก่นสำคัญไว้ได้ เนื่องจากวัฒนธรรมมีลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) กล่าวคือ ในขณะที่ด้านหนึ่งวัฒนธรรมทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ อีกด้านหนึ่งก็ทำหน้าที่ในการปรับประยุกต์เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมนั้นๆ สูญหายไปและจะทำหน้าที่สลับกันไปมาเช่นนี้เสมอเพื่อให้เกิดความสมดุลนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ก็พบว่าแม้จะมีการตั้งกำแพงอคติระหว่างกัน แต่ก็มีศิลปินบางกลุ่มได้พยายามสร้างให้กลุ่มวัยรุ่นได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมหนังตะลุงให้เห็นเช่นกัน โดยการนำกลยุทธ์ต่างๆ มาใช้เพื่อการขยายกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น เช่น การปรับตัวในส่วนของการแสดงหนังตะลุงให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่น เช่น กรณีหนังอาจารย์ณรงค์ ตะลุงบัณฑิตที่แสดงโดยเน้นความบันเทิงมากกว่าสาระ ในขณะที่มีบางกลุ่มก็ยึดแนวการแสดงแบบอนุรักษ์ที่ไม่ยอมปรับประยุกต์ อาทิเช่น หนังจั้น ธรรมโฆษณ์ แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาแล้วการที่มีกลุ่มศิลปินสองกลุ่มทำหน้าที่ในการแสดงตามแนวทางของตนเองทั้งแนวปรับประยุกต์และแนวอนุรักษ์ก็จะเกิดทั้งข้อดีและข้อด้อยในตัวเองตามหลักทวิลักษณ์ของวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกถึงกรณีใดกรณีหนึ่งสำหรับวิธีการปรับตัวของคณะหนังที่สามารถสื่อสารกับกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันอย่างได้ผล เพื่อเป็นแนวทางให้กับหนังรุ่นต่อไปเพื่อการสร้างทั้งศิลปินและสร้างผู้ชมให้กับหนังตะลุงให้มีความสมดุลกัน

2. ควรมีการศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับ ลูกคู่ของหนังตะลุง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหนังตะลุงที่เป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันซึ่งหลายฝ่ายได้ตระหนักแต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้

ควรศึกษาถึงกลยุทธ์ในการสร้างลูกค้าที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เพื่อการเผยแพร่และการผลิตลูกค้าให้เพียงพอกับจำนวนนายหน้าที่จะเพิ่มมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาผู้รับสารกรณีซื้อพื้นบ้านชนิดอื่น เพื่อไม่ให้ซื้อพื้นบ้านหายไปจากท้องถิ่น หรือในแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ